

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Факультет соціології
Кафедра методології та методів соціологічних досліджень

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«Досвід страху в публічних місцях як просторове вираження патріархату»

Спеціальність: 054 «Соціологія»
Освітня програма «Гендерні студії»
Освітній рівень: магістр
Кваліфікація: магістр соціології

Виконавець:

Гохман Маргарита Олександрівна,
студентка магістратури

Науковий керівник:

Юзва Людмила Леонідівна,
кандидат соціологічних наук

Зміст

Анотація	2
Вступ.....	3
Розділ 1. Особливості ролі жінки та гендерованого публічного простору.....	7
1.1. Патріархальна влада та чоловіче насилля.	7
1.2. Особливості ролі жінки та патріархального суспільства у СРСП.....	10
1.3. Концепт простору як соціального продукту	13
1.4. Гендерування публічного простору.	18
Розділ 2. Досвіди страху у публічних просторах міста, їх вплив на використання цих просторів жінками та методи опору.....	23
2.1. Теорія страху у публічних просторах.	23
2.2. Доступ, мобільність та зміна поведінки	26
2.3. Опір.....	28
Розділ 3. Емпіричне дослідження досвідів страху киянок у публічних просторах міста та їх впливу на використання цих просторів.....	32
3.1. Програма дослідження.....	32
3.2. Аналіз результатів опитування.....	45
Висновки та рекомендації	62
Список використаних джерел	67
Додатки.....	73
Додаток А. Гайд інтерв'ю	74
Додаток Б. Транскрипти інтерв'ю	76

Анотація

Сучасні міста збудовані і продовжують будуватися відповідно до традиційних гендерних ролей. Завдяки цьому деякі публічні простори мають образ типово чоловічих, а деякі навпаки – жіночих. Такий поділ перетворює міста у такі, що задовольняють потреби лише деякої частки мешканців, залишаючи усіх інших без доступу до певних просторів, без можливості вільно пересуватися містом та найголовніше змушуючи їх змінювати свою поведінку, щоб почуватися безпечно. Метою даної роботи є шляхом аналізу літератури, що стосуються предметного поля дослідження, та нарративного аналізу даних зібраних методом глибинного інтерв'ю, продемонструвати, що досвід страху в публічних місцях може бути просторовим виразом патріархату, який обмежує доступ, мобільність жінок як соціальної групи та змушує їх підлаштовувати свою поведінку під соціальні норми. У теоретичній частині роботи також були проаналізовані результати міжнародного дослідження «Не у безпеці у місті», щоб продемонструвати, як публічні простори в різних культурних контекстах, формують життєвий досвід жінок.

Ключові слова: публічний простір, досвіди страху, право на місто, патріархат, просторовий аналіз

Вступ

Міське планування та дизайн визначають наше соціальне життя, а саме те, як ми проводимо вільний час, як працюємо, нашу мобільність у межах міста та спосіб життя загалом. Однак сучасні міста все ще плануються та проєктуються чоловіками та для чоловіків (Terraza, 2020, с. 29), відповідно до традиційних гендерних ролей, які перетворюють загальнодоступні публічні міські простори (парки, ігрові майданчики тощо) на «чоловічі», а приватні – на «жіночі» (Gardner J, 2019). Такий просторовий поділ формує повсякденний досвід життя громадян, обмежуючи їх свободу та не задовольняючи потреб різноманітних соціальних груп, які співіснують у міських просторах. Отже, планування міста та його структура тісно пов'язані зі структурами та зразками поведінки, що існують у містах, і показують рівень нерівності в них.

Загалом сучасні міста скоріше були створені для задоволення потреб гетеросексуальних, працездатних, цисгендерних чоловіків, ніж жінок, дівчат, членів_кинь сексуальних та гендерних меншин та людей з інвалідністю (Terraza, 2020, с. 8). Це стає ще більш очевидним, якщо розглядати публічні простори як основне місце, де громадяни можуть продемонструвати свою ідентичність та заявити своє право на місто. Хоча цілком очевидно, що згадані вище вразливі групи стикаються із соціальною та економічною нерівністю в межах міських структур, ми рідко помічаємо, що існують фізичні умови, створені штучно та вбудовані в місто. Вони виникають через відсутність розмаїття голосів, точок зору, що конструюють знання про місто та його мешканців. Це призводить до помилкових припущень щодо потреб громадян та кодування традиційних гендерних ролей. Отже, те, що такі ключові особливості міського середовища, як мобільність, безпека, свобода від насильства та доступ, розподіляються нерівномірно між громадянами та посилюють нерівність між ними, часто залишається непоміченим.

Об'єктом дослідження були публічні простори міста, *предметом* – досвіди страху в публічних просторах міста, прожиті жителями Києва. *Метою дослідження* було шляхом аналізу літератури, що стосуються

предметного поля дослідження, та нарративного аналізу даних зібраних методом глибинного інтерв'ю, продемонструвати, що досвід страху в публічних місцях може бути просторовим виразом патріархату, який обмежує доступ, мобільність жінок як соціальної групи та змушує їх підлаштовувати свою поведінку під соціальні норми. Серед завдань було:

- (1) дослідити, які особливості ролі жінки в радянському суспільстві;
- (2) проаналізувати, як гендероване проектування та планування міських публічних просторів впливає на соціальну поведінку різних соціальних груп;
- (3) з'ясувати, як досвід страху формує використання міста його жителями та призводить до нестачі доступу, мобільності та модифікації їх поведінки;
- (4) описати, які є форми опору страху у публічних місцях;
- (5) визначити, як досвід страху, що переживають киянки у публічних просторах впливає на використання ними цих просторів.

Також, варто зазначити що у даній роботі вивчається саме публічний простір міста, а саме те, що Вальцер (Walzer, 1986) визначає як «простір, який ми ділимо з незнайомцями, людьми, які не є нашими родичами, друзями чи колегами по роботі». Прикладами таких просторів можуть бути парки, торгові центри, вулиці міста, громадський транспорт, двір багатоквартирної будівлі тощо.

У теоретичній частині даного дослідження у якості *методу* був використаний критичний огляд літератури з обраної тематики. Були проаналізовані соціологічні, історичні та філософські доробки класичних та сучасних дослідників. Сам метод включає в себе критичну оцінку, що виявляє схожість і відмінність між вже існуючою літературою і роботою дослідника_ці. Він розглядає те, що вже було зроблено у контексті теми. Таким чином, на основі наявних знань дослідник_ця може створити інноваційну ідею і концепцію для подальшого дослідження. До того ж, на основі узагальнення та порівняння теоретичних міркувань викладених у проаналізованих джерелах були сконструйовані власні авторські твердження та висновки. Загалом,

основними перевагами методу критичного огляду літератури є легкість його застосування, можливість швидко отримати данні про різні географічні регіони, можливість аналізувати тільки ті дані з конкретної теми, що цікавить дослідника_цю, відсутність значних матеріальних витрат (Easterby-Smith, 1999, с. 23). До того ж, використання цього методу значно полегшує процес дослідження під час пандемії, оскільки не потребує ні живого спілкування з респондентами_ками, ні використання онлайн-інтерв'ю, які також мають багато обмежень. Також цей метод підходить до цього дослідження оскільки воно є розвідувальним і стане міцною основою для побудови гіпотез вищого рівня та подальшого вивчення феномену страху у публічних просторах міста. Однак, метод має свої обмеження, які варто взяти до уваги: метод має великий рівень суб'єктивності та упередженості, адже, усі джерела обираються на розсуд дослідника_ці, що збільшує вірогідність того, що деяка інформація не буде включена у дослідження так як не буде цікавою для дослідника_ці; існує вірогідність того, що деякі статті не будуть включені у огляд через відсутність у дослідника_ці доступу до них (Easterby-Smith, 1999, с. 25).

До того ж, у роботі був використаний аналіз вторинних даних, а саме були проаналізовані результати дослідження «Не у безпеці у місті» («Unsafe in the city») (Unsafe in the city, 2018), щоб продемонструвати, як міське середовище, а саме публічні простори в різних культурних контекстах, формують життєвий досвід жінок. Дослідження було проведено у 2018 році у таких містах як Мадрид, Делі, Кампала, Ліма та Сідней, дослідницькою та гуманітарною організацією Plan International¹. Організація мала на меті вивчити поведінку, ставлення та переконання, які обмежують свободу та можливості дівчат у конкретних середовищах або районах міста. Як метод збору даних було використано цифрове картографування за допомогою платформи CrowdSpot (Condliffe, 2018): респондентки розміщували на карті свого міста «хороші» та «погані» піни-позначки та писали до них коментарі, у яких пояснювали чому поставили саме таку позначку. У містах, де доступ до електронних ресурсів був

¹ Сайт організації: <https://plan-international.org>

обмежений, були проведені фокус-групи, що заміняли цифрове картографування. Респондентками у дослідженні виступали жінки, дівчата, трансгендерні жінки та ті, хто описує свою гендерну ідентичність як небінарну, у віці до 30 років. Вибірка дослідження не є репрезентативною, тому дані мають описовий характер (Unsafe in the city, 2018, с. 8). Забігаючи наперед, можна одразу уточнити, що дослідження показало, що громадський простір, що є нечутливим до потреб різних груп населення, не тільки не в змозі їх задовольнити, але й породжує постійний страх і відсутність відчуття безпеки у громадян, які використовують цей простір, обмежуючи тим самим їх мобільність та доступ до таких необхідних сфер життя, як навчання та робота, що робить майже неможливим самотійне життя. Загалом, вторинний аналіз даних дав можливість використати теоретичну та концептуальну призму розроблену дослідницею у цій роботі для аналізу вже наявних емпіричних даних. Величезною перевагою цього методу для даного дослідження є можливість проаналізувати дані, що були зібрані у зовсім різних соціальних та культурно-історичних контекстах.

Після того як було знайдено надійне теоретичне підґрунтя роботи, можна було перейти до емпіричної частини. У рамках емпіричного дослідження було проведено та проаналізовано якісні глибинні інтерв'ю з респондентками, що мали досвід страху у публічних просторах. Це дало можливість вивчити феномен страху у публічному просторах, який переживають жінки, на прикладі публічних просторів конкретного міста, а саме Києва, та зрозуміти, чи можна застосувати теорію.

Розділ 1. Особливості ролі жінки в гендерованому публічному просторі

1.1. Патріархальна влада та чоловіче насилля.

На думку канадського письменника Майкла Кауфмана саме чоловіче насилля є тим елементом патріархальної влади, яка робить це домінування чоловіка у суспільстві ще більш міцним та глибоко вкоріненим. Він пише про те, що прояви насилля зі сторони чоловіків – це своєрідні ритуали, через які можна знайти відображення владних відносин у суспільстві. Місто, на його думку, є не просто фоном, на якому відбувається насилля, а є саме по собі інституціолізованою формою насильства. Він заперечує таку популярну тезу про те, що чоловіки є схильними до насильства та наголошує на тому, що скоріше за все хлопчики «вчаться» бути агресивними, що відповідати образу справжнього маскулінного чоловіка, що панує у суспільстві, коли спостерігає за проявами насилля інших чоловіків. Автор також наголошує, що «насильницький соціальний порядок плекає психологію насильства, яка в свою чергу зміцнює соціальні, економічні та політичні структури насильства» (Кауфман, н.д., с. 5).

Базуючись на цих думках, М. Кауфман розробив «тріаду чоловічого насильства», яку породжують соціальні структури контролю та панування. Трьома елементами тріади є насилля чоловіків проти себе самих, насилля чоловіків направлене на інших представників їх гендеру та насилля чоловіків проти жінок. Насилля чоловіка над самим собою є наслідком його страху бути сприйнятим у суспільстві як недостатньо маскуліним. Насильство по відношенню до інших чоловіків є особливо нормалізованою формою насильства через те, що існує думка про те, що хлопчики народжуються схильними до насилля, що є ознакою їх маскуліності. Ця форма насилля активно взаємодіє з наступною формою насилля, а саме насиллям проти жінок через те, що чоловіки схильні приховувати за агресією ті почуття, які вони не виражають через побоювання стати від цього менш маскуліними (Кауфман, н.д., с. 15). Насилля чоловіків по відношенню до жінок, на якому більшою

мірою концентрується ця робота, є однією з найпоширеніших. Вона відображає відносини контролю і влади між чоловіками і жінками, де чоловік домінує, а жінка підкоряється. У разі якщо чоловік не може утримати владу в своїх руках за допомогою своїх ресурсів, грошей, статусу, він намагається утвердитися за рахунок владарювання на жінкою, що і призводить до насильства. Однак, такий тип насильства не завжди виходить від чоловіків, які намагаються компенсувати недолік своєї маскулінності, а й від тих чоловіків, які мають ресурсами і привілеями, але прагнуть підтримувати існування відносин влади.

Продовжуючи своє дослідження причин чоловічого насильства М. Кауфман описав 7П чоловічого насильства (Кауфман, н.д.-а, с. 2):

- *Патріархальна влада*: в основі чоловічого насилля лежить тріада описана вище, що плекає відтворення патріархальної влади у суспільстві. Результатом є те, що насилля стає частиною ідентичності чоловіка, а патріархальна влада заохочує його використання тих біологічних інстинктів, які за інших умов би не проявилися.

- *Привілеї*: до насилля також приводить свідоме або несвідоме бажання підтвердити факт своєї привілейованості у суспільстві та бажання підтримувати владні відносини.

- *Потурання*: автор зазначає, що соціальні та психологічні причини чоловічого насильства не були б такими вагомими, якщо б не знаходили свою підкріплення у законодавстві та традиціях суспільства. Іншими словами, у суспільстві панує атмосфера безкарності чоловічого насилля.

- *Парадокс чоловічої влади*: невпевненість та бажання відповідати нормам маскулінності, що панують у суспільстві занурюють чоловіка у атмосферу страху, агресії, гніву, з якої він бачить тільки один вихід – дати волю своїм емоціям через насилля. Використання насилля як компенсаторного механізму стає можливим через наявність у чоловіка влади та привілеїв у суспільстві.

- *Психічне оснащення мужності*: внаслідок того, що з дитинства хлопчика заохочують емоціно дистанціюватися від інших, у чоловіків часто

виникає «захисна броня». Як результат, є висока вірогідність того, що у дорослого чоловіка буде недостатньо навичок у розумінні потреб та почуттів інших. Таким чином, чоловіку стає легше дозволити собі насилля проти іншої.

- *Психологічний тиск маскулінності* Також найчастіше хлопчиків з дитинства вчать ховати свої почуття, так як він повинен завжди бути сильним, сміливим, витривалим і тд. Через це вже в дорослому віці чоловік не знає, як правильно висловити весь спектр емоцій. По суті, всі його негативні емоції виливаються у вигляді гніву і агресії. Особливо часто це працює в ситуаціях, коли чоловік відчуває втрату чи нестачу влади.

- *Попередній досвід*: ще одним фактором, який підкріплює існування чоловічого насильства в суспільстві є те, що деякі чоловіки виростають постійно спостерігаючи насильство по відношенню до жінок і нормалізують цей досвід. Дійсно у деяких це формує відраза до насильства, але не у всіх. Також існує практика повсякденного насильства і між самими хлопчиками (бійки, хуліганство, вирішення проблем силою). Чоловіки мають такий досвід, мають більшу схильність до насильства в порівнянні з тими, хто не мав такого досвіду.

Загалом автор наголошує на тому, що чоловіче насилля та зокрема насилля чоловіків направлене проти жінок є наслідком патріархальної влади, що працює у суспільстві (Кауфман, н.д.-а, с. 1). При розгляді причин виникнення насилля зі сторони чоловіків важливо перестати концентруватися на біологічних чинниках, бо вони мають набагато менше ваги, ніж соціальні та психологічні. М. Кауфман наголошує на тому, що чоловіки використовують гнів, агресію та насилля як компенсаторний механізм для того, щоб проявити заборонені їм у суспільстві емоції. Також таким проявам сприяє безкарність та унормованість проявів насильства у суспільстві (Кауфман, н.д.-а, с. 3). До того ж, насилля використовується для підкреслення чоловіком своєї маскулінності, привілеїв та влади у суспільстві. Підсумовуючи, можна стверджувати, що патріархальний лад у суспільстві сприяє виникненню насилля зі сторони чоловіків по відношенню до інших чоловіків та жінок.

1.2. Особливості ролі жінки та патріархального суспільства у СРСР.

Концепт патріархату виключно цікаво досліджувати на прикладі українського суспільства перш за все через культурно-історичне минуле нашої країни. Загалом, патріархат можна визначити як «систему соціальних структур і практик, в якій чоловіки керують, утискають і експлуатують жінок» (Patriarchal violence, 2006, с. 1). Особливо яскраво особливості концепту патріархального суспільства на прикладі СРСР можна прослідкувати, аналізуючи зміну ролі жінки у суспільстві у XX столітті. На початку століття сучасні території України частково знаходились у складі Російської імперії. Насправді, до Великої Жовтневої соціалістичної революції жіночий рух був достатньо активним та за своїми вимогами нагадував феміністичний рух на Заході у кінці XIX. Політичні партії, що у той час були при владі у Російській імперії вважали феміністичний рух буржуазною філософією. Після Великої Жовтневої соціалістичної революції внаслідок створення СРСР на цих землях були скасовані закони Російської імперії, що обмежували права жінки в сім'ї по відношенню до дітей, майна, при розірванні шлюбу. Вперше жінки отримали право вільно обирати професію, місце проживання, здобувати освіту. Був виданий декрет про введення рівної оплати за рівну працю для чоловіків і жінок. Рівність жінок в політичних і громадянських правах була закріплена у першій радянській Конституції, прийнятій у липні 1918 р. (Noonan, 2008, с. 34). Тож на рівні законів, на папері, жінки стали повноправними, рівними членами суспільства, що мали такі ж права та обов'язки як і чоловіки.

Загалом, радянські погляди на «жіноче питання» беруть свій початок у теорії Карла Маркса та Фридриха Енгельса у інтерпретації Володимира Леніна (Noonan N, 2008, с. 32). Хоча, на мою думку, ні одного з авторів не можна назвати феміністами, однак, їх теорії про позицію жінки у класовому суспільстві слугували гідною базою для розвитку феміністичної аргументації. Не можна не вказати, що інтерпретація, що існувала у радянських законах та суспільстві загалом здебільшого підкреслювала важливість жінки як частини

робочого класу. Ф. Енгельс писав: «Першою передумовою звільнення жінки є повернення всієї жіночої статі до суспільного виробництва, що, в свою чергу вимагає, щоб індивідуальна сім'я перестала бути господарською одиницею суспільства» (Есип, 2018, с. 5). Саме залучення жінок до робочої сили було одним з ключових пунктів радянської політики по відношенню до «жіночого питання». У той же час, радянські марксистки активно акцентували увагу на ідеї Енгельса про те, що зникнення капіталізму автоматично призведе до зникнення нерівності статей. Малося на увазі, що колективізація власності нівелює домінуючу позицію чоловіки в суспільстві і жінка перестане бути залежною від чоловіка. Становище жінки в суспільстві стане соціальним питанням. Кожна жінка стане частиною більшого, частиною класу. Її інтереси будуть частиною загального інтересу, загальної боротьби - боротьби проти пригноблення і експлуатації, оскільки тільки в суспільстві вільному від цих рис може існувати рівність статей (Noonan, 2008, с. 35). Однак, у реальності цього не сталося. Навпаки, жінки отримали «подвійне навантаження», оскільки тепер мали внести відповідальність не тільки за ведення домогосподарства, а й за роботу (Noonan, 2008, с. 36). Тепер вони мали працювати на робочому місці, а після цього працювати вдома. Обіцянки Леніна про те, що жінки будуть звільнені від домашніх обов'язків так ніколи і не стали правдою. У той же час, рівність жінок та чоловіків на робочому місці була неоднозначною. Під час Всесоюзної Конференції з питань жінок у 1987 році, голова комітету у справах жінок В.Терешкова відзначила, що хоча жінки активно залучені як робоча сила, однак, значно більше вони представлені саме у мало-оплачуваних професіях та посадах, у той же час, вони майже зовсім відсутні на керівних позиціях (Noonan, 2008, с. 36). Також важливо пам'ятати, що політика переривання вагітності у СРСР була дуже хиткою та змінювалася в залежності від голови держави та демографічної ситуації. Демографічну ситуацію намагалися покращити репресивними методами – заборонивши аборти, що призвело не до покращення народжуваності, а до підвищення кількості нелегальних абортів та рівня смертності жінок, що намагалися перервати вагітність самостійно

(Пивоваров, 2020). Лише у середині 50-х років влада зрозуміла, що такі методи не діють. Міністр охорони здоров'я Марія Ковригіна навіть заявила про те, «не можна перетворювати жінку в істота, яка має народжувати і народжувати» (Пивоваров, 2020). Таким чином, можна зробити висновок, що права жінок на їхні тіла, м'яко кажучи, не поважали.

Інтерпретація Леніним теорії марксизму, що була базою для ідеології Радянського союзу, не йшла проти ідей фемінізму, але й не підтримувала їх. Не дивлячись на те, що такі видатні революціонерки як О. Коллонтай, Н. Крупська, І. Арманд активно просували жіночі інтереси, самі себе феміністками вони не називалих (Noonan, 2008, с. 34). Феміністки вважалися жінками середнього та вищого класу, метою яких було внести зміни до вже існуючої системи. У той же час комуністичні жінки мали на меті досягнути емансипації жінки тільки у межах емансипації усього робочого класу. Хоча революціонерки й справді виступали від особи робітниць, вони не мали на меті організувати чисто жіночих робітничий рух (Noonan, 2008, с. 34). Клара Цеткін у своїй розмові з Леніним сказала: «Ніяких окремих Організацій комуністок! Комуністка такий же член партії, як і комуніст, з тими ж обов'язками і правами. У цьому не може бути ніяких розбіжностей.» (Цеткин, 1927).

На мою думку, особливістю радянського суспільства як патріархального є те, що, на відміну від Заходу, де жінки виборювали свої права, конкретно вимагаючи те, що їм потрібно, у Радянському Союзі права жінок «надавалися» у тому вигляді, у якому державі було зручно та корисно. Влада СРСР формально підтримувала жінок у всіх сферах життя: заохочувала приймати активну участь к соціальному житті громади та країни загалом, давала можливість стати економічно незалежною від чоловіка, розвиватися на робочому місці, що було дуже інноваційно для прав жінок тих часів. Однак, така політика також вилилася у «подвійне навантаження», відсутність жінок на керівних посадах, постійні зміни політики держави щодо жіночого тіла тощо. Таким чином, в марксизмі як в ідеології правління СРСР були закладені основи патерналістських підходів до здійснення емансипації, в межах яких жінки

виступали не як зацікавлені суб'єкти, які формують і висувують вимоги рівноправності, а як об'єкти, які отримують емансипаційні ідеї в готовому вигляді, які до того ж не були самоціллю для держави, що їх розробила. Пам'ятати про цей аспект минулого України є дуже важливо, адже, хоча після розпаду Радянського Союзу пройшло вже майже 30 років, але його ідеологія та філософія все ще живе у вихованні декількох поколінь українців та українок і навіть таким чином продовжує транслюватися молодшому поколінню.

1.3. Концепт простору як соціального продукту

Загалом, простір, з одного боку, можна розглядати «як такий», як сукупність об'єктивно існуючих матеріальних об'єктів. З іншого боку, про простір можна думати як про сукупність ідей і припущень щодо нього, що виражаються в основному у дискурсивних уявленнях. У першому випадку, простір - це не що інше, як «контейнер», у якому відбуваються соціальні процеси. У другому ж - це виключно культурний / соціальний конструкт, який не має жодних ознак, крім тих, які ми йому присвоюємо. Видатний французький філософ та соціолог Мішель Фуко у своїй статті «Інші простори: утопії та гетеротопії» (Foucault, 1984, с. 2) писав, що, на його думку, «тривога нашої ери принципово пов'язана з простором, без сумніву, набагато більше, ніж з часом. Іншими словами, ми не живемо у порожнечі, у якій розміщені люди та речі. Навпаки, простір - це набір відносин, які відокремлені один від одного, які неможливо звести один до одного і не накладаються один на одного. Таким чином, одним з підходів до визначення поняття соціального простору є простір як пасивна структура, яка виробляється та заповнюється індивідами, що перебувають у ньому.

Одним з найвагоміших внесків у соціальну теорію простору є доробок французького неомарксистського соціолога Анрі Лефевра, що має ключове значення для розуміння особливостей визначення поняття «простір», що використовується в цій роботі. Лефевр найбільш відомий своїми концепціями «соціального виробництва простору» та «права на місто», які базуються на ідеї

про те, що жителі міст мають право створювати та змінювати міський простір (Lefebvre, 1991). Безсумнівною заслугою науковця є те, що він був одним із перших вчених, хто серйозно задумався над основними проблемами, що лежать в основі наших спроб зрозуміти і описати простір як такий, що визначає нас у тій самій мірі, що і ми визначаємо його. Більше того, замість описаного вище підходу, Лефевр запропонував розглядати простір як соціальний продукт. Автор стверджує, що спосіб виробництва формує відповідний соціальний порядок, який, у свою чергу, виробляє власний життєвий простір. Ось чому існує потреба у вивченні простору як такого, його природи, форми, особливостей тощо. Такий простір суспільства можна назвати соціальним, він може розрізняти процеси виробництва (поділ праці та його організацію) та репродукції (біофізіологічні відносини між статями та віковими групами) (Lefebvre, 1991, с. 32). Ці процеси пов'язані між собою, у соціальному просторі вони відрізняються і локалізовані.

Лефевр також зазначає, що простір відіграє активну роль, він служить інструментом як думки, так і дії, він одночасно втілює у собі засіб виробництва та засіб управління, а отже панування і влади. Автор також використовує концепцію «гегемонії» А. Грамші для аналізу відносин влади в просторових структурах і приходять до висновку, що «гегемонія використовує його [простір], для впорядкування (establishment), на основі логіки, що лежить у його основі, та за допомогою знань і технічного досвіду, «системи» (Lefebvre, 1991, с. 11). Таким чином можна зробити висновок, що простір слід сприймати як активну структуру, яка може бути не тільки створена жителями міста, але й одночасно може створювати ідентичності цих жителів.

Містобудування було і є орієнтованим на пересічну людину, її бажаний спосіб життя або ж на замовника та його потреби, тож, на мою думку, його можна вважати гегемонічними. Таке планування автоматично виключає з повістки голоси всіх вразливих груп або груп, що знаходяться в неблагополучному становищі, встановлюючи «межі» дозволеного та видимого. Наприклад, якщо держава створює стратегію містобудування, то її основною

метою, скоріше за все, буде представлення її політики щодо соціального розвитку: зростання населення, декриміналізація тощо. Мішель Фуко ввів термін «біополітика» для опису таких дій держави. У своїй праці «Історія сексуальності. Том 1» Фуко (1978) зазначає, що сучасні уряди здійснюють владу у формі контролю над життям громадян – «влади над життям». Цей тип влади проявляється у процесі дисциплінування тіла та регулювання зростання населення. Він пише, що «стара «влада смерті», яка символізувала суверенну владу, тепер ретельно витісняється адміністрацією тіл і розрахованим управлінням життям» (Foucault, 1995, с. 146), маючи на увазі, що в наш час держава використовує різні види соціальних інститутів, таких як сім'я, робота, освіта, навіть ідеологія для здійснення нового типу влади, метою якого є створення слухняного громадянина. Цей тип влади має на меті визначити, що дозволяється робити громадянам, і, таким чином, побудувати продуктивного, економічно корисного громадянина з такими чітко визначеними характеристиками, як гендер, сексуальність, вік, політичні уподобання, раса тощо. Дослідження «Не у безпеці у місті» показало, що багато жертв домагань у громадських місцях схильні знецінювати свій досвід, оскільки ні суспільство, ні держава не карали чоловіків за вчинене (Unsafe in the city, 2018, с.18). В результаті вони починали змінювати свою поведінку відповідно до норм суспільства, і при повторних домаганнях такий досвід став нормалізованим і якоюсь мірою навіть прийнятним. Такі ситуації нормалізації досвіду можна описати з точки зору концепції «перформативності» американської соціологині Джудіт Батлер, згідно з якою така поведінка людини «це не особливий акт, а повторення та ритуал, який досягає своїх наслідків шляхом натуралізації» (Butler, 1990, с. 15). Загалом, соціальний простір може бути використаний як інструмент для нав'язування певної системи відносин влади та побудови нової ідентичності громадянина_ки відповідно до потреб того, у чиїх руках знаходиться влада.

Серед ще більш сучасних дослідників можна відзначити фігуру марксистського антрополога та географа Девіда Харві, який є автором роботи

«Соціальна справедливість і місто» (Harvey, 2009) - книгу, яка є спробою знову викласти парадигму міської географії, підтверджуючи тезу про те, що не можна вивчати простір тільки з точки зору географічної науки та не сприймати соціальні аспекти об'єкту вивчення. Для свого аналізу він ставить у центр уваги змінні капіталу, класу та держави. Описуючи природу простору, автор наполягає, що не можна знайти об'єктивної відповіді на питання «що таке простір?» тому доцільніше питати «як різні людські практики створюють та використовують різноманітні концептуалізації простору?» (Harvey, 2009, с.13). На думку автора, необхідно внести важливу зміну у теоретизування міського простору, а саме перейти від трактування міста як «речі у собі» до більш реляційно визначеного урбанізму, що піддає саму міську теорію критичному дослідженню інтересів, яким воно служить. Тож можна побачити, що у теорії Д. Харві чітко прослідковується елементи теорії міста А. Лефевра, що були описані вище.

Соціальний простір міста також активно досліджували й науковці у СНД. Серед сучасних російських соціологів, що вивчали цю тематику можна назвати П. Сорокіна², А. Желіну³. В українській соціології даною проблематикою займаються Л. Малес⁴, А. Петренко-Лисак⁵, О. Злобіна⁶ та ін. Одним з перших інтерес до дослідження цієї тематики виявив російсько-американський науковець, П. Сорокін. Він, використовуючи еволюціоністський підхід, намагався описати соціальну систему та простір, у межах якого існує ця система (Социальное пространство современного города, 2015, с. 17). Дослідник поділяв простір на 2 типи: фізичний та соціальний. Сорокін повністю виключає з свого аналізу усі матеріальні елементи простору, залишаючи у соціальному просторі тільки соціальні відносини.

² Сорокин, П. (2005). *Социальная мобильность*. Academia, LVS.

³ Желина, А. (2015). Креативность в городе: реинтерпритация публичного пространства. *Журнал Социологии и Социальной Антропологии*, 18(2), 45–59.

⁴ Малес, Л. (2014). Соціально-політичні зміни ХХ століття на карті сучасної столиці. *Актуальні Проблеми Соціології, Психології, Педагогіки*, 3, 21–30.

⁵ А. А. Петренко-Лысак (2016). Мобильный урбанизм в транзит(ив)ных местах городского ландшафта. *Лабиринт. Журнал социально-гуманитарных исследований*, (5), 17-24.

⁶ Злобіна, О., Мартинюк І., Соболева Н., Тихонович В. (2004). Соціальний простір життя як суб'єктивна символічна реальність. *Вид-во Ін-ту соціології НАН України*. 299 с.

Українська соціологиня Л. Малес у своїй статті «Соціально-політичні зміни ХХ століття на карті сучасної столиці» (Малес, 2014) виділяє з соціального простору міста символічний та досліджує його зміни під впливом. Дослідниця робить висновок, що назви міських об'єктів активно змінювалися на протязі останнього століття під впливом державної ідеології що є гарною ілюстрацією того як простір міста відображає відносини влади, що існують у суспільстві. У той же час, ще одним важливим висновком роботи стало те, що внаслідок таких дій владних органів держави, населення міста відчужується від соціального простору міста, оскільки більше не відчуває «права» на нього, своєї участі у його створенні та відтворенні. На мою думку, така поведінка жителів Києва може служити яскравою ілюстрацією ситуації, коли громадяни не мають доступу до відтворення соціального простору та вираження своєї ідентичності у межах цього простору. До того ж, якщо розглядати дії адміністрації міста, то можна прослідкувати зв'язок з концептом «біовлади» Фуко, що вже був описаний у цьому розділі. Шляхом активної зміни назв міських об'єктів держава активно насаджує та транслює, перш за все, свою ідеологію.

Узагальнюючи теоретичні міркування, викладену у цій частині роботи, важливо сказати, що соціальний простір є активною структурою, він одночасно є інструментом і продуктом відтворення соціальних відносин. Він не є стабільним або фіксованим, тому його можна і потрібно змінювати. Сам простір - це не просто контейнер, наповнений людьми та предметами, він уособлює соціальні відносини, владу та структури панування. Більше того, на думку А. Лефевра, гегемонія використовує соціальний простір для управління своїми мешканцями. Ця думка узгоджується з позицією М. Фуко та його концепцією «біовлади», яка стверджує, що держава використовує спеціальні методи поділу, фіксування, нагляду, класифікації, щоб дисциплінувати громадянина_ку та створити «слухняне тіло» («docile body»), що відтворює державну політику. Проблематика соціального простору активно вивчалася й на пост-радянському просторі. П. Сорокін створив концепцію простору, де

існував матеріальний простір, у якому містилися усі матеріальні об'єкти, та соціальний простір, де знаходилися тільки соціальні відносини. Л. Малес, на прикладі сучасної української столиці проілюструвала як концепти «права на місто» та «соціальне виробництво міста» А. Лефевра досі працює у міському просторі України та перекликається з концепцією «біовлади» М. Фуко. Однак у процесі аналізу усього описаного вище наукового доробку важливо поставити питання, можливо вирішальне для розвитку соціальної теорії простору загалом та гендерних досліджень зокрема. А саме: якщо кожне суспільство виробляє власний простір, тоді що відбувається з тими членами та соціальними групами, голоси яких в ньому не представлені, яких не «видно» у просторових структурах?

1.4. Гендерування публічного простору.

У книзі «Своя кімната» (Woolf, 2018) письменниця-феміністка Вірджинія Вулф частково описує роль простору у житті жінки. Вона ілюструє свою ідею описом ситуації, коли оповідачка сидить біля будівлі Оксбриджського університету, розвиваючи свою теорію жінки у художній літературі, але її думки постійно обриває охоронець, який зауважує, що жінкам заборонено сидіти на траві або що жінкам заборонено входити до університетської бібліотеки без чоловіка, що її супроводжує. Таким чином авторка наголошує, що місце жінки в публічному просторі дуже чітко окреслене, а її поведінка дуже суворо регламентована. Вульф натякає, що жінки не мають доступу до громадських приміщень, у той час як чоловіки сприймають доступ до цих просторів як належне (Woolf V, 2018, с. 3-4).

Незважаючи на те, що інформація у вищезгаданому уривку є вигаданою, вона чудово відображає реальність і підкреслює поділ соціального простору на публічну та приватну сфери. Цей поділ привернув багато уваги дослідників, але саме гендерний аспект яскраво відображений у роботі Ненсі Фрейзер «Що критичного в критичній теорії: Хабермас і гендер» (Fraser, 2013). Критикуючи теорію Хабермаса про розподіл соціального простору на приватний і

публічний, Фрейзер зазначає, що дослідник схильний «перебільшувати відмінності та закривати очі на схожість» між робочим місцем та сім'єю» (Fraser, 2013, с. 28). Точніше, він не розглядає дім як місце для матеріального відтворення, оскільки за його тлумаченням матеріальне відтворення повинно обов'язково приносити гроші, і, наприклад, виховання дітей не виконує цієї функції. Хабермас розглядає батьківство як виконання функцій, тісно пов'язаних із соціалізацією нових членів суспільства та символічним відтворенням, з чим Фрейзер не погоджується. На думку дослідниці, таку неоплачувану жіночу працю, як і більшість видів роботи, що виконують жінки у суспільстві, не можна вважати лише символічними. Вона зазначає, що виховання дітей включає не лише нав'язування норм і цінностей суспільства, але й збереження їхнього життя, а отже, продовження життя суспільства. «Отже, виховання дітей як таке не є символічною відтворювальною діяльністю; це рівною мірою і одночасно матеріально-відтворювальна діяльність» (Fraser, 2013, с. 22). Більше того, Фрейзер зазначає, що навіть у галузі оплачуваної праці жінкам відводиться особливе місце, часто це робота у сфері обслуговування, що визначається як жіноча і часто сексуалізується. Загалом, Фрейзер наполягає на тому, що насправді як в приватній, так і в публічній сферах жінка зрештою змушена підкорятися чоловікові. Хоча в сучасному світі жінки мають набагато більше прав, ніж на початку 20 століття, коли була написана книга Вульф (хоча це залежить від культурного контексту, в якому опиняється жінка), поділ між приватною та публічною сферами все ще очевидний.

Голландсько-американська соціологиня Саскія Сассен у своїй статті для журналу *Harvard Design Magazine* написала, що «містобудування не є гендерно-нейтральним... Гендерування часто набуває особливих форм для різних груп жінок через етнічну приналежність, расу, соціальний статус та релігію, що має руйнівні наслідки» (Sussen, 2015). Більше того, дослідниця стверджує, що, хоча містобудування і розглядається як гендерно-нейтральне, не можна заперечувати, що є багато видів робіт, що традиційно виконуються

представниками_цями певного гендеру, і це призводить до утисків у тому числі й жінок, оскільки міста розраховані на тих членів сім'ї, що заробляють гроші за межами дому. Крім того, транспортні системи часто не сприяють працевлаштуванню жінок, оскільки вони призначені для перевезення працівників, що працюють у денний час, зі спальних районів до центру, де зосереджена більшість робочих місць, тоді як жінки часто відчують потребу працювати ближче до дому або вночі (Sussen, 2015). Дослідження «Не у безпеці у місті» (Unsafe in the city, 2018, с. 22) розповідає історію 20-річної Фаріди з міста Кампала, Уганда; молода жінка працює на офіційній низькооплачуваній роботі з 6 ранку до 12 ночі, а оскільки громадський транспорт у її місті слабо розвинений, єдиний спосіб для неї дістатися додому - це їхати на бодабоді [мототаксі], що є достатньо дорогим способом пересування. До того ж, водії бодабодів часто домагаються до своїх пасажирок. Тому більшу частину часу їй доводиться йти додому пішки в темряві, що ще небезпечніше: «На мене кілька разів нападали, і рік тому, коли я була вагітна, я гуляла на вулиці з подругою. Її згвалтувала і вбила банда наркоторговців» (Unsafe in the city, 2018, с. 23). На мою думку, така ситуація, з якою жінки у багатьох містах по всьому світу стикаються щодня, є яскравим прикладом невизнання («misrecognition») та неправильного розподілу («maldistribution»). Неправильне визнання, на думку Фрейзер, в основному складається зі знецінення певної соціальної ідентичності патріархальною культурою, що тягне за собою пошкодження самосвідомості. Водночас дослідниця підкреслює, що невизнання є своєрідною формою відносин, що існують у суспільстві, це не психологічний стан і не наслідок психологічних травм від матеріальних депривацій, таких як бідність та недоїдання. «Невизнання - це пошкодження соціального статусу» (Fraser, 2013, с. 177). Концепція неправильного розподілу сприймається Фрейзер як можливий, але ймовірний наслідок невизнання. У той же час, невизнання не може бути зведене до неправильного розподілу, і навпаки, неправильний розподіл також не може бути зведений до невизнання (Fraser, 2013, с. 177). Щоб навести приклад з містобудування, візьмемо уявну ситуацію, у якій було

вирішено створити орбітальні⁷ транспортні маршрути, крім уже існуючих радіальних⁸, під приводом визнання потреб жінок, які хочуть знайти роботу ближче до дому та надати їм більше можливостей у процесі пошуку робочого місця. З одного боку, це створює більш рівномірний розподіл можливостей для роботи, але, з іншого боку, також призводить до посилення стереотипу про те, що місце жінки знаходиться в приватній сфері, всі жінки надають пріоритет дому, дітям та сім'ї та роблять невидимими жінок, які ставлять у пріоритет свою кар'єру. Загалом, Фрейзер стверджує, що витоки гендерної несправедливості лежать в андроцентризмі як моделі культурних цінностей, яка прийнята в суспільстві і підносить маскуліність над феміністичною, тим самим знецінюючи останню. Важливо зазначити, що знецінення відбувається не лише у жінок, але й у всьому, що суспільство пов'язує з жіночністю (Fraser, 2013, с. 162).

Висновки до Розділу 1.

Дуже цікаво розглядати публічний простір міста як соціальний продукт, адже, таким чином можна дослідити, як твориться наше суспільство на окремому шматочку простору. Публічний простір міста є дуже гнучким та формується внаслідок соціальних відносин, які знаходяться у ньому. Як можна зрозуміти, одним видів відносин, що можна спостерігати у публічних просторах міста та який є одним з джерел жіночого страху у публічних просторах міста, є чоловіче насилля. Такий вид насилля у свою чергу є наслідком патріархального ладу у нашому суспільстві. Через те, що традиції, цінності та норми поведінки чоловіків направлені на те, щоб змусити чоловіка завжди бути сильними, не виражати свої емоції тощо. Внаслідок цього чоловік не отримує навичок вираження своїх емоцій здоровим шляхом та використовує насилля як метод виміщення накоплених емоцій. Таким чином у суспільстві

⁷ Орбітальні маршрути громадського транспорту дають можливість дістатися до місця призначення, що розташоване у тому ж житловому районі. Це може бути маршрут побудований до найближчої великої лікарні, школи, ТРЦ тощо.

⁸ Радіальні маршрути громадського транспорту мають на меті поєднати центральну частину міста (частіше за все бізнес-центр міста) з передмістям.

виникає величезний пласт чоловічого насилля, що направлене як на інших чоловіків, так і на жінок і відбувається як у приватній сфері, так і у публічній.

У той же час, дуже важливо пам'ятати про культурно-історичні відмінності кожного суспільства. В українського суспільства цією особливістю є його радянське минуле. За рахунок того, що у деякий момент на радянські жінку звалилося дуже багато як прав так і обов'язків, у багатьох жінок у суспільстві виникло так зване «подвійне навантаження», а саме до зони відповідальності жінки тепер входила не тільки приватна, домашня сфера, а й оплачувана робота за межами дому. Однак, що також неможливо забути – це те, що більшість міст планувалися ще до того як жінки вийшли на ринок праці та були всеціло орієнтовані на потреби чоловіків, як членів родини, які займаються оплачуваною працею поза межами домогосподарства та яким потрібно дістатися до місця їх роботи та назад. Після того, як жінки також почали працювати поза домом, вони зіштовхнулися з проблемами непристосованості міста та його інфраструктури до більш складних патернів пересування жінок, яким, наприклад, потрібно було після роботи поїхати забрати дитину з дитячого садочка у одній частині району, потім зайти за продуктами у іншій частині, і тільки тоді дістатися дому. Такий нерівний розподіл тільки підкреслює те, що наші міста та їх публічні простори не є гендерно-нейтральними та відображають відносини влади, у яких жінка є такою, що підкоряється.

Розділ 2. Досвіди страху у публічних просторах міста

2.1. Теорія страху у публічних просторах.

Одним з найважливіших явищ, що відбувається у публічній сфері міського простору, є переживання жінками страху. У своїй статті «Географія жіночого страху» (Valentine, 1989) британська дослідниця Гілл Валентайн показала, що досвід страху впливає на жіночий досвід використання міста, а саме на їх доступ до деяких просторів, участь у виробництві простору та мобільність. Більше того, перебуваючи в публічному просторі, жінки самі починають шукати підтримки та захисту у чоловіків, наприклад, просячи провести їх додому. Респондентка із Кампали сказала дослідникам «Не у безпеці у місті», що «щоб почуватись у безпеці та бути у безпеці в цьому місті, вам потрібен чоловік - ваш брат чи батько, щоб вийти з вами на вулицю. Але навіть тоді інші чоловіки кричать: «Віддай мені свою сестру, віддай мені свою дочку» (Unsafe in the city, 2018, с.22). Описана практика вигукувань може бути визначена як кетколлінг – практика, що включає поведінку чоловіків, які використовують вербальні та невербальні вигуки про зовнішній вигляд жінок, що об'єктивізують жінок. Ця поведінка може включати небажаний свист, довге споглядання, блимання фарами та / або або нав'язливе випрошування номеру телефону або імені (Fairchild K, 2008, с. 5). На жаль, така практика є досить поширеною і у Україні. Настільки, що навіть була створена громадська ініціатива Catcalls of Ukraine⁹, метою якої є привернути увагу громадськості до проблеми домагань на вулиці та, зокрема, кетколлінгу. І хоча спочатку засновниця організації, Поліна Сергієва, була не впевнена, чи є ця проблема актуальною для України, вона швидко впевнилася у помилковості свого припущення. Опублікувавши гугл-форму з проханням розказати історію свого досвіду про домагання на вулиці на сторінці Catcalls of Ukraine на платформі Facebook, дівчина отримала кількість відгуків, що була достатньою для того, щоб зрозуміти, що до проблеми насилля на вулиці та кетлолінгу має бути

⁹ Сайт ініціативи: www.instagram.com/catcalls_of_ukraine

привернута увага громадськості. Тож дівчата озброїлися крейдою та почали переносити шматочки з історій, що їм надсилали на асфальт. Це зроблено для того, щоб перехожі перейшли за посиланням на сторінку організації у Instagram, прочитали повну історію про досвід жінки. Таким чином організація намагається привернути увагу якнайбільшої кількості людей до даної проблеми (Беловольченко, 2020).

Результатом таких ситуацій є посилення підпорядкованого становища жінок у патріархальній системі, а також збільшення домінування чоловіків у міських громадських просторах. Отже, головними стратегіями є «уникнення «небезпечних просторів» у «небезпечний час» та модифікація поведінки жінок відповідно до норм поведінки, які теоретично можуть убезпечити жінку від небажаної уваги, домагань тощо (Valentine, 1989, с. 386). Загалом, описана модель використання публічного простору є «просторовим виразом патріархату» (Valentine, 1989, с. 389).

Також для того, щоб побачити «повну картину», надзвичайно важливо застосувати «призму» теорії американської дослідниці індійського походження, Т. Моханті, яка стверджувала, що неправильно розглядати всіх жінок як єдину аполітичну групу і закривати очі на становище жінок у різних структурах, таких як класова, расова, вікова, тощо (Mohanty, 2003, с. 22-25). Дійсно досвід страху в публічному просторі тісно переплітається не тільки з гендерною змінною, а й з такими змінними, як раса, вік, клас та сексуальна ідентичність. Наприклад, досвід жінок часто залежить від їхньої раси та класу. І місця, і самі люди, яких бояться жінки, пов'язані з класом і расою. Так, наприклад, білі жінки середнього класу в середньому більше бояться небілих чоловіків нижчого класу. З іншого боку, страх перед насильством, пов'язаний з класом чи расою, актуальний для небілих жінок і стає особливо сильним у приміщеннях, де переважають білі чоловіки середнього або навіть вищого класу (Oberhauser, 2018, с. 103). Насправді страх не є наслідком поганого містобудування, хоча існують громадські простори, які провокують його появу (наприклад, закриті приміщення з недостатнім освітленням: парки, паркувальні майданчики, двори,

задвірки, підземні переходи, напівзруйновані та закинуті будівлі). Поява страху скоріше є наслідком гендерованих соціальних відносин, які провокують підпорядкування соціального, економічного та політичного статусу жінок. Це робить жінок ще більш вразливими.

Отже, досвід страху, з яким стикаються жінки в громадських місцях, впливає на якість їхнього життя, наприклад, на такий його аспект, як мобільність. Побояючись насилля, жінки обмежують своє пересування містом, вони уникають певних місць у певний час доби, взагалі не пересуваються містом, якщо у них немає супроводу, і залишаються ближче до дому. Дослідження «Не у безпеці у містах» показує, що жінки у всіх досліджуваних 5 містах здебільшого були жертвами переслідування та почувались небезпечно на вулицях свого міста, у громадському транспорті та по дорозі додому (Unsafe in the city, 2018, с.16). Отже, почуття безпеки стає формою нагляду за собою. Якщо говорити про громадський нагляд у публічних просторах, цікаво згадати аналіз паноптикуму, який Фуко провів у своїй книзі «Дисципліна і покарання» (Foucault M, 1995). Він описав паноптикум як «дивовижну машину, яка незалежно від того, хто її застосовує, виробляє однорідні ефекти влади» (Foucault M, 1995, с. 202). Найголовнішим у будові паноптикума є те, що людей у просторі не спостерігають, але вони впевнені, що наглядачі є і тому поведуться певним чином. Публічний простір ідеально відповідає визначенню паноптикума: навіть якщо поруч із вами немає людей, ви все одно ніколи не впевнені, що за вами ніхто не стежить. Згідно з цією логікою, все насильство та агресія, які перебувають у публічному просторі, відбуваються з чийогось дозволу, і цей дозвіл не завжди надходить від громадян, що перебувають у цьому просторі. Дослідження «Не у безпеці у місті» показує, що люди у просторі, чи то перехожі чи поліція, не завжди реагують на ситуації насилля, але, незважаючи на це, жінки кажуть, що вони все ж почувуються у більшій безпеці, у просторах, де багато людей, особливо, якщо вони знаходяться у знайомій місцевості. Це приводить до висновку, що система патріархату

справді глибоко вкорінена в публічному просторі і майже непомітно контролює поведінку людей у цьому просторі.

2.2. Доступ, мобільність та зміна поведінки

Найчастіше саме жінки беруть участь у процесі соціального відтворення, але водночас саме вони мають обмежений доступ до гарного житла, оплачуваної денної роботи та якісних ліків (Oberhauser, 2018, с. 96). Наприклад, оскільки в середньому жінкам платять менше, скорочення кількості недорогого житла та субсидування житла часто зачіпає їх набагато більше, ніж чоловіків. Крім того, непродумана транспортна система, про яку вже було сказано вище, сильніше впливає на соціальні групи жінок, людей, чия етнічна та расова приналежність відрізняються від панівної у певній країні, та громадян із нижчого класу, оскільки вони зазвичай мають набагато менший доступ до особистих автомобілів. Крім того, не слід забувати про деякі культурні контексти, в яких жінкам повністю заборонено керувати автомобілем, і в цьому випадку громадський транспорт є єдиним виходом, що лише посилює вплив відсутності належного доступу до нього.

Крім того, обмежений доступ до санітарії більше зачіпає жінок, ніж чоловіків, через їх біологічні потреби, наприклад, під час менструації або вагітності. Дослідження компанії P&G показало, що кожна 5 дівчинка в Україні пропускає школу через відсутність можливості придбати засоби менструальної гігієни. Дослідження проведене U-Report на замовлення Дитячого Фонду Організації Об'єднаних Націй у серпні 2018 року (Опитування «Статева гігієна», 2018) показало, що 27,4% дівчат мають проблеми з купівлею засобів менструальної гігієни через їх вартість. Замість прокладок, тампонів та інших засобів призначених гігієни під час менструації дівчата часто використовують підручні засоби: шкарпетки, туалетний папір, вату тощо, що може привести до вагінального запалення (Опитування «Статева гігієна», 2018). Слід також додати, що саме відсутність такого типу доступу призводить до обмеженого доступу до освіти та роботи (Як страждає..., 2020).

Опитування «Не у безпеці у місті» показало, що у всіх містах були жінки-респонденти, яким довелося перервати або зовсім покинути навчання, роботу через насилля, з яким вони стикалися у публічних місцях. Були жінки, яким доводилося переїхати та змінити місце роботи, бо вони не почувались у безпеці ні на шляху до роботи, ні в районі, де вони жили: «Я змінила роботу, бо була налякана.» - сказала молода жінка зі Сіднею (Unsafe in the city, 2018, с.18). Такі історії досить часто можна почути і в українських реаліях. «Якось за мною до самого будинку йшов п'яний чоловік, він відчепився лише тоді, коли з під'їзду вибігла мама: я встигла їй зателефонувати, коли вийшла з транспорту... Чому я маю почуватися дискомфортно лише тому, що на вулиці темно і я жінка?», «Чоловік намагався, виходячи з вагона, мене поцілувати. На щастя, спрацював рефлекс і я в останню секунду щодуху його відштовхнула. Розуміння того, що подібні ситуації можуть трапитись зі мною щохвилини у людних місцях, створює сильний тиск і втомлює.», «Часто чоловіки користуються можливістю доторкнутися до мене чи якось пригорнути. Наприклад, коли обходять у супермаркеті, обов'язково притримують за талію чи плечі, хоч цього можна уникнути. Жінки чомусь так ніколи не роблять.», «Мене дуже дратує, чому я через те, що я дівчина, маю весь час думати, у що одягнена, якою вулицею йду і чи становить небезпеку отой хлопець, який йде назустріч.» - кажуть українки, що поділилися своїм досвідом з виданням The Village Ukraine (Пилипюк, 2019). Такі ситуації трапляються з жінками по всій Україні кожного дня, але через те, що вони толеруються та не осуджуються у суспільстві, вони продовжують змінювати життя українських жінок.

Загалом, з кожним роком ситуація з недостатнім задоволенням потреб жінок у доступі до певних просторів стає все більш гострою і переростає в те, що Н. Фрейзер описала в рамках своєї концепції «витікаючих потреб» («leaky needs») як таких які «вирвалися з дискурсивних анклавів, побудованих у вітчизняних та офіційних економічних установах та навколо них» (Fraser, 2013, с. 63), і зараз знаходяться в полі зору громадськості.

Схеми поведінки різних гендерних та сексуальних груп також досить чітко визначені, і це призводить до того, що жінки та інші вразливі групи використовують модифікацію свого тіла та поведінки як стратегію подолання, щоб уникнути насильства. Наприклад, щоб уникнути небажаної уваги, жінки часто покривають більшу частину свого тіла одягом, поводяться тихо тощо. Н. Ювал-Девіс зазначила, що поведінка жінок, у тому числі у публічних місцях, суворо регламентована, оскільки жінка є символом нації: «жінки у своїй «належній» поведінці, своєму «належному» одязі втілюють колективні межі поведінки» (Yuval-Davis, 2003, с. 33). З подібною ситуацією стикаються члени ЛГБТК-спільноти, які, як правило, модифікують свою поведінку, щоб уникнути конфліктів та насильства. Цю ситуацію можна також проаналізувати за допомогою концепцій «перформативності» та «невидимих кордонів», розроблених С. Косраві. Аналізуючи свій досвід біженця, він стверджував, що перформативність є важливим елементом поведінки: «повертаючись до Швеції, кордон вимагає, щоб я відповідав своєму паспорту» (Khosravi, 2010 с. 98). На мою думку, схожим чином описані вище групи повинні поводитися відповідно до очікуваного гендеру, сексуальної ідентичності або соціальних норм поведінки. Однак, як наслідок, їхня форма присутності у публічних просторах міста, мобільність, доступ, можливість участі у прийнятті рішень та виробництво знань про місто обмежені. Лише ступінь цієї обмеженості варіюється залежно від культурного контексту, у якому перебуває людина. Таким чином, місто набуває невидимих кордонів, які не просто виштовхують людей, які не вписуються, за межі своїх кордонів, а змушують їх «стати цими кордонами» (Khosravi S, 2010, с. 99).

2.3. Стратегії опору досвідам страху.

Хоча стратегія уникнення є важливою, коли мова йде про переживання страху в громадських місцях, це не єдина стратегія подолання. Насправді самі публічні простори мають великий визвольний потенціал, оскільки саме в них громадяни можуть демонструвати свою маргіналізовану ідентичність та

запроваджувати нові для цього простору практики. Такі практики можна визначити за допомогою концепції опору А. Онг. Онг пише про опір як про певний набір практик, які виконуються індивідуально або колективно як на постійній основі, так і час від часу, у ситуаціях зіткнення з гендерними режимами (Ong, 2010, с.10). Крім того, Онг підкреслює, що жінки мають можливість протистояти та розробляти різні способи опору (Ong, 2010, с. 221). Наприклад, жінки створюють соціальні простори, у яких вони почуваються в безпеці. Така соціальна практика є яскравим прикладом опору та свободи волі. Фонд ООН у галузі народонаселення визначає безпечний простір як «офіційне чи неформальне місце, де жінки та дівчата почуваються у фізичній та емоційній безпеці» (Women and Girls Safe Places, 2015, с. 5). Вони створені для жінок як соціальний простір, де вони не будуть стикатися з переслідуваннями, жорстоким поведінням, стресом та насильством. Учасниці_ки таких просторів можуть спілкуватися, отримувати нові навички та інформацію про жінок та права людини, але, найважливіше за все, безпеку. Говорячи про такі простори в Україні, важливо згадати систему шелтерів для постраждалих від домашнього насилля, що запрацювала відносно нещодавно. У такі простори можна потрапити без документів, жити від 3 до 6 місяців та отримувати психологічну, матеріальну підтримку та безпечне середовище для тимчасового проживання (Притулок для осіб..., 2020). На жаль, ця система досі не є інклюзивною, адже, до неї не можуть потрапити жінки, що мають наркотичну або алкогольну залежність або є представницями ЛГБТК+ спільноти (Бабич, 2020). Деякий час представники ЛГБТК+ могли користуватися послугами шелтеру створеного громадською організацією «ІНСАЙТ»¹⁰, але у 2018 році його було закрито через брак фінансування.

Більше того, публічні простори можуть бути вільними не лише для жінок, а й для представників ЛГБТК-спільноти. (Oberhauser, 2018, с. 103). Цікавим прикладом квір-просторів є гей-містечка, які зазвичай є районами міста, де зосереджені жителі ЛГБТК+ та такі бізнеси, як бари, паби, магазини тощо. Такі

¹⁰ Сайт організації: www.insight-ukraine.org

простори існують у багатьох великих містах, наприклад, Стредет у Копенгагені та Маріаторгет у Стокгольмі. В Україні таких районів компактного проживання, очевидно, нема. Однак український журналіст О. Довженко у своїй статті «ЛГБТК у місті: вітрини толерантності й зони невидимості» (Довженко О, 2020) зазначає, що на пост-радянському просторі існували «плешки» - простори, де збиралися представники ЛГБТК+ спільноти. Зазвичай ключовими ознаками простору, у якому могла б знаходитися плешка, були малолюдність та водночас відкритість і публічність. На території України плешки знаходилися у Києві у парку Шевченка, у колишньому сквері Леніна в Дніпрі, недалеко від монументу Полтавської битви у Полтаві, у івано-франківському парку Воїнів-визволителів. Однак, хоча ці простори задовольняли потребу своїх користувачів у комунікації та обміні досвідом, вони все ще зовсім не забезпечували їх безпеку. Підсумовуючи, важливо сказати, що створення таких просторів є одним із прикладів заявлення права на місто, його публічних просторів, протистояння соціальним нормам, демонстрації ідентичностей, які маргіналізуються в суспільстві.

Висновки до Розділу 2.

Звернувшись до теорії страху у публічних просторах британської дослідниці, Гілл Валентайн (1989) було виявлено, що досвід страху, з яким стикаються жінки в громадських місцях, може впливати на якість їхнього життя, наприклад, на такі його аспекти, як мобільність, доступ до певних публічних просторів, а також викликати потребу модифікувати свій зовнішній вигляд, щоб привертати менше уваги. Жінки схильні уникати просторів, у яких вони отримали досвід страху або повністю або у певний час, який сприймається як небезпечний. До того ж, у багатьох публічних просторах жінки не почувають себе спокійно без супроводу чоловіка (сина, брата, чоловіка тощо). У них є відчуття, що вони наче «зникають з радарів насилля», коли поруч з ними перебуває чоловік. Однак, у той же час, жінки використовують не тільки стратегію втечі, щоб опиратися наслідкам свого досвіду, а й створюють

безпечні простори, де почуваються безпечно. На жаль, досвіди страху та їх наслідки є кросс-культурними, їх можна спостерігати як у дослідженні «Не у безпеці у місті» (2018), що проводилося у 5 зовсім різних містах, так і в українському дослідженні, якому буде присвячено Розділ 3 цієї роботи.

Розділ 3. Емпіричне дослідження досвідів страху киянок у публічних просторах міста та їх впливу на використання цих просторів

3.1. Програма дослідження «Жіночі досвіди страху в публічних просторах Києва».

Кожен з нас перебуває у публічних просторах на щоденній основі: ми виходимо з дверей нашого житла та потрапляємо у один з них – під'їзд. Потім відчиняємо двері та потрапляємо на вулицю, після чого сідаємо у громадський транспорт та їдемо на роботу або йдемо у парк, а після прогулянки там заходимо у магазин. І так відбувається щодня. Простори, що розглядаються у цьому дослідженні, дуже важливо вивчати хоча б с тієї причини, що кожна киянка перебуває у них щодня. Саме тому так важливо досліджувати досвіди, що вона проживає у цих просторах.

Об'єкт: жіночі досвіди страху у публічних містах Києва.

Предмет: ознаки патріархату, що виражаються через жіночі досвіди страху у публічних містах Києва.

Мета: виявити, чи є досвід страху в публічних місцях м. Києва просторовим виразом патріархату, який обмежує доступ, мобільність жінок та змушує їх підлаштовувати свою поведінку під соціальні норми.

Завдання:

1. Виявити ознаки публічного простору, що відчувається жінками як небезпечний.
2. Виявити, як досвід страху у публічних просторах формує використання міста його жителями.
3. Виявити, чи призводить досвід страху у публічних просторах до нестачі доступу до певних публічних просторів, обмеженої мобільності та модифікації поведінки жінок;
4. Визначити на чому базується страх жінки у публічних місцях.

Додаткові завдання:

1. Визначити, чого саме бояться жінки у публічних просторах.

2. Описати, негативні досвіди жінок у публічних просторах міста Києва, що стали причиною появи страху або ж посилили його.

Гіпотези:

1. Серед ознак публічного простору, що відчувається жінками як небезпечний будуть зазначені нестача освітлення та замкнені простори.
2. Досвід страху у публічних просторах формує використання міста його жителями.
3. Досвід страху у публічних просторах призводить до нестачі доступу до певних публічних просторів, обмеженої мобільності та модифікації поведінки жінок.
4. Страх жінок у публічних просторах базується як на власному досвіді так і на досвіді знайомих жінок, інформації з засобів масової інформації, традицій, стереотипів та норм поведінки жінок, які присутні в українському суспільстві.
5. Жінки у публічному просторі бояться сексуального та фізичного насилля.
6. Негативні досвіди жінок є дуже різноманітними.

Інтерпретація та операціоналізація основних понять дослідження (див.

Табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Інтерпретація та операціоналізація основних понять

Поняття	Інтерпретація	Операціоналізація
<i>Публічний простір</i>	Простір, який ми ділимо з незнайомцями, людьми, які не є нашими родичами, друзями чи колегами по роботі.	Опишіть, будь ласка, громадське місце, у якому Ви будете відчувати страх, тривогу. Що робить це місце лякаючим?
<i>Страх</i>	Поєднання сприйнятого індивідом ризику стати жертвою та його емоційна реакція на це сприйняття.	Якщо вам комфортно говорити про це, будь ласка, розкажіть, чи є у Вас досвід, коли Ви були налякані, знаходячись у громадському місці. Що саме змусило вас почуватися так?
<i>Доступ до публічних просторів</i>	Можливість безпечно дістатися публічного простору та використовувати його за призначенням.	Ви уникаєте таких місць?
<i>Мобільність у</i>	Можливість вільно та безпечно	Чи змінюєте ви свій маршрут

<i>межах міста</i>	пересуватися містом.	на такий, що видається вам більш безпечним?
Модифікація поведінки	Усвідомлена або не усвідомлена зміна поведінки, що викликана досвідом страху, обізнаністю про досвід страху інших індивідів, інформацією з засобів масової інформації, традиціями, стереотипами та усталеними нормами поведінки.	Що ви робите, щоб почуватися безпечніше, якщо у вас немає можливості не їхати туди?

Метод збору інформації. У цьому дослідженні було застосовано соціально-конструктивістський підхід для дослідження соціальних фактів, які залежать від соціальних відносин і конструюються через них. Я визнаю, що як дослідниця я також беру участь у побудові цих соціальних відносин та фактів, та беру до уваги свою суб'єктивність у формуванні знань про них. У цій роботі досліджувалися жіночі досвіди страху у публічних просторах. Таким чином, проведення глибинних інтерв'ю є доцільним методом, який базується на моїй онтологічній позиції.

Так як, мене цікавить індивідуальний досвід жінок, якісні глибинні інтерв'ю доречні у цьому випадку. Оскільки дослідження є розвідувальним та інформації з досліджуваної тематики досить мало, цей метод дозволив мені як дослідниці бути більш гнучкою у процесі збору даних та отримати більш детальну інформацію, ніж у разі використання кількісних методів дослідження. Більше того, цей метод ідеально підходить для розуміння пережитого досвіду учасників, оскільки забезпечує дослідницю засобами для виявлення самоідентифікованого досвіду жінок та їхнього індивідуального контексту, порушуючи ієрархію влади «дослідниця-респондентка» у процесі дослідження. Крім того, під час глибинного інтерв'ю респондентка та дослідниця виступають «співучасницями» процесу конструювання знань (Linabary & Hamel, 2017, с. 99). Також, так як тема цього дослідження є досить сенситивною, великою перевагою методу є те, що респондентки мали можливість самотійно підбирати слова для опису подій та досвіду. Особливістю цього дослідження стало те, що через пандемію довелося проводити інтерв'ю у форматі онлайн-інтерв'ю через платформу Zoom. Було обрано саме цю платформу, оскільки

вона має необмежений час для індивідуальних інтерв'ю, дозволяє робити аудіо та відеозаписи. Також є можливість одночасної транскрипції, що надзвичайно корисно, коли йдеться про графік проведення досліджень (Lobe та ін., 2020, с. 3), однак, на жаль, ця функція є недоступною для української мови. Більше того, він має зручні налаштування, як додаток, так і веб-версію, що полегшує учасникам його використання (Lobe та ін., 2020, с. 2).

Однак, звісно ж, використана процедура збору даних мала свої обмеження. Одним з перших таких обмежень, яке потрібно брати до уваги, є поточна пандемія COVID-19 та національні рекомендації щодо соціального дистанціювання. Для того, щоб не піддавати наших учасниць більшому ризику зараження COVID-19, інтерв'ю було проведено в Інтернеті, як було зазначено раніше. Платформа для відеоконференцій, яку ми вирішили використовувати для наших інтерв'ю, - це Zoom. Zoom має ряд функцій конфіденційності, таких як захист паролем, зал очікування тощо, що дозволило гарантувати конфіденційність та безпеку для учасниць. Крім того, учасниці можуть бути впевнені, що сервери Zoom не будуть зберігати жодну інформацію про них під час своїх співбесід, відповідно до чинного законодавства GDPR (Lobe та ін., 2020, с. 6). Також важливо зазначити, що, через те, що інтерв'ю проходить у онлайн-форматі, дуже важко коректно інтерпретувати мову тіла респондентки, адже, на неї можуть впливати фактори, які не будуть зафіксовані камерою (Mason, 2018, с. 128). Через це було вирішено аналізувати лише аудіо-ряд, не враховуючи мову тіла та міміку респонденток. Ще однією потенційною проблемою, пов'язаною з онлайн-методом, є можлива відсутність у наших учасників доступу до комп'ютера, смартфона чи планшета, а також нестабільне з'єднання з Інтернетом у місці проведення інтерв'ю, що було необхідним для розмови.

Іншим недоліком використання цього методу є те, що він цілком покладається на пам'ять респондентки_та. Це означає, що якщо дослідниця_к просить розповісти історію, яка відбулася близько 10 років тому (а таке відбувалося у цьому дослідженні) є висока вірогідність того, що респондент_ка

може не згадати деталей або ж події можуть бути трохи викривлені. У цьому дослідженні від респонденток не вимагалася точність у описі подій, важливішим був опис їх реакцій та спроби пояснити їх у теперішньому часі. Однак, про це обмеження методу варто пам'ятати.

Формулюючи гайд дослідження, я прагнула до напівструктурованої форми, яка б дозволила задавати усім респонденткам однакові основоположні питання, залишаючись відкритою для альтернативних напрямків та переказаного досвіду. Теми та запитання базуються на методології цього дослідження, а також на теоретичній базі. Задаючи питання під час співбесіди, щоб уникнути «ефекту допиту», я намагалася задавати питання щодо того, як учасниця переживала певний досвід, а не чому вона переживала його саме таким чином (Becker, 2008, с. 69). До того ж, ще до проведення інтерв'ю я визначилася з методом, за допомогою якого я буду аналізувати отриманий масив даних. Ним виявився метод наративного аналізу документів. Вибір такого методу аналізу, звичайно ж вплинув і на процедуру проведення інтерв'ю. Тож я спонукала респонденток не просто відповісти на мої питання, а розповісти мені історію про те, як відбувалася певна значима для них подія. Також особливим є сам процес задавання питань. Так як учасники більше звикли до повністю структурованих інтерв'ю, де вони мають досить коротко відповісти на чітке питання, у випадку з напівструктурованим інтерв'ю, респондент_ка має більше простору та можливостей вирішувати, що і як розповісти на задану тему, і це може ускладнити процес самого інтерв'ю. Дослідник_ця повинен_на навчитися бути терплячим_ою та активним_ою слухачем_кою і бути готовим_ою витратити тохи більше асу на інтерв'ю та транскрибацію, але в той же час на етапі аналізу сформований масив даних буде більш повним та цікавим.

Вибірка дослідження. Щоб отримати доступ до релевантним даними для дослідження питання нашого дослідження, важливо виявити і вибрати відповідну вибірку населення (Mason, 2002, с.121). Я скористатися стихійною вибіркою, а саме методом самовідбору для відбору респондентів для мого

дослідження, оскільки готовність респонденток відкрито та щиро говорити на тему дослідження є особливо важливою (Gaganpreet, 2017, с. 3), оскільки, залежно від багатьох факторів (характеру самої людини, досвіду, з яким їй довелося пережити тощо) респондентці може бути важко, неприємно, дискомфортно або страшно відповідати на деякі питання дослідження. Також, було обрано саме такий метод відбору так як дослідження є розвідувальним і не потребує ймовірнісної вибірки. Перевагами такого методу була легкість конструювання вибірки та швидкість пошуку респондентів. Я досить швидко знайшла респонденток, що забажали прийняти участь у моєму дослідженні та були готові поділитися своїм досвідом, розмістивши запрошення на популярній загальнодоступних Фейсбук-сторінках, на якій публікують різноманітну інформацію, що може бути цікава людям зацікавленим у феміністичному русі, «Фемінізм в деталях» та «Феміністична ініціатива «Борщ». Вибір цих Фейсбук-сторінок не був випадковим, їх було обрано з тих міркувань, що так як досвід страху у публічних містах є досить нормалізованим в українському суспільстві, а також через поширену практику віктімблеймінгу¹¹, багато жінок обезцінюють свій досвід страху у публічних місцях та не сприймають його як такий. Тому у мене виникла гіпотеза, що читачки цих Фейсбук-сторінок, перебуваючи у відповідному інфополі, мають більшу вірогідність бути обізнаними у тематиці або ж мати вищий рівень саморефлексії щодо даного досвіду.

У дослідженні взяли участь 6 жінок, що проживають у Києві, віком від 20 до 44 років. При розробці вибірки були враховані такі змінні, як вік респонденток, місто проживання, гендер. До вибірки мого дослідження потрапили жінки від 20 до 44 років. В рамках цього дослідження увага була зосереджена на Києві, оскільки це місто в якому я проживаю і знаю краще за все. Цей аспект є дуже важливим для цього дослідження так як воно сконцентроване на міських практиках жінок і тому дослідниці важливо якомога

¹¹Віктімблеймінг (victimblaming) - звинувачення жертви - це знецінюючий акт, який відбувається, коли жертва (жертви) злочину чи нещасного випадку несе відповідальність - повністю або частково - за злочини, скоєні проти них. https://crcvc.ca/docs/victim_blaming.pdf

краще знати місто, про яке піде мова в самому дослідженні. Так, коли респондентки описували конкретні місця, де відчували себе у небезпеці, я могла точно зрозуміти, про який простір йде мова, а значить більш коректно проаналізувати їх досвід. Також важливим аспектом вибірки дослідження був гендер. Для дослідження були відібрані люди, які ідентифікують себе як жінки. Так як особливістю методу відбору було те, що респондентки самі зголошувалися прийняти участь у дослідженні, це дозволило відібрати людей які самі ідентифікують себе як жінки, мінімізуючи вплив дослідниці на цей аспект відбору.

Не зважаючи на усі переваги, звичайно ж, моя вибірка має і недоліки. Основним недоліком є те, що внаслідок використання методу самовідбору виникла завищена представленість респонденток віком близько 20 та 30 років та занижена представленість респонденток близько 40 років. Ще одним недоліком є використання онлайн-платформи Фейсбук для відбору респонденток. Внаслідок такого вибору, було відсіяно усіх респонденток, які мають досвід страху у публічних місцях та бажання ним поділитися, але не мають доступу до комп'ютера, телефону тощо або не використовують/не є активними у соціальній мережі Фейсбук. Важливо також зазначити, що вибірка цього дослідження не є репрезентативною для всіх жінок, що мешкають у Києві та мають досвіди страху у публічних просторах.

Первинна обробка даних. Дженіфер Мейсон (2002, с. 76) підкреслює, що перед тим, як переходити до первинної обробки даних, обов'язково необхідно вирішити, що буде розглядатися як дані у дослідженні. Основним емпіричним матеріалом цього дослідження були тільки аудіо-записи проведених мною інтерв'ю, оскільки невербальну комунікацію було неможливо спостерігати належним чином. Так як моїми первинними даними були аудіо-записи, то первинною обробкою даних можна вважати процес транскрибації. Транскрибація - це процес запису та підготовки запису власних слів респондента, письмовий виклад - текст - того, що респондент або інформатор розповів досліднику, або те, що респонденти сказали один одному в розмові

(якщо мова йде про фокус-групове дослідження) (Schwandt, 2007). Транскрипція може бути як результатом передрукованих рукописних нотаток, що зробив дослідник під час інтерв'ю, так і аудіозаписів. У моєму випадку, інтерв'ю були записані на внутрішній носій мого ноутбука та у подальшому мною була здійснена транскрибація цих аудіо-записів. Процес транскрибації є дуже важливою та відповідальною частиною дослідження, особливо, якщо врахувати етичний аспект (Schwandt, 2007). Американський дослідник Джеймс Кліффорд стверджував, що у випадку, коли дослідження в основному базується на аналізі текстів, що створені створених шляхом транскрибації, то владна роль дослідника як того, хто тлумачить дії респондента нівелюється. Однак як Кліффорд, так і інші вчені застерігають, що транскрипція - це не якийсь невинний запис того, що є насправді. Наприклад, на транскрипцію все ж впливає те, що саме цікавить дослідника, який її робить, норми, що діють у професійній спільноті дослідника (як і всі інші форми польових приміток) багаторазово опосередковуються - власними стандартами співробітника польових робіт для того, що цікавить; за історично розташованими запитами до інформаторів; за нормами, що діють у професійній спільноті виїзного працівника, щодо належної роботи. Також, варто пам'ятати, що як на первинну інформацію, так і на інформацію здобуту у процесі транскрибації аудіо-запису інтерв'ю впливають зовнішні фактори. Наприклад, бажання респондента_ки приховати деяку інформацію (Schwandt, 2007). У цьому дослідженні, це можуть бути факти, про які незручно або некомфортно розповідати. До того ж, до зовнішніх факторів, що впливають на якість отриманої на момент аналізу інформації може впливати сам факт присутності дослідника (Schwandt, 2007). Так як у моєму випадку збір даних проводився за допомогою фейс-ту-фейс інтерв'ю та онлайн інтерв'ю, важливо враховувати, що, наприклад, у випадку якщо б респонденткам задали ті ж самі питання, але у формі анкети та дослідниця не була присутня під час того, як вони відповідають, то є вірогідність, що респондентки б відповідали на питання більш відкрито. Тож,

після транскрибації, було створено транскрипт проведених інтерв'ю (Додаток Б). Наступним кроком дослідження став його аналіз.

Аналіз масивів даних. Для аналізу масивів даних, що були створені внаслідок проведення інтерв'ю та транскрибації. Наративний аналіз спрямований на вивчення та осмислення людського досвіду, представленого у текстовій формі. Прагнучи до поглибленого вивчення значень, які люди надають своєму досвіду, дослідники_ці, що використовують аналіз наративів працюють з невеликими вибірками респондентів_ок, щоб отримати багатий і різноманітний дискурс. Акцент робиться на аналізі досвіду у формі розповіді, що розповідає респондент_ка. Як правило, такий метод включає у себе опитування людей, що зацікавлені тематикою дослідження, але також це може бути й аналіз письмових документів.

Основним фокусом наративного аналізу є те, як люди «конструюють» свою ідентичність та інших у різних контекстах, за різних умов. Наративний аналіз має на меті описати та зрозуміти, а не виміряти та передбачити, він прагне зосередитись на значенні, а не на причинно-наслідкових зв'язках та частоті, на інтерпретації, а не на статистичному аналізі, а також він робить акцент на важливості мови та дискурсі, не редукуючи інформацію отриману у дослідженні лише до чисел.

Однією з основних припущень наративного аналізу є те, що люди переживають своє життя у формах, що нагадують історії, або, принаймні, повідомляють про свій досвід таким чином. У історіях про своє життя респонденти_ки відображають свої погляди на світ. Важливі події представлені як такі, що відбуваються у часі: хоча вони мають коріння у минулому, але їх наслідки можна побачити у теперішньому, а інколи навіть у майбутньому. Розповіді про життя також важливі тим, що насправді люди діють у ситуативних контекстах. Фокус наративного аналізу зосереджується на тому, що люди думають, що вони роблять, і як вони пояснюють те, що зробили. Отже, у розповідях респондента завжди можна знайти як особисті погляди так і норми вбудовані у культуру та взаємодію цих двох змінних.

Дослідники_ці, що планують використати нарративний аналіз документів зазвичай спонукають респондентів детально описати певні події, або значущі аспекти або ж вони навіть можуть попросити учасників розповісти всю історію їх життя (Salkind, 2010). Розповіді про досвід, незалежно від конкретних подій чи цілої історії життя, відображають суб'єктивність актора з супутніми бажаннями, внутрішніми конфліктами, цілями, думками, емоціями, світоглядом та мораллю, які відкриваються для погляду дослідника у процесі інтерв'ю та аналізу. Учасники розглядаються як унікальні особистості, які мають свої особливості як особистісні, так і культурні; людина не розглядається як джерело якогось універсального та взаємозамінного, довільно обраного досвіду(Salkind, 2010).

Використання методу нарративного аналізу документів у цьому дослідженні надало можливість збагатити результати, зробити їх більш цілісними, адже, саме цей метод дозволяє аналізувати не окремі відповіді респондентки_та, а зв'язки у всій історії життя. Однак, важливо брати до уваги й обмеження цього методу аналізу. Першим обмеженням методу є неможливість використання методу нарративного аналізу документів у дослідженнях з великою вибіркою. Іншим обмеженням є тривалість такого аналізу, адже, необхідно було ретельно вивчити зв'язки у історії кожної респондентки.

Також важливо обрати підхід в межах методу аналізу. Ліблїх та ін. (1998) визначили два підходи до аналізу нарративів, що можуть поєднуватися. У рамках першого підходу, категорійного, порівнюються усі посилання на досліджуваний феномен у одному інтерв'ю або у декількох інтерв'ю, тоді як у рамках холистичного (цілісного) підходу дослідник_ця прагне зрозуміти, як певна частина тексту інтерв'ю є частиною життєвої історії респондента_ки, розказаної в ході одного інтерв'ю чи декількох інтерв'ю з однією і тією ж людиною (Lieblich та ін.,1998). Як описують Ліблїх та її колеги (1998), категорійний підхід, як правило, використовується, коли дослідження стосується досвіду, яким ділиться група людей (наприклад, процес міграції),

тоді як холістичний підхід буде досліджувати значення та зміни в контексті життя однієї людини (наприклад, вплив міграції на особистість) (Lieblich та ін.,1998).

Іншим виміром підходів до наративного аналізу документів є їх поділ на такі, що стосуються змісту розповіді/ розповіді, та такі, що зосереджуються на його структурі та формі (Gilbert, 2008, с. 423). Зміст розповіді може включати поверхневий зміст (Що сталося? Хто був присутній ? Як реагували різні сторони?) та основний або прихований зміст (Якими були мотиви чи наміри учасників? Що можуть символізувати конкретні предмети у розповіді? Який зміст і значення цієї історії для респондента_ки?). На відміну від цього, якщо нас цікавить форма розповіді, ми концентруємось на таких аспектах, як структура розповіді, послідовність подій та використовувана мова. Наприклад, окремі слова чи фрази можуть призвести до того, що історія здається більш переконливою або захищає респондента_ку від критики (Gilbert, 2008, с. 428).

Насправді, як вже було згадано, ці підходи можуть бути поєднаними. Наприклад, можна поєднати у одному дослідженні холістичний підхід та аналіз поверхневого змісту або ж категорійний підхід та аналіз прихованого змісту. У цьому дослідженні аналіз тяжіє до категорійного підходу, тобто я порівнювала досліджуваний феномен у різних інтерв'ю. Я намагалася підкреслити вплив досліджуваного феномену на життя кожної респондентки, якщо це дозволяв отриманий масив даних, але все ж це не було основною ціллю. На мою думку, використовувати холістичний підхід було б неетично через те, що тема дослідження є досить вузькою, що не дозволило б мені повноцінно дослідити вплив феномену страху у публічному просторі на життя окремої респондентки. Також аналіз у цьому дослідженні тяжіє до аналізу поверхневого змісту, однак, у той же час, коли це було можливо були зроблені і припущення щодо прихованого змісту висловлювань респонденток. Якщо підбивати підсумки, можна сказати, що обраний підхід до аналізу допоміг мені всесторонньо проаналізувати розповіді моїх респонденток.

Етичні питання дослідження. Для того, щоб дослідження було етичним, учасники мають надати дослідниці_ку згоду на участь у дослідженні перед тим, як почнеться інтерв'ю. Таким чином, дослідниця_к має прагнути отримати від респондентки_та усвідомлену згоду, що означає, що учасниця_к дослідження повинні повністю розуміти природу дослідження, його мету, завдання та повинні добровільно погодитися на свою роль у цьому дослідженні (Israel, 2015, с. 80).

Я намагалася надати респонденткам всю необхідну інформацію у письмовій та усній формі, щоб вони могли глибоко зрозуміти це дослідження та прийняти обґрунтоване рішення. Інформація включала у себе мету, завдання дослідження, можливі результати дослідження, а також те, як будуть використовуватися дані. У своєму дослідженні я не використовувала інформовану згоду. Замість цього я детально прописала мету, завдання та умови проведення інтерв'ю у запрошенні, яке розмістила на Фейсбук-сторінках. Тож, коли респондентки погоджувалися прийняти участь у дослідженні вони знали цю інформацію. Також, після того, як респондентки погоджувалися взяти участь у дослідженні я повідомляла їм, що дослідження є повністю конфіденційним, уся інформація, за якою їх можна буде ідентифікувати, не буде закодована та просила їх згоди на запис інтерв'ю у письмовій формі. Зважаючи на характер дослідження, одним із важливих етичних аспектів є те, що тема дослідження, на мою думку, є досить сенситивною та деякі питання можуть здатися респондентам емоційно-важкими та неприємними. Саме тому, у цьому дослідженні практикувалася «згода на процес», тобто респонденткам було повідомлено, що вони мають право відмовитись від подальшого проведення дослідження у будь-який момент (Israel, 2015, с. 80–83).

Зважаючи на характер цього дослідження, більшість питань можна вважати досить особистими, адже, вони дозволяють дослідниці доторкнутися до досвідів, що залишили неприємні та травматичні для респонденток спогади, що може спричинити дискомфорт для деяких учасниць. Тому дуже важливо під

час інтерв'ю бути чутливою і усвідомлювати ці почуття, а також бути готовою припинити інтерв'ю, якщо це буде необхідно. Іншим етичним міркуванням є співвідношення сили між респондентками та дослідницею (Mason, 2002, с. 80). Приймаючи це до уваги, імена учасниць, місце їх роботи та будь-яка інша інформація, яку було згадано під час інтерв'ю не розголошуватиметься. Крім того, я прагну поважати автономію учасниць дослідження, тобто респондентки мають право приймати рішення щодо того, що станеться з інформацією, яку вони мені надали. Це означає не тільки уникати збору конфіденційних даних, а й також збирати та аналізувати їх нечутливим чином, що б образило і зашкодило респонденткам (Israel, 2015, с.103-104).

Робочий план дослідження. Часові рамки проведення дослідження склали близько 5 місяців. Весь план роботи включає п'ять етапів: теоретична підготовка до збору даних (3 місяці), проведення інтерв'ю (2 тижні), первинна обробка даних (3 тижні), аналіз (2 тижні), а також складання та складання звітності результати (1 тиждень).

Робота над дослідженням почалася зі теоретичної підготовки до дослідження, створення методології та інструментів дослідження, тобто гайду та запрошення до інтерв'ю. По-перше, було здійснено аналіз вже існуючих досліджень на дану тематику в Україні та закордоном та написання теоретичної частини цієї дипломної роботи. Після цього були затверджені дослідницьке питання дослідження, мета, завдання, проведено операціоналізацію та інтерпретацію ключових понять цього дослідження. Визначення усіх понять були створені спеціально для цього дослідження та їх прописування було дуже важливим для створення гайду дослідження. Було важливо чітко визначити, що вони означають у цьому дослідженні, і спланувати, як вони будуть вимірюватися в емпіричній реальності, адже, наприклад, поняття страху набагато частіше використовується у психологічних дослідженнях, але його визначення у цьому дослідженні відрізняється від того, що можна знайти у дослідженнях психологів. Наступним кроком буде розробка остаточної версії гайда інтерв'ю. Цей етап є важливим, оскільки він є напівструктурованим, і

потрібно, щоб запитання, відповідали операціоналізації ключових понять, а також їх має бути легко зрозуміти. Також потрібно було попрацювати над запрошенням до участі у дослідженні, щоб переконатися, що згода учасниць буде дійсно інформованою (Mason, 2002, с. 94).

Наступним кроком було проведення інтерв'ю. Для початку я зв'язалася з людьми, які захотіли взяти участь у дослідженні, і перевіряємо, чи відповідають вони вибірковій сукупності. Якщо це було так, ми домовлялися про зручний час для інтерв'ю. Саме інтерв'ю не було обмеженим у часі, але я стежила за комфортом учасниць і прагнула не перевищувати 1-годинної тривалості, оскільки саме ця тривалість інтерв'ю є оптимальною для отримання достатньої кількості інформації, уникаючи при цьому стомлення учасника (DiCicco-Bloom & Crabtree, 2006, с. 314).

Після того, як усі інтерв'ю були проведені, почався етап первинної обробки даних. На цьому етапі аудіоматеріал було транскрибовано у текст. Потім готовий текст було відредаговано та оформлено. Після цього почалася фаза аналізу даних. У процесі цього було проведено нарративний аналіз текстів інтерв'ю. Завершальним етапом є формування звітних документів, а саме звіту та презентації.

3.2. Аналіз результатів дослідження

Як вже було згадано раніше, у рамках цього дослідження було проведено 6 глибинних інтерв'ю. Усі респондентки наразі проживають у Києві (3 народились і прожили тут все життя, 3 переїхали у якийсь момент свого життя з інших міст України). Також їх вік коливається у діапазоні від 20 до 44 років.

У першому блоці питань мої питання були націлені на те, щоб познайомитися з респондентками, дізнатися їх вік, рівень освіти, професію та додаткові подробиці їх життя, що можуть стати у пригоді під час аналізу (наприклад, про їх досвід проживання закордоном, наявність дітей тощо). Я навмисно не включала цю частину інтерв'ю у транскрипт, щоб повністю анонімізувати відповіді респонденток, однак я опишу такі важливі для цього

дослідження аспекти як освіта, райони, у яких найчастіше перебували та перебувають респондентки, їх стиль життя загалом. Можна сказати, що всі респондентки мають вищу освіту, але працюють у кардинально різних сферах: від архітектури до ІТ. Що є спільним для усіх респонденток – це зацікавленість у гендерній тематиці та феміністичному русі. Також я з'ясувала у яких районах Києва проживають, працюють жінки, що прийняли участь у інтерв'ю, щоб процес аналізу проходив більш коректно і можна було казати про конкретні простори Києва, які відчуються небезпечними. Респондентки вказали, що більшу частину часу провели/ проводять у центрі міста (станції метро Льва Толстого, Університет, Хрещатик, Майдан, Золоті Ворота, Палац Спорту, Контрактова Площа, Вокзальна) та у спальних районах (Березняки, Дорогожичі, Позняки, Голосіївська, Виставковий Центр, Троєщина, КП, Теремки, та населений пункт Софіївська Борщагівка у передмісті Києва).

Другий блок питань мав на меті з'ясувати, чого саме бояться жінки у публічних просторах та як загалом виглядає лякаючий публічний простір, у якому виникає відчуття страху, тривоги, дискомфорту тощо. Серед таких просторів були названі відкриті простори з поганим освітленням, наприклад парки, сквери, вулиці. Також до цього переліку входять тісні простори, наприклад, громадський транспорт, через те, що у таких просторах складно контролювати та фіксувати поведінку оточуючих: *«Я завжди намагаюся стати спиною так, щоб ззаду нікого не було. Тому що до мене так пару раз притискалися»* - (рос. в оригіналі) (Респондентка 2). Також таким простором може бути підземний перехід: *«наприклад, як йти до пішохідного мосту, який веде на Труханів, щоб до нього від Поштової площі дійти, є перехід від Дніпра. І ось він не освітлений, там малолюдно, і там я відчуваю себе найстрашніше»* - (рос. в оригіналі) (Респондентка 1). За певних обставин, лякати може навіть на перший погляд звичайна вулиця: *«коли мало народу в темній вулиці, то якщо я бачу чоловіка якогось, то я така відразу, «Де моє щось там в руці?» - напружуюся дуже сильно в загальному, і таке буває дуже часто»* - (рос. в оригіналі) (Респондентка 5)

До того ж, це можуть бути простори, де, розташована рекламна продукція, що сексуалізує жіноче тіло: *«Ось коли бачу такі зображення відчуваю себе небезпечно. Виникає відчуття, що якщо до жіночого тіла так в суспільстві ставляться, то значить ти не цінна чи що. «Прям ось в місці, в якому я перебуваю дискомфортно стає. Спочатку ці зображення мене дратували, а потім я зрозуміла, що за цим почуттям є щось ще - відчуття небезпеки.»* - (рос. в оригіналі) (Респондентка 2).

Також це можуть бути й відкриті простори. Зокрема, респондентки описували свій досвід пробіжок вулицями, спортивними майданчиками, парками Києва та прийшли до висновку, що відчувають себе не у безпеці під час спортивних активностей: *«У нас на Березняках досить безпечно на майданчику спортивного. Там світло, можна навіть вночі бігати. І я ось там любила раніше рано вранці порастягіватися. І часто підходили мужики і починали питати «у тебе така класна розтяжка, а сюди можеш ногу закинути?». І це страшно, тому що ти взагалі не хочеш з ним в цей момент спілкуватися, а він починає загравати, а це взагалі небезпечно. І це так багато разів було, що я навіть не можу сказати скільки.»* - (рос. в оригіналі) (Респондентка 2).

Також учасниці зазначали, що їх лякають під'їзди та старі будівлі, аргументуючи це тим, що цей простір зазвичай є маленьким, тісним та замкненим: *«ти знаєш, що ти там затиснутий. Якщо навіть побіжиш, то тебе там можуть схопити.»* - (рос. в оригіналі) (Респондентка 4). Також одна з респонденток зазначила, що вона відчуває дискомфорт від поїздок на ліфті з незнайомими чоловіками: *«У під'їзді у мене таке, що я не зайду в ліфт, якщо в ліфті варто чоловік ... я роблю вигляд, що я щось забула і не їду.»* - (рос. в оригіналі) (Респондентка 1). У той же час сходи також можуть викликати побоювання: *«Але я не піду по сходах, там мені теж страшно. Навіть в моєму будинку ввечері.»* - (рос. в оригіналі) (Респондентка 1).

Цікавим питанням було те, чи впливає наявність людей на відчуття безпеки. Більшість з респонденток зазначили, що відчувають себе більш

безпечно у людних місцях (Респондентки 1, 5, 6). Однак, з іншого боку, беззаперечним є і те, що у деяких просторах велика кількість людей не гарантує безпеку, адже, саме ці люди і є джерелом небезпеки. Одна з респонденток сказала, що саме через це їй буває більш дискомфортно у людних просторах: *«там великий потік людей, бо чим більша ця вибірка, тим більше вірогідність того, що попадеться такий придурок.»* (Респондентка 3).

Особливим простором, у якому у 3 з 6 опитаних мною респонденток був досвід страху став простір таксі. Це дослідження не є репрезентативним, тож, звісно не можна сказати, що 3 українки з 6 будуть мати такий досвід, але все ж навіть у рамках якісного дослідження такий результат є досить показовим. У цій ситуації під досвідом страху я маю на увазі грубе поводження, домагання або навіть спробу зґвалтування зі сторони водія. Одна з респонденток зазначила, що завжди зосереджена під час своїх поїздок на таксі, слідкує куди її везуть, якщо не знає дороги, бо таксі *«це замкнений простір, де ти один на один з людиною і якщо брати таксі, то 90%, що це чоловік.»* (Респондентка 6) Цікаво, що усі 3 респондентки знаходяться у різних вікових категоріях, мають різну зовнішність, характер тощо, що приводить до цілком логічному висновку, що насправді справа таки не у жінці та її зовнішньому вигляді, що начебто провокує чоловіка до таких неприпустимих дій. Детальніше досвіди страху у різних просторах буде розглянуто наприкінці цього аналізу.

Цікаво було визначити, чи сприймають респондентки працівників поліції як тих людей, які можуть захистити їх у публічному просторі. Деякі з респонденток зазначили, що простір автоматично стає більш безпечним, якщо у ньому присутній поліцейський (Респондентки 3, 6), однак, вони зазначили, що це більше наслідок їх виховання, ніж життєвого досвіду: *«Взагалі мене виховували у традиціях того, що поліція для того, щоб нас захищати, але у той же час кому телефонувати, коли твалтує поліція, коли вбиває поліція? Але коли я бачу людину в формі, то в мені все ще тліє ця надія, що якщо що мені допоможуть. Але 100% довіри вже звичайно немає.»* (Респондентка 6). Ті ж респондентки, які мали досвід звернення до поліції, зазвичай визначали свій

рівень довіри до міліції як низький: *«Мені раніше здавалося, що поліція - це єдине, що є хороше, цілком довіряла, мені здавалося, що якщо щось трапиться, то це перше місце куди я піду і мені там обов'язково допоможуть. Хоча я до цього не зверталася ... Але тепер я поміняла свою думку. До кожного слова чіплялися. «А чому ти посміялася? А тобі що сподобалося? А навіщо ти взагалі розповіла, що посміялася?» - (рос. в оригіналі) (Респондентка 5).*

Також на основі інтерв'ю можна описати загальний образ безпечного простору. Звичайно, кожна респондентка описувала безпечний простір по своєму: *«публічні місця типу розважальних центрів, магазинів...також офіційні простори, наприклад, університет» (Респондентка 3), «багато людей і є кіоски» - (рос. в оригіналі) (Респондентка 1), «У дворі, у під'їзді відчуваю себе дуже безпечно...сама наявність відеоспостереження відштовхує якісь кримінальні елементи» (Респондентка 6).* Якщо проаналізувати те, як респондентки описали небезпечний та навпаки безпечний простори та спробувати узагальнити, то безпечному простору притаманні такі риси як гарне освітлення, наявність авторитетних наглядачів (поліції, охорони або відеоспостереження) та достатній потік людей (але не занадто великий, щоб не було тисняви). Також цей простір має гарно проглядатися та бути заповненим як чоловіками, так і жінками, дітьми.

За допомогою наступного блоку питань я намагалася з'ясувати, як почуття страху, що виникає в громадських місцях, обмежує мобільність жінок та доступ до них; як вони справляються зі своїм страхом. Виявилось, що жінки відчувають страх у дуже різноманітних місцях, що дійсно змушує їх змінювати маршрути свого пересування, звички, зовнішній вигляд.

Також досвіди страху у публічних місцях змушують жінок набувати нових звичок. Наприклад, такою звичкою є тримати своїх близьких у курсі свого місцезнаходження: *«Навіть коли я користуюся якимись перевіреними додатками, то бувають ситуації, якщо я не знаю дорогу, не розумію, куди мене везуть, тоді я постійно перевіряю» (Респондентка 6).* Також жінки часто пишуть своїм подругам, чоловікам, батькам, що вони дісталися потрібного їм

місця. І це відбувається не тільки у випадку потенційної небезпеки (пізно ввечері, у незнайомому районі), а на щоденній основі, навіть якщо це «подорож» додому.

Ще одна звичка, яку набувають жінки у процесі дорослішання – це постійно аналізувати простір навколо себе на небезпечних людей. *«Коли я пізно повертаюся додому, я ніколи не відчуваю себе розслабленою, я очами слідкую, що там у кущах, що там за ліхтарем, як мені зробити мій маршрут по більш освітленій території. Це вже ввійшло у звичку»* (Респондентка 6). Звичайно ж, така поведінка стосується не тільки темної вулиці, а й малолюдних приміщень, під'їздів: *«я дуже обережно заходила до під'їзду, причиняла двері, оглядалася.»* (Респондентка 6). Інколи обережність може бути підкріплена додатковими звичками, як, наприклад, одна з респонденток зазначила, що завжди виймає навушники, коли пересувається одна у темний час доби, щоб чути усі звуки.

Також жінки змінюють свій стиль одягу на більш безпечний. Виникає звичка аналізувати, наскільки високою є вірогідність, що чоловіки будуть виявляти небажану увагу, якщо буде надягнуто той чи інший предмет одягу. *«Це дрібниці, але я не можу одягнутися так як я хочу, максимально як я прикрашаю себе це блискітки на обличчі. Так, я розумію, що краще одягнутися мішкувато, щоб тебе ніхто не чіпав, ніхто до тебе не приставав, не говорив нічого»* - (рос. в оригіналі) (Респондентка 2). Інша респондентка зазначила, що хоча й усвідомлює, що може спровокувати надмірну увагу до себе від чоловіків, якщо надягне певний предмет одягу, але не збирається потурати їм: *«а я хочу носити коротку спідницю і це не квиток, щоб мене лапати.»* (Респондентка 6).

Ще одною навичкою, якою можуть «похизуватися» жінки є навичка побудови безпечнішого маршруту в залежності від таких факторів як район, час, який знадобиться, щоб дістатися до точки призначення, час доби, освітленість, ціна тощо. *«Я облаштовую маршрути, які довше, дорожче, чи не такі зручні мені по часу для того, щоб убезпечити себе. Це найбільше бісить, тому що я вважаю це додатковим податком якимось, але просто я плачу не*

тільки грошима, а й часом.» - (рос. в оригіналі) (Респондентка 1). До того ж бувають ситуації, коли жінки приймають рішення уникнути потенційно небезпечної ситуації хоча це й змусить їх витратити більше, наприклад, часу на подорож. *«Ось нещодавно їхала з п'яними, їх так хитало, я просто вийшла і сіла у наступний поїзд»* (Респондентка 3). Часто це уникання обмежує дії жінок та начебто «втирає» їх з деяких публічних просторів міста. Одна з респонденток зазначила, що зовсім не відвідує райони міста, які вважає небезпечними. До того ж, вона часто відмовляє собі у зустрічах з друзями, якщо знає, що потрібно буде повертатися у пізній годині. Також одним з її критеріїв відбору місця роботи було місце розташування офісу компанії.

Також такі «навички обережності» впливають на спілкування жінок з незнайомими людьми у публічних просторах. Одна з респонденток зазначила, що коли вона була молодше, їй дуже подобалося спілкуватися з незнайомими людьми на вулиці (питати дорогу, допомагати тощо), але з часом вона почала чути все більше історій, коли чоловіки таким чином намагалися привернути увагу жінки та історія закінчувалася звалтуванням. (Респондентка 4) Тому тепер вона уникає спілкування з незнайомими чоловіками на вулиці. Інша респондентка зазначила, що прискіпливо обирає, до кого звернутися по допомогу у публічних просторах: *«Я ніколи у чоловіка не попрошу допомоги. Я завжди жінку шукаю. Я розумію, що він, напевно, ніколи не зробить щось таке, якщо я просто допомоги попрошу, але я не хочу просити.»* - (рос. в оригіналі) (Респондентка 2)

Іншою цікавою знахідкою цього дослідження стало те, що усі респондентки, які зазначили, що змінюють свою поведінку у публічних просторах у процесі інтерв'ю прийшли до висновку, що соціальний тиск значно слабшає, коли вони опиняються у публічних просторах у супроводі чоловіків – хлопців або навіть своїх синів. *«Я люблю ходити зі своїм сином, йому 24 роки, і, знаєте з білим цісгендерним чоловіком, коли йдеш, все растекається як лід, це так прекрасно...я взагалі тоді розслабляюся. Я розумію тоді що я не уявляю якогось інтересу.»* - (рос. в оригіналі) (Респондентка 1)

Ще одною гіпотезою, яку висловили одразу 2 респондентки, була про те, що така поведінка чоловіків та жінок вбудована у наше суспільство. Вони зазначили, що їм набагато спокійніше у публічних просторах закордоном, зокрема у Швеції та Німеччині. Одна з респонденток згадала, як перебуваючи у Німеччині у друзів потрапила у нічний клуб і була приємно здивована тим, що хоча вона була у досить відкритому наряді, чоловіки, що перебували з нею у клубі не поводити себе так, наче якщо вона вдягла цей одяг, то вона хоче щоб до неї чіплялися, як це відбувається в Україні (Респондентка 2). Інша респондентка, яка займається бігом, зазначила, що у Швеції вона була вільна обирати будь-який публічний простір та час для своїх пробіжок, у той час як в Україні їй потрібно підлаштовувати свій графік під пробіжки у денний час. (Респондентка 1)

Як можна побачити, найчастіше жінки схильні втікати від небезпеки, що, з одного боку у більшості випадків справді рятує, але у той же час дуже обмежує. Така «втеча» проявляється не лише у фізичному униканні небезпечних просторів та людей (частіше за все, чоловіків), але й у модифікації свого зовнішнього вигляду, відмові від одягу, зачіски, макіяжу, які частіше за все є могли б стати проявом яскравої ідентичності кожної жінки, що змушена ховати її не тільки у тих випадках, коли хочеться надягнути щось велике, м'яке пастельного кольору, але й коли настрій для чогось яскравого та легкого. Або просто спекотно. Як зазначила одна з респонденток, мотивацією такої поведінки є не спровокувати чоловіків. Підсумувати аналіз цього блоку питань можна дуже коротко, але як ніколи влучно: *«мені дуже шкода, що навіть у себе вдома не почувася безпечно»* (Респондентка 6).

Останній блок питань був найцікавішим для мене як для дослідниці та найтяжчим як для дівчини. За допомогою цих питань, я спробувала з'ясувати, що є основою страху в громадських місцях: особистий досвід жінки або інформація з мас-медіа, традиції, стереотипи щодо поведінки жінок, які присутні в суспільстві. Також у рамках цього блоку питань я запропонувала респонденткам розповісти конкретні досвіди страху, що пережила кожна з них.

Респондентка 1, 44 роки, працює у сфері гендерної рівності. Вона проживає на Софіївській Борщагівці, працює та проводить свій вільний час у центрі Києва. Також займається бігом. Деякий час проживала закордоном, а 3 роки тому переїхала до Києва. Жінка добре усвідомлює усі небезпечні ситуації, з якими стикається на щоденній основі, тому намагається максимально убезпечити себе, обираючи безпечні маршрути пересування, навіть якщо вони дорожчі та довші, відмовляючись від зустрічей з друзями та вибудовуючи свій день так, щоб вийти на пробіжку вдень. Хоча респондентка й працює з гендерною тематикою, але всіляко намагається уникати теми насилля над жінками, бо саме ця тема є дуже тяжкою для неї. Під час інтерв'ю вона зазначила, що перші досвіди страху у публічних просторах з'явилися в неї ще у дитинстві. «Коли я поверталася зі школи було таке що мене там зустрічали якісь старшокласники, починали задиратися, йти за мною. Було навіть що плювалися, тому у мене з дитинства було багато інцидентів.» - (рос. в оригіналі). Після цього з нею також відбуваються й інші випадки, що призводили до страху та тривоги у публічних просторах, але багато з них вже настільки нормалізовані, що вона вже не сприймає їх так гостро, як раніше. Найчастішою ситуацією, у якій виникали досвіди страху у респондентки були пробіжки. Жінка зазначала, що з нею часто траплялися ситуації, коли вона отримувала небажану увагу з боку перехожих чоловіків, що намагалися познайомитися прямо у процесі її пробіжки.

До того ж респондентка згадувала, що ще одним простором, де вона отримала досвід страху, став простір таксі. Жінка зазначила, що одного разу повертаючись додому викликала одну з найбільш популярних служб таксі, де і відбувся інцидент. Вона звернулася до служби підтримки, де їй пообіцяли заблокувати водія та запропонували повернути гроші за поїздку. Після цього респондентка не користувалася цією службою таксі ще півроку. На питання, чому вона не звернулася у поліцію, жінка відповіла, що насправді, щоб в Україні прийти у поліцію з такою заявою це дуже принизливо і щоб зробити цей крок треба мати емоційний ресурс. До того ж вона зазначила, що не була

впевнена, що у поліції їй справді повірять, допоможуть: *«Я ж не можу йти в поліцію, коли у мене є тільки моє слово.»* - (рос. в оригіналі). Відчуття страху жінки базується як на її досвіді спілкування з іншими жінками через професійну сферу, так і на особистому досвіді.

Респондентка 2, 22 роки, закінчила університет та вже декілька років працює за спеціальністю. Народилася у Києві, наразі вона проживає у одному зі спальних районів Києва. Також дівчина підтримує феміністичний рух та цікавиться літературою на гендерну тематику. У вільний час любить займатися бігом, розтяжкою та зустрічатися з друзями. Респондентка також усвідомлює небезпеку, яка панує у публічних просторах та намагається різними методами не провокувати чоловіків на небажану увагу, насилля.

Одним з перших досвідів страху у публічних місцях, що спав на думку респондентці відбувся з дівчиною у підлітковому віці на шляху до школи, у громадському транспорті. *«Мужик почав до мене притискатися. Я в спідниці була і він притискав щось гаряче до моєї попи. Я залякла так ще, не могла зрозуміти це правда відбувається? А зі мною поруч ще брат стоїть. Ми звідти вискочили, і я відчувала себе просто жахливо, як ніби мене чимось облили, я не змогла і себе захистити і перед братом було соромно. Загалом, це було жахливо.»* - (рос. в оригіналі).

Також дівчина зазначила, що дуже часто стикається з тим, що чоловіки на вулиці коментують її зовнішній вигляд та фігуру, що ставить її у незручне положення та лякає. Особливо часто це відбувається під час занять спортом: бігом та розтяжкою. Чоловіки часто підходили до неї та намагалися знайомитися, недоречно коментували її зовнішній вигляд тощо. *«...часто підходили мужики и начинали спрашивать «у тебе така класна розтяжка, а сюди можеш ногу закинути?». І це страшно, тому що ти взагалі не хочеш з ним в цей момент спілкуватися, а він починає загравати, а це взагалі небезпечно. І це так багато разів було, що я навіть не можу сказати скільки.»* - (рос. в оригіналі). Такий досвід вплив на те, що тепер дівчина завжди одягається у закритий мішкуватий одяг, навіть влітку. Вона зазначила, що коли

одного разу, у якості виключення надягнула майку на побачення, усю дорогу до місця зустрічі чоловіки у метро підходили до неї та дивилися на її груди. *«І ти не можеш їм нічого сказати, тому що вони ж нічого такого не роблять. Ти ж не можеш їм сказати «не дивіться на мене», будеш виглядати як істеричка»* - (рос. в оригіналі). Також респондентка розповідала про численні випадки, коли вона натикалася на мастурбуючих у кущах чоловіків. До того ж був випадок, коли вони з подружкою перевдягалися після плавання у Дніпрі, до них підійшов чоловік і почав мастурбувати, дивлячись прямо на них. *«Я його побачила і сказала, щоб він йшов, а він мені: «Я не можу, ви такі гарні», продовжуючи мастурбувати.»* - (рос. в оригіналі).

Ще один з травмуючих досвідів стався з дівчиною не у публічному просторі, а навпаки у приватному. Декілька років тому її друг намагався згвалтувати її поки вона спала. Хоча цей інцидент стався у приватному просторі, але, звичайно ж, він дуже вплинув на загальний рівень довіри дівчини до чоловіків. Тож тепер вона ще менше довіряє чоловікам у публічних просторах, не просить у них допомоги тощо. Здебільшого відчуття страху респондентки базується на її власному різноманітному досвіді його проживання у публічних просторах Києва та спілкуванні з іншими жінками.

Респондентка 3, 33 роки, історикиня, переїхала у Київ для навчання в університеті після закінчення школи. Наразі проживає у одному зі спальних районів Києва.

Загалом, за словами респондентки вона нічого не боїться. Основним досвідом страху дівчини стала ситуація пов'язана з громадським транспортом. Одного разу на шляху до університету, у автобусі, до неї підсів хлопець та почав активно залицятися. *«...я була у автобусі, навколо купа людей, ніхто не зупиняє його «приставання і поучання життя». А вийти мені чомусь або не можеється, бо автобус тягнеться у пробці, або не хочеться, бо невідомо коли це все закінчиться.»* Найстрашнішим у цій ситуації стало те, що через півроку той же хлопець підсів до неї у кафе у іншій частині міста і, як і минулого разу,

не захотів йти. Респондентка майже не відчуває страху у публічних просторах, а той, що відчуває, базується на її власному досвіді.

Респондентка 4, 22 роки, закінчила навчання в університеті кілька років тому, тепер працює. Народилася та все життя прожила на Теремках-2, але часто буває у центрі, де працює та зустрічається з друзями, деякий час навчалася у районі КП.

Дівчина розповіла, що відчуває себе не комфортно у районах зі старими будинками, бо вони асоціюються з неблагополуччям та небезпекою. Сама вона живе у районі, де таких будинків досить багато. Також її страх підкріплений влясним досвідом, коли вона бачила як чоловіки у її районі мастурбували у публічних місцях (кущах, узбіччях тощо). У такі моменти вона часто боїться, що чоловік зверне на неї увагу та накинеться на неї. Також респондентка зазначила, що досить часто з нею траплялися ситуації, коли незнайомі чоловіки кричали їй, що вона гарна, підходили та питали, чому вона не посміхається тощо. Здебільшого страх респондентки ґрунтується на розповідях подруг та на власному досвіді.

Респондентка 5, 23 роки, закінчила ЗВУ, працює. Дівчина народилася та виросла у центральному районі Києва, після заміжжя деякий час проживала у районі Святошино та Солом'янки, зараз знову проживає у центрі. Часто буває у Франції, де живуть її родичі. Займається танцями, раніше також бігала.

Як і Респондентка 4, дівчина зазначила, що відчуває себе некомфортно у старих районах, хоча там з нею нічого страшного не відбувалося. Дівчина пов'язала це з загальною гнітючою атмосферою, недостатньою освітленістю на вулицях, а також з неприємною увагою зі сторони чоловіків під час пробіжок. *«Ти біжиш і кожен раз тобі хтось у слід кричить «красуня куди біжиш?» або «красуня біжи до мене». Ці речі дуже дратують. Це одна з причин, чому мені неприємно в тому районі.»* - (рос. в оригіналі). Дівчина зазначила, що загалом за можливості уникає деякі простори, де чоловіки кричать їй у спину, яка вона гарна та приваблива, бо це її лякає та ставить у незручне становище.

Найбільш яскравим досвідом страху стала спроба згвалтування, яка відбулася у просторі таксі. Дівчина скористалася послугами однієї з найпопулярніших в Україні служб таксі, коли їй потрібно було після святкування дня народження подруги дістатися з Хрещатику до району метро Університет. У таксі вона почала дрімати, а коли прокинулася, зрозуміла, що вони заїхали у сусідній двір, а водій таксі сказав, що в неї стоїть оплата готівкою та почав вимагати свої гроші. Поки респондентка перевіряла вид оплати у додатку служби таксі, водій вийшов з машини, відкрив двері зі сторони дівчини та почав торкатися її, намагатися забратися під одяг. Коли дівчина почала пручатися, він її побив. Захисною реакцією респондентки був сміх. Коли дівчина почала сміятися, водій злякався витягнув її з машини та поїхав з її речами. Одразу після інциденту респондентка звернулася до поліції, де її досвід знецінили: замість надання психологічної допомоги та підтримки, її відправили у відділ дрібних розкрадань (сумка та телефон дівчини залишилися у машині). Також мама респондентки найняла адвокатку, яка у подальшому звинуватила респондентку у тому, що сталося: *«вона в підсумку почала говорити в підсумку що я дівчинка, чому я була одна і пила. Всі звичайно намагалися мені сказати, що, ось, зроби висновки.»* - (рос. в оригіналі). Також родичі дівчини звернулися у саму службу таксі, працівники якої все заперечували та наполягали на тому, що вона сіла у якусь не ту машину, не їх служби. За словами респондентки, у якийсь момент через те, що поліція та служба таксі та активно заперечували все, що сталося, їй самій почало здаватися, що це був сон, тільки синці нагадували про зворотнє. Вони з подругою навіть пройшлися районом та пошукали камери спостереження, які б могли зафіксувати все, що відбулося тієї ночі, але з'ясувалося, що всі вони або не працюють або ж працюють у режимі реального часу та не записують те, що фіксують. На привеликий жаль справу не було розкрито навіть при тому, що респондентка пам'ятала номери машини, зовнішній вигляд водія та мала підтвердження замовлення у додатку таксі.

До того ж, респондентка розповіла, що дуже схожа ситуація напередодні сталася з мамою її чоловіка. Коли жінка поверталася додому з покупками, до неї причепився хлопець, який начебто хотів допомогти їй донести сумки. Хоча жінка відмовлялася, він наполягав та тиснув до тих пір, поки вона не погодилася. Після цього він прокрався за нею у під'їзд та зайшов з нею у ліфт, де й почав чіплятися, бити її. Вийшовши з ліфту на поверх раніше, жінка почала тікати та кричати. На крик вийшов сусід та жінка мала змогу забігти до нього у квартиру. Нападник втік, поліція його так і не знайшла, а ось жінка потрапила у лікарню. Також дівчина розповіла, як одного разу, коли вона їхала у потязі, стояла у коридорчику навпроти свого купе та дивилася у вікно, чоловік, що проходив повз, схопив її за груди, потерся та пройшов далі. Схожі ситуації траплялися і у метро, тому дівчина завжди намагається стати у вагоні так, щоб позаду нікого не було.

Також респондентка зазначила, що у неї був досвід, коли один з її друзів дитинства намагався чіплятися до неї, їй довелося тікати від нього. Також цікавою була її дорога додому того дня. Їй потрібно було дістатися з метро Нивки до метро Університет пішки так як час був пізній та громадський транспорт не ходив. За той час, що вона йшла додому до неї кілька разів підходили чоловіки та питали скільки коштують її послуги. До неї навіть під'їхала машина поліція, працівники спитали, чи можуть вони їй допомогти, але коли вона попросила підвезти її до метро Університет - відмовили. Після всього, що сталося, респондентка відкрито заявляє, що боїться чоловіків. Загалом вона стала набагато уважнішою та настороженішою до усіх чоловіків, що її оточують. Її відчуття страху майже повністю базується на її власному досвіді.

Респондентка 6, 29 років, має технічну освіту, зараз працює бізнес-аналітиком. Переїхала у Київ на навчання в університеті, у 17 років. З того часу встигла пожити на ВДНХ, Троєщині, Дорогожичах, Оболоні, зараз знову проживає у Голосієвському районі. Працювала як у центрі міста, так і на Борщагівці.

Однією з найбільш яскравих ситуацій страху респондентки був досвід з водієм таксі. Він стався вже після початку епідемії коронавірусу. Сівши у машину, дівчина попросила водія надягнути маску, він навідріз відмовився. Вона вирішила не йти на подальший конфлікт, адже, сама була у масці, але вийшовши із таксі написала негативний відгук. Одразу після цього, водій почав писати дівчині погрози у месенджер. За словами респондентки, це її дуже налякало, бо водій забрав її з дому, а значить тепер знав, де вона живе.

Ще однією історією, що пов'язана з простором таксі, відбулася з інструктором, коли дівчина навчалася у автошколі. *«Він сидить на пасажирському сидінні і кладе мені руку на груди і щось далі продовжує розказувати. Мені було дуже страшно, але я віджартувалася.»* Респондентка підкреслила, що це відбулося 10 років тому і якби це сталося зараз, то вона б вдарила інструктора, розповіла керівництву автошколи, але тоді вона була молодшою, злякалася. *«Це також про замкнений простір, де ти наодинці з чоловіком, який старший і у якого є певна влада.»* До того ж, дівчина зазначила, що у той час вона нормалізувала цей досвід, як це прийнято у нашому суспільстві. Їй здавалося, що це неприємно, але можна перетерпіти. *«Ще ж не можна перечити старшим, бо «старший завжди прав», що неправда. Багато чого наклалося і отримали такий результат.»*

Також дівчина зазначила, що дійсно почувала себе спокійніше зі своїм чоловіком, бо знала, що він зможе її захистити. У контексті цього, дівчина розповіла, що був випадок, коли під двері її квартири підійшов п'яний чоловік, який спочатку не давав їй відкрити двері, щоб вийти, а потім почав робити щось дивне. Жінці на допомогу прийшов її чоловік, який вивів п'яного на вулицю. Після цього випадку дівчина ще довго була дуже обережною у під'їздах. Страх респондентки базується на її власному досвіді та інформації з медіа.

Загалом описані досвіди страху у публічних місцях є досить різноманітними, але є деякі види, що проживали майже усі респондентки. Більшість з респонденток розповіли, що мають досвід кетколлінгу. Кетколлінг -

це грубі сексуалізовані зауваження перехожих чоловіків на вулиці. Зазвичай зауваження стосуються тіла жінки в цілому або якоїсь його особливості. (Catcalling, 2017) У цю форму домагань можна включити свист, коментарі щодо зовнішності, гудки автомобіля, дотики, переслідування, мастурбація у публічних просторах. Насправді, згідно з дослідженням *Unsafe and Harassed in Public Spaces* (Stop Street Harassment, 2014, с. 6) з такою формою домагань стикаються 67% жительок США. Статистика по Україні, на жаль, невідома. З описаних інтерв'ю найбільш дискомфортні випадки кетколінгу відбувалися під час того, як респондентки займалися спортом: коли чоловіки підходили до них знайомитися на пробіжках або спортмайданчиках, робили компліменти або кричали їх у слід. Також дуже яскравою була описана однією з респонденток ситуація, коли чоловік намагався познайомитися з нею та не приймав відмову, переслідував її, куди б вона не йшла. Не зважаючи на те, що чоловіки можливо й справді мають найкращі наміри, але самі респондентки зазначали, що у цей момент їм завжди неприємно та страшно.

До того ж, декілька респонденток зазначили, що у них був досвід фізичного насилля. Під фізичним насиллям мається на увазі дотики у громадському транспорті, побиття та спроби зґвалтувань. Частіше за все такі ситуації мали місце у громадському транспорті, де було багато людей та у таксі, де респондентки були один на один з водієм. Важливо зазначити, що більшість респонденток сказали, що у публічних просторах бояться саме фізичного насилля - що їх вдарять, зіб'ють з ніг, почнуть торкатися або зґвалтують.

Однією з найсумніших знахідок цього дослідження є факт того, що у описаних випадках фізичного насилля, яке теоретично карається згідно українського законодавства, жінки або не звернулися до поліції, бо це є для них дуже принизливою, важкою емоційно процедурою, або ж навіть якщо звертаються, то стикаються з повним нерозумінням, невіглаством та грубістю. І причиною того, що жінки не звертаються до поліції або не доводять справу до кінця, є аж ніяк не слабкість жінок, це проблема у структурі функціонування

інституту поліції, яка провокує безкарність чоловіків, які здійснюють неправомірні дії по відношенню до жінок, що у свою чергу стимулює виникнення ще більшої кількості домагань у публічних просторах.

Джерелом страху у публічних просторах здебільшого стають інформація з медіа та власний досвід. На мою думку, норми, традиції суспільства та виховання також грають роль. Деякі респондентки зазначали, що мами з дитинства заохочували їх бути дуже уважними у публічних просторах, аналізувати, що відбувається навколо, будувати найбезпечніший шлях тощо. До того ж, можливо самі того не помічаючи жінки повторювали поведінку за своїми мамами, сестрами і всмоктували ці норми та традиції несвідомо.

Висновки та рекомендації

*Кожного разу, коли жінка захищає себе,
сама того не знаючи,
вона заступається за всіх жінок.*

Майя Енджелоу, американська авторка, активістка

У цій роботі соціальний простір розглядався як соціальний продукт, який є досить гнучким, і який можна і потрібно змінювати залежно від потреб громадян. Публічна сфера була порівняна з паноптикумом М. Фуко. Патріархальна система контролю глибоко вкорінена в ній і контролює поведінку тих, хто в ній знаходиться. Одним із наслідків цієї ситуації є досвід страху, з яким стикаються жінки та інші вразливі соціальні групи, що призводить до невизнання потреб та досвіду, неправильного розподілу доступу до публічних просторів і мобільності містом та до зміни поведінки.

Також важливо зазначити, що однією з основних причин насилля чоловіків проти жінок, якого і бояться жінки у публічних просторах, згідно з проведеним дослідженням, є патріархальна влада, яка панує у багатьох сучасних суспільствах, зокрема і в українському. Хоча патріархальне суспільство надає чоловіку владу та привілеї, на нього також накладаються обов'язки підтримувати ці владні відносини. Одним зі способів їх підтримувати і є насилля проти інших чоловіків та насилля проти жінок. До того ж, таким же способом він може доводити свою відповідність нормам маскулінності, що існують у патріархальному суспільстві.

Українське суспільство також є патріархальним, тож все описане вище є вірним і для нього. Однак, його важливою особливістю є його радянське минуле, яке досі живе у нормах, традиціях та вихованні українок_ців. Влада СРСР активно надавала жінкам все нові і нові права, що було досить незвично, бо у інших державах жінкам потрібно було їх виборювати. Однак, треба враховувати, що правління СРСР надавало жителям тільки ті права, використання яких йшло на користь державі. Доступ до цих прав змінювався не згідно потреб громадянок, а згідно потреб держави. Наприклад, право на

переривання вагітності було спочатку надано жінкам, а після війни, коли кількість населення впала, це право було забране назад через те, що держава потребувала приросту населення. Таким чином, в ідеології правління СРСР були закладені основи патерналістських підходів до здійснення емансипації, в межах яких жінки виступали не як зацікавлені суб'єкти, які формують і висувають вимоги рівноправності, а як пасивні об'єкти, які отримують емансипаційні ідеї в готовому вигляді, які до того ж не були самоціллю для держави, що їх розробила. Хоча з моменту розпаду СРСР сплило вже 30 років, однак, його слід все живе в українському суспільстві. Як і у суспільстві, у публічному просторі жінка може активно приймати участь у соціальному житті. Однак, лише до того моменту, коли це зручно та корисно для влади.

Також важливо брати до уваги, що самі міста не будувалися та не будуються за принципом гендерної нейтральності. Усі сучасні українські міста були збудовані для чоловіків як для працівників чиє робоче місце знаходиться поза межами дому. У той же час потреби жінок не враховувалися під час планування міста, що призвело до незадоволеності потреб цієї соціальної групи та, зокрема, виникнення такого феномену як досвідів страху у публічних місцях.

Самі досвіди страху активно формують поведінку жінки у місті. Досвіди страху, з якими стикаються жінки в громадських місцях, впливають на якість їхнього життя, наприклад, на такий його аспект, як мобільність. Побоюючись насилля, жінки обмежують своє пересування містом, вони уникають певних місць у певний час доби, взагалі не пересуваються містом, якщо у них немає супроводу, і залишаються ближче до дому. Це призводить до того, що жінки взагалі не мають доступу до деяких публічних просторів або мають недостатній. До того ж, якщо неможливо уникнути відвідування деякого простору, жінки змінюють свою поведінку (ведуть себе тихіше, одягаються у більш закритий одяг тощо), що має забезпечити їм безпеку.

Однак, у той же час окрім уникання публічних місць, що вважаються небезпечними, жінки розробляють інші форми опору досвідам страху. Вони

створюють безпечні простори, де можуть отримати психологічну, матеріальну підтримку, необхідні навички. Така форма опору є дуже важливою, оскільки, дає жителям_кам міста проявити свою ідентичність та заявити своє право на місто.

Різні жительки_лі міста піддаються різному впливу залежно від їхньої раси, класу, віку тощо. Уникання публічних місць, що сприймаються як небезпечні, призводить до описаної вище нерівності, але опір відкриває нові грані потенціалу громадських просторів міста, можливість проявити свою особистість та голос. Однак те, що залишається очевидним, це те, що переживання страху в публічних просторах є просторовим виразом патріархату.

Дослідження, проведене у межах цієї магістерської роботи показало, що киянки відчують страх у дуже різноманітних публічних просторах. Це можуть бути під'їзд їх дому, погано освітлений парк, вулиця, підземний перехід, машина служби таксі та багато інших. Однак, серед спільних ознак небезпечного простору можна назвати погане освітлення, замкнутий простір, що не можна просканувати поглядом при вході, дуже малолюдний простір, де нема «ефекту спостерігача» або дуже багатолюдний, з якого неможливо швидко вийти, простори, де розміщена рекламна продукція, що сексуалізує жіноче тіло та змушує жінку відчувати себе меншовартісною. Безпечний простір навпаки є гарно освітленим, у ньому знаходяться авторитеті наглядачі (поліція, охорона або відеоспостереження) та достатній потік людей (але не занадто великий, щоб не було тисняви). Цей простір гарно проглядається та заповнений як чоловіками, так і жінками, дітьми.

У процесі аналізу гіпотеза про те, що досвід страху у публічних просторах формує використання міста його жительками, на жаль, підтвердилася. Жінки справді підлаштовують свої повсякденні маршрути, звички, зовнішній вигляд, поведінку під норми суспільства, щоб не провокувати чоловіків на насилля. Та нажаль це не рятує. Респондентки розповіли про свої досвіди страху та насилля. Аналізуючи цей блок інтерв'ю, можна прийти до висновку, що жінки дійсно обмежують себе у досить

банальних щоденних проявах своєї ідентичності, але це аж ніяк не рятує їх від зґвалтування, Деякі з жінок живуть у постійній напрузі і можуть тільки здогадуватися, що їх чекає за рогом.

Звичайно, найефективнішим способом боротьби з насиллям по відношенню до жінок є тотальне зникнення безкарності за такі злочини. Респондентки цього дослідження зізналися, що не довіряють поліції як інституції. На рівні інстинктів їм хочеться звернутися до працівників поліції в разі небезпеки. Але якщо у них є час обдумати цей вчинок хоч трохи, на жаль, вірогідність, що вони звернуться в поліцію дуже мала. Довіра до цієї інституції в принципі низька, але, коли справа доходить до небажаних залицянь, зґвалтування, кетколлінгу і тд., воно падає ще більше. Одна з респонденток обґрунтувала своє небажання звертатися в поліцію тим, що цей захід є досить принизливим і швидше за все їй взагалі не повірять, що це сталося, адже у неї немає доказів. Мені б дуже хотілося з нею посперечатися, але досвід іншої респондентки, на жаль, тільки підтвердив її слова. У нашому суспільстві, звернення до поліції зі справою про спробу зґвалтування це неймовірно емоціонально важкий процес, де не чоловік, який вчинив злочин доводить свою невинність, а жінка, яка тільки нещодавно опинилася у жахливо стресовій ситуації, повинна довести, що чоловік взагалі перебував з нею поруч, не кажучи вже про сам акт насильства. Що вже говорити про ті заяви, де мова піде про щось, що залишає менше слідів на тілі, а скоріше у свідомості? На мою думку, якщо б за скоєне винуватець отримував покарання, то самих інцидентів було б набагато менше. Майкл Кауфман, чия «тріада чоловічого насилля» було детально розглянуто у першому розділі цієї роботи, також стверджував, що безкарність є однією з причин насилля.

Коли ми говоримо про безкарність, то дійсно на думку спадає, що покаранням мають займатися такі органи як суд, поліція, охорона, але насправді це не зовсім так. Окрім цих інституцій є декілька інших речей, що можуть захистити жінок хоча б від якоїсь долі насилля, що спрямовано на них. По-перше, одним з механізмів захисту може бути привернення уваги до

проблеми. Під приверненням уваги, мається на увазі розмови про насилля у всіх джерелах спілкування, до яких є доступ. Можливо це будуть обговорення з подругами, друзями, родичами. Можливо, це буде написання статті або посту у соціальних мережах.

Також було б чудово, якби жінки набиралися сміливості прямо на місці злочину. Наприклад, не думаючи про те, чи образиться чоловік, просили його відсунутися у громадському транспорті, перестати торкатися тіла жінки. Це буває дуже важко, але все ж це важливо. Недарма на початку цієї частини роботи розміщена цитата американської письменниці Майї Енджелу, вона чудово передає думку, про те, що кожного разу, коли жінка наважується захистити саму себе, вона надихає жінок навколо себе також захистити себе, своє тіло та свої права бути у безпеці та спокої у публічних просторах міста. Але, звичайно, точно так як будь яка жінка має право захищати себе, вона має право злякатися, залякнутися, відчувати себе не у своїй тарілці, забути все або відтворити будь-який інший захисний механізм у ситуації насилля.

Однак, для того, щоб жінки справді почувалися у більшій безпеці та могли ще частіше захищати себе самі, все суспільство має підтримати їх у цьому праві. Якщо жінка йде попереду вас та постійно на вас нервово озирається, підіть іншою дорогою або сповільніть крок. Це не складно для вас, але зніме з жінки чергову порцію стресу. Якщо ви побачите, що хтось чіпляється до жінки, навіть якщо вам здається та ви не впевнені, підійдіть та спитайте, чи все добре. Так, можливо у 29 з 30 випадків ви виявитесь неправі, можливо ви навіть отримаєте грубу відповідь на ваше питання, але цей 1 випадок, коли ви підтримаєте жінку у складній ситуації того вартий. Якщо у громадському транспорті жінка звертається до чоловіка з проханням відійти або перестати чіпати її, підтримайте її хоча б своїм словом. Цього може бути більше, ніж достатньо. У таких ситуаціях жінки прагнуть відчувати підтримку, що вони праві у цій ситуації, що їм це все не здається. Тоді вони самі зможуть себе захистити, бо насправді жінки набагато сильніші, ніж здаються іншим та навіть самим собі.

Список використаних джерел

1. Бабич, К. (2020). Залишайтеся в безпеці: як працює система шелтерів в Україні. Mistosite. URL: <https://mistosite.org.ua/ru/articles/zalyshaitesia-v-bezpetsi-iaak-pratsiuie-systema-shelteriv-v-ukraini> (дата звернення : 2.04.2021)
2. Беловольченко, Г. (2020, 28 вересня). «Твої тоненькі пальчики мені б на член». Заборона розповідає, як активістки борються з вуличними домаганнями. Заборона. URL: <https://zaborona.com/borotba-z-ketkollinhom/> (дата звернення : 2.04.2021)
3. Довженко, О. (2020). ЛГБТК у місті: вітрини толерантності й зони невидимості. Mistosite. URL: <https://mistosite.org.ua/ru/articles/lhbt-k-u-misti-vitryny-tolerantnosti-i-zony-nevydymosti> (дата звернення : 2.04.2021)
4. Есип, И. (2018). Карл Маркс, марксизм и «Женский вопрос». Научный Вестник Крыма., 7, 1–9. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/karl-marks-marksizm-i-zhenskiy-vopros> (дата звернення : 2.04.2021)
5. Кауфман, М. (н.д.). Конструювання маскулінності та триада чоловічого насильства. Гендер в Деталях. URL: https://genderindetail.org.ua/netcat_files/80/90/Kaufman.pdf (дата звернення : 2.04.2021)
6. Кауфман, М. (н.д.-а). Семь «П» мужского насилия. Michael Kaufman. URL: <https://www.michaelkaufman.com/wp-content/uploads/2009/01/kaufman-d181d0b5d0bcd18c-c2abd0bfc2bb-d0bcd183d0b6d181d0bad0bed0b3d0be-d0bdd0b0d181d0b8d0bbd0b8d18f-russian.pdf> (дата звернення : 2.04.2021)
7. Малес, Л. (2014). Соціально-політичні зміни ХХ століття на карті сучасної столиці. Актуальні Проблеми Соціології, Психології, Педагогіки., 3, 21–30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apspp_2014_3_5 (дата звернення : 2.04.2021)
8. Опитування «Статева гігієна»/ U-Report (10.08.2018) URL: <https://ukraine.ureport.in/opinion/2895/> (дата звернення : 2.04.2021)

9. Пивоваров, С. (2020, November 26). Почему в СССР запретили аборт, а потом разрешили в 1955 году - история, фото. Бабель. URL: <https://babel.ua/ru/texts/55076-65-let-nazad-v-sssr-snova-legalizovali-aborty-ih-kolichestvo-vyroslo-do-semi-millionov-v-god-a-seksualnoe-vospitanie-tak-i-ostalos-na-urovne-uchebnika-po-biologii-kak-eto-bylo-v-arhivnyh-foto> (дата звернення : 2.04.2021)
10. Пилипюк, С. (2019, October 3). Це реальність, у якій живуть жінки. 9 історій про звичні ситуації на вулиці, в метро, на пробіжці. The Village Україна. URL: <https://www.the-village.com.ua/village/city/people/289547-realist-u-yakiy-zhivut-zhinki>. (дата звернення : 2.04.2021)
11. Притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства: алгоритм створення й забезпечення роботи./ UNFPA (2020). URL: http://nvp.loga.gov.ua/sites/default/files/collections/gbv_response_shelters_manual_final_web_27042020.pdf (дата звернення : 2.04.2021)
12. Социальное пространство современного города./ Издательство Уральского университета. (2015). URL: https://elar.urfu.ru/bitstream/10995/35772/1/978-5-7996-1471-3_2015.pdf (дата звернення : 2.04.2021)
13. Цеткин, К. (1924). Воспоминания о Ленине. Библиотека Хроноса. URL: http://www.hrono.ru/libris/lib_c/cetkin_lenin.php (дата звернення : 2.04.2021)
14. Як страждає навчання та впевненість у собі від браку грошей на прокладки та чому це питання треба піднімати. (2020). Українська Правда. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2020/11/4/242877/> (дата звернення : 2.04.2021)
15. Becker, H. S. (2008). Tricks of the Trade: How to Think about Your Research While You're Doing It (Chicago Guides to Writing, Editing, and Publishing) (1st ed.). University of Chicago Press.

16. Butler, J. (2006). *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity* (Routledge Classics) (1st ed.). Routledge. URL: http://www.lauragonzalez.com/TC/BUTLER_gender_trouble.pdf (дата звернення : 2.04.2021)
17. Catcalling. (2017). In *Urban Dictionary*. URL: <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=Cat%20Calling> (дата звернення: 2.04.2021)
18. Condliffe, Z. (2018, May 30). Putting women's stories back on the map - CrowdSpot Blog. Medium. URL: <https://medium.com/crowdspot-blog/putting-womens-stories-back-on-the-map-e3098a7acd67> (дата звернення : 2.04.2021)
19. Easterby-Smith, M., Araujo, L., & Burgoyne, J. G. (1999). Chapter 3. In *Organizational Learning and the Learning Organization: Developments in Theory and Practice* (1st ed., pp. 59–75). SAGE Publications Ltd. URL: https://www.sagepub.com/sites/default/files/upm-binaries/18330_5097_Easterby_Smith_Ch03.pdf (дата звернення : 2.04.2021)
20. Fairchild, K., & Rudman, L. (2008). Everyday Stranger Harassment and Women's Objectification. *Social Justice Research*, 21, 338-357.
21. Foucault, M., & Sheridan, A. (1995). *Discipline & Punish: The Birth of the Prison*. Vintage Books. URL: https://monoskop.org/images/4/43/Foucault_Michel_Discipline_and_Punish_The_Birth_of_the_Prison_1977_1995.pdf (дата звернення : 2.04.2021)
22. Foucault, M. (1978). *The History of Sexuality, vol. 1: An Introduction*. Pantheon Books. URL: <https://suplaney.files.wordpress.com/2010/09/foucault-the-history-of-sexuality-volume-1.pdf> (дата звернення : 2.04.2021)
23. Foucault, M. (1984). *Of Other Spaces: Utopias and Heterotopias*. Architecture /Mouvement/ Continuité. URL: <https://web.mit.edu/allanmc/www/foucault1.pdf> (дата звернення : 2.04.2021)
24. Fraser, N. (2013). *Fortunes of Feminism: From State-Managed Capitalism to Neoliberal Crisis* (1st ed.). Verso.

25. Gardner, J., & Begault, L. (2019, April 9). How Better Urban Planning Can Improve Gender Equality. Behavioral Scientist. URL: <https://behavioralscientist.org/how-better-urban-planning-can-improve-gender-equality/> (дата звернення : 2.04.2021)
26. Gilbert, N. (2008). Narrative Analysis. In *Researching Social Life* (3rd ed., pp. 420–440). SAGE Publications. URL: <https://epubs.surrey.ac.uk/805876/9/narrative%20analysis.pdf> (дата звернення : 2.04.2021)
27. Harvey, D. (2009). *Social Justice and the City* (Geographies of Justice and Social Transformation Ser.) (Revised ed.). University of Georgia Press. URL: https://books.google.com.ua/books/about/Social_Justice_and_the_City.html?id=GJMFBAQAQBAJ&redir_esc=y (дата звернення : 2.04.2021)
28. Israel, M. (2015). *Research ethics and integrity for social scientists: Beyond regulatory compliance* (2nd ed.). SAGE Publications Ltd
<https://www.doi.org/10.4135/9781473910096>
29. Khosravi, S. (2010). «Illegal» Traveller: An Auto-Ethnography of Borders (Global Ethics) (2010th ed.). Palgrave Macmillan.
30. Lefebvre, Henri (1991). *The Production of Space* (1st ed.). Wiley-Blackwell. URL: <http://s3.amazonaws.com/arena-attachments/723049/1b82fd31a8947485ebcf441679133abd.pdf?1475280953> (дата звернення : 2.04.2021)
31. Lieblich, A., Tuval-Mashiach, R., & Zilber, T. (1998). *Narrative research*. SAGE Publications, Inc. <https://www.doi.org/10.4135/9781412985253>
32. Linabary, J. R., & Hamel, S. A. (2017). Feminist Online Interviewing: Engaging Issues of Power, Resistance and Reflexivity in Practice. *Feminist Review*, 115(1), 97–113. <https://doi.org/10.1057/s41305-017-0041-3>
33. Lobe, B., Morgan, D., & Hoffman, K. A. (2020). Qualitative Data Collection in an Era of Social Distancing. *International Journal of Qualitative Methods*. <https://doi.org/10.1177/1609406920937875>
34. Mason, J. (2002). *Qualitative Researching*. (2nd ed.). Sage Publications Ltd.

35. Mason, J. (2018). *Qualitative Researching* (3rd ed.). SAGE Publications Ltd.
36. Mohanty, C. T. (2003). *Feminism without Borders: Decolonizing Theory, Practicing Solidarity* (35275th ed.). Duke University Press Books.
37. Noonan, N.C. (1988). *Marxism and Feminism in the USSR:: Irreconcilable Differences?* *Women & Politics*, 8, 31-49.
38. Oberhauser, A. M., Fluri, J. L., Whitson, R., & Mollett, S. (2017). *Feminist Spaces: Gender and Geography in a Global Context* (1st ed.). Routledge.
39. Ong, A. (2010). *Spirits of Resistance and Capitalist Discipline: Factory Women in Malaysia* 2nd (second) Edition by Ong, Aihwa published by State Univ of New York Pr (2010) (2nd ed.). State University of New York Press.
40. Plan International. (2018). *Unsafe in the cities*. URL: <https://plan-international.org/unsafe-city#:~:text=Based%20on%20research%20in%20Delhi,or%20discrimination%20on%20our%20streets> (дата звернення : 2.04.2021)
41. Salkind, N. J. (2010). *Encyclopedia of Research Design* (1st ed.). SAGE Publications, Inc. <https://doi.org/10.4135/9781412961288>
42. Sassen, S. (2015). *Built Gendering*. *Harvard Design Magazine*, 41. URL: <http://www.harvarddesignmagazine.org/issues/41/built-gendering> (дата звернення : 2.04.2021)
43. Schwandt, T. A. (2007). *The SAGE dictionary of qualitative inquiry* (Vols. 1-0). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc. doi: 10.4135/9781412986281
44. Sharma, G. (2017). *Pros and cons of different sampling techniques*. *International Journal of Applied Research*, 3(7), 749–752. URL: <https://www.allresearchjournal.com/archives/2017/vol3issue7/PartK/3-7-69-542.pdf> (дата звернення : 2.04.2021)
45. *Stop Street Harassment*. (2014). *Unsafe and Harassed in Public Spaces: A National Street Harassment Report*. URL: <http://www.stopstreetharassment.org/wp-content/uploads/2012/08/2014-National-SSH-Street-Harassment-Report.pdf> (дата звернення : 2.04.2021)

46. Terraza, H. (2020). Handbook for Gender-Inclusive Urban Planning and Design. Openknowledge.Worldbank.Org. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/33197> (дата звернення : 2.04.2021)
47. The Swedish Government. (2013). Patriarchal violence – an attack on human security - A broad survey of measures to combat patriarchal violence and oppression, particularly acts committed in the name of honour directed at women, homosexuals, bisexuals and transgender persons. Government Offices of Sweden. URL: https://eige.europa.eu/docs/28_HU.pdf (дата звернення : 2.04.2021)
48. Women and Girls Safe Places/ UNFPA Regional Syria Response Hub (2015) URL: <https://www.unfpa.org/sites/default/files/resource-pdf/UNFPA%20UNFPA%20Women%20and%20Girls%20Safe%20Spaces%20Guidance%20%5B1%5D.pdf> (дата звернення : 2.04.2021)
49. Valentine, G. (1989). The Geography of Women's Fear. Area, 21(4), 385-390. URL: <http://www.jstor.org/stable/20000063> (дата звернення : 2.04.2021)
50. Walzer, M. (1986). Pleasures & Costs of Urbanity. Dissent. URL: <https://www.dissentmagazine.org/pdfs/walzerurban.pdf> (дата звернення : 2.04.2021)
51. Woolf, V. (2018). The Room of One's Own. GlobalGrey.
52. Yuval-Davis, N. (2003) Gender & Nation. Sage Publications.

Додатки

Додаток А Гайд інтерв'ю

Вступ.

Доброго дня! Дякую, що погодились взяти участь у цьому інтерв'ю. Я проводжу це дослідження в рамках своєї магістерської роботи про досвід жінок, що переживають страх у громадських місцях. Я хотіла б краще зрозуміти, як переживання страху впливає на те, як жінки користуються громадськими просторами Києва. Я підготувала кілька тем для обговорення, але не соромтеся говорити про все, що здається Вам важливим. Також я буду дуже вдячна Вам, якщо Ви повідомите мене, якщо ви не хочете говорити на якісь теми.

Чи згодні Ви на запис цього інтерв'ю? Доступ до запису буде тільки у мене, він буде стертий відразу після того, як я його проаналізую. Ваше ім'я та вся ідентифікаційна інформація не будуть закодовані, і ви будете анонімізовані в кінцевому продукті. Пам'ятайте, що участь у цьому дослідженні є добровільною, і ви можете перервати її у будь-який момент без будь-яких наслідків. Якщо у вас є питання, повідомте мене.

Теми для обговорення:

1. Інформація про учасника.

У цій частині інтерв'ю я спробувала розпочати невимушений діалог, щоб краще пізнати респондентку; під час розмови я з'ясовую її вік, рівень освіти, професію. Райони міста, в яких вони відвідують найчастіше (життя, роботи, навчання тощо).

2. Опис громадського місця, що викликає страх.

У цій частині інтерв'ю я спробувала з'ясувати, чого саме бояться жінки у громадських просторах.

- Опишіть, будь ласка, громадське місце, у якому Ви будете відчувати страх, тривогу. Що робить це місце лякаючим?

- У яких громадських місцях Києва Ви коли-небудь почувалися некомфортно / налякано? Де вони розташовані?

- Як Ви думаєте, що може трапитися з Вами в таких місцях?

3. Як страх впливає на життя учасника. Стратегії подолання.

У цій частині інтерв'ю я спробувала з'ясувати, як почуття страху, що виникає в громадських місцях, обмежує мобільність жінок та доступ до них; як вони справляються зі своїм страхом.

- Ви уникаєте таких місць? Що ви робите, щоб почуватися безпечніше, якщо у вас немає можливості не їхати туди?

- Чи змінюєте ви свій маршрут на такий, що видається вам більш безпечним?

- Уявіть, що місця, які ви описали раніше, зараз безпечні. Що, на вашу думку, змінилося б у Вашому житті, у Вашій поведінці?

4. Природа страху.

У цій частині інтерв'ю я спробувала з'ясувати, що є основою страху в громадських місцях: особистий досвід жінки або інформація з мас-медіа, традиції, стереотипи щодо поведінки жінок, які присутні в суспільстві.

- Якщо вам комфортно говорити про це, будь ласка, розкажіть, чи є у Вас досвід, коли Ви були налякані, знаходячись у громадському місці. Що саме змусило вас почуватися так?

- Якщо відповідь респондента **так**: чи можете ви сказати, що страх, більш обережна поведінка виникли після цього інциденту, чи вони були і до цього?

- Якщо відповідь респондента - **ні**: як ви вважаєте, що викликає у Вас такі емоції, якщо власного досвіду у Вас не було?

Додаток Б
Транскрипти інтерв'ю

Респондентка 1.

1.	Я живу не в самом Киеве, я живу на Софиевской Борщаговке.
2.	Где-то ещё вы бываете в Киеве или только на Софиевской Борщаговке?
3.	Обязательно, у меня работа в центре Киева, с друзьями встречаюсь
4.	Какие это обычно районы города?
5.	Где находится Львовская площадь, на выходные где уже какой-то центр, это левый берег бывает, какие-то торговые центры типа «Лавины» и «Ривер Молла», и ещё мы собираемся на пробежки или в парки иногда – это Труханов Остров, ВДНХ, Ботанический Сад.
6.	Вы всегда жили на Софиевской Борщаговке или где-то ещё до этого?
7.	Я 3 года живу в Киеве, из них я несколько месяцев жила на Академе, остальное время на Софиевской Борщаговке. Есть районы города, в которые я, наоборот, вообще не езжу. ДВРЗ, например. У меня как раз там друг живет, и я к нему всё равно не езжу, как раз вот говорю как-нибудь давай в другое, безопасное место.
8.	У меня как раз там друг живет, и я к нему всё равно не езжу, как раз вот говорю как-нибудь давай в другое, безопасное место
9.	Как вы понимаете, что это место не безопасное?
10.	Если оно не освещено, там нет вокруг людей и там нет общественных мест типа кафе, киосков, где есть другие люди. Такие места мне кажутся опасными.
11.	А если это какие-то места, допустим, людные: метро, общественный транспорт или просто какая-то людная улица, то там нормально?
12.	В людных местах я чувствую себя более безопасно, я понимаю, что это иллюзия, и сработает эффект свидетеля (никто не подойдет, т.к. каждый будет думать на кого-то другого), но как-то среди людей мне кажется большинство тех кого я опасаясь это же и остановит – что они при людях не будут делать того, чего бы я не хотела.
13.	У вас всплывают в голове какие-то конкретные места, где обычно чаще всего вам бывает не безопасно?
14.	Мне чаще всего бывает не безопасно в подземных переходах, которые как раз... вот, например, как идти к пешеходному мосту, который ведёт на Труханов, чтобы к нему от Почтовой площади дойти, есть переход от Днепра. И вот он не освещенный, там малоллюдно, и там я чувствую себя страшнее всего, там я пытаюсь пробежать его очень быстро, и ещё есть переход к ЖД вокзалу, вот он тоже подземный, находится слева (не тот, что справа, где много людей и есть киоски). Вот он очень вонючий, и там как-то очень много каких-то закоулков, мало людей – вот там тоже чувствую себя опасно. Эти маршруты просто частые, но когда ты начинаешь пользоваться любым другим маршрутом, то понимаешь, что там тоже опасно, например я приехала к подружке на Позняки, и мы утром решили вместе выйти на пробежку, там есть озера

	<p>и мы стали бегать там, и выяснилось, что там тоже довольно опасное место потому, что там уже с утра в выходной день были выпившие мужчины, которые очень хотели с нами общаться прямо во время пробежки. Вообще пробежки – опасный вид деятельности в Киеве, неожиданно для меня оказался. Я стараюсь выбирать места, где есть другие бегуны, но, к сожалению, не получается, и когда я даже бегу у себя тут... новостройки, и тут довольно хороший район, но все равно идут строители, и тоже пытаются мне оказывать то внимание, которое никогда бы не оказывали мужчине.</p>
15.	<p>В подземных переходах, чего вы боитесь, что вы думаете может случиться с вами там?</p>
16.	<p>Я боюсь, что меня могут ограбить, меня могут изнасиловать. Потому что я надеялась что доживу до такого возраста когда я уже не буду представлять ценность, чтобы меня хотелось кому-то изнасиловать, но к сожалению, я опять же, посмотрела статистику, что даже бабушки-пенсионерки тоже попадают, и у меня был случай, когда возвращалась со дня рождения на такси, и это был «Убер», ну то есть как-бы не просто не понятное такси или с руки, и у меня был инцидент с водителем, на которого я писала жалобу, мне даже перезванивали из европейского офиса, и в такси я себя тоже чувствую не в безопасности. В такси я себя чувствую в большей опасности чем в метро, например. А в трамвае тоже в опасности.</p>
17.	<p>Вы продолжаете пользоваться «Убером» после этого?</p>
18.	<p>Я год где-то не пользовалась, потому что я боялась, что мне попадет тот же самый водитель, хоть мне и пообещали, что этого не произойдет, но я им не доверяла, потому что, например, в след. День после того, как я жалобу написала, у меня упал рейтинг. То есть человек вернулся и исправил оценку, и я подумала, что у него есть мои данные, и мне было страшно, и я год не ездила. Потом подумала, что уже что-то поменялось, стала опять пользоваться. Этот случай был ещё до «закона евроблях», и это был водитель, у которого была такая машина, и для меня это был тройне опасный вариант, что эту личность потом невозможно найти будет. Просто, может я уже отношусь к некоторым видам насилия спокойнее, они меня уже не травмируют уже, возможно, плохо, конечно. Но если меня в метро кто-то, ну потрется, или положит руку. Ну как положит, так и уберёт, я-то ему скажу, но в такси когда я боюсь что я не смогу разблокировать дверь, и я с ним один на один, но я всегда сажусь в противоположный угол, надеясь что у меня будет время, но мне например страшно, я всегда пристегиваюсь в такси, и в тот момент мне было, я незаметно пыталась отстегнуться чтобы... , и он говорил сиди-сиди, я тебе сейчас открою дверь, и вот мне нужны были эти 2 секунды пока он выходит вокруг машины, выскочить первой. А так на пробежках дорогу перегораживают, всякое бывает.</p>
19.	<p>В какое время дня вы обычно бегаеете?</p>

20.	Днём я бегаю, я, к сожалению, выстраиваю свои маршруты жизни так чтобы по-минимуму кого-то провоцировать, я вечером не бегаю. Я очень хотела бы бегать вечером, особенно ночью, когда нет жары, и мне очень жаль, что моя жизнь проходит в таких условиях, и я не могу себе этого позволить. Я просто жила и в Литве, и в Польше, мне есть с чем сравнивать, и уровень опасности, который здесь есть очень меняет жизнь. Там я не боюсь людей.
21.	Как вы думаете, почему? Атмосфера такая?
22.	У людей, которые очень долго живут в условиях того, что делать нельзя, потому что есть неотвратимость наступления закона, то у них тоже формируются какие-то понимания действий и их последствий. У нас я понимаю, что никто не примет моё заявление, а если примет, то унизит, и это не дойдёт никуда – я ничего не смогу с этим сделать. Я как-то гуляла с ребенком и собакой в лесу, в Латвии. И сын с собакой убежали, я шла и мне на встречу шёл мужчина. Я ему улыбнулась, из вежливости, он улыбнулся в ответ и пошёл дальше. У нас, если ты посмотрела в глаза и улыбнулась в лесу, то это может быть воспринято как согласие.
23.	Как вы думаете, почему у нас так происходит?
24.	Мне ещё кажется, что у нас другая цена жизни. Мы относимся иначе, потому что мы, к сожалению, привыкаем к тому, что жизнь ничего не стоит. К примеру, водитель автобуса может остановиться через 2 полосы от остановки, и люди как-то выходят, обходят их, и всё нормально. Или тут у нас делают поворот с кольцевой для маршруток к нам. Маршрутке надо за 150 м пересечь 4 полосы кольцевой дороги, чтоб повернуть дальше направо. Это как с гендерным неравенством – невозможно всё сразу исправить, это огромная системная проблема что общественные места планируют те, кто не разбирается в архитектуре и во всём остальном.
25.	В принципе, это чувство того, что, если что-то случится и человек, который это сделал будет безнаказан? И, в принципе само воспитание людей? Все эти вещи заставляют вас чувствовать опасность в общественных местах?
26.	И общественные пространства, спланированные таким образом, что это опасно. Освещение
27.	Могу я вас спросить, чем вы занимаетесь?
28.	Я Gender Equality Advisor международной гуманитарной организации. Мы реализовываем проекты на востоке Украины, и я способствую тому, чтобы мы учитывали интересы женщин при реализации этих проектов. Помощь, направленная на женщин в микробизнесе, оплата обучения девочкам в STEM направлениях и т.д. Мне очень нравится. Приятно этим хвастаться в кругу своих, но когда приезжаешь к меру какого-то города, то он считает, что эти проблемы надуманы какими-то иностранными экспертами, и что у них всё хорошо.
29.	Есть ли у вас желание избегать тех мест, которые опасны?

30.	Я так и делаю! Я обустроиваю маршруты, которые длиннее, дороже, не удобней мне по времени для того, чтобы обезопасить. Это больше всего бесит, потому что я считаю это дополнительным налогом каким-то, но просто я плачу не только деньгами, но и временем. Или я просто отказываюсь выходить на пробежку, потому что я заработалась в светлое время дня, а по темноте я уже боюсь бежать.
31.	Кроме пробежек, есть у вас такое что у вас пропадает доступ к каким-то местам, потому что добираться туда, как на ДВРЗ, например, но каким-то более важным для вас местам, потому что туда не безопасно добираться?
32.	Я отказываюсь от встреч с друзьями, в основном, потому что я живу так что потом возвращаться потом по длительности 1ч 15мин, там от центра ехать, и опять же, я нашла себе работу в таком месте, в котором я считаю безопасно, но если я выхожу с работы днём, то иду одним маршрутом, если уже темно, то иду более длинным маршрутом если и когда это было метро. Сейчас нам правда оплачивают такси, поэтому езжу на такси. Поэтому у меня частый опыт общения с таксистами.
33.	Был ли какой-то случай, после которого вы начали как-то ещё более аккуратно себя вести? Или вы всегда были аккуратны? (не было какого-то такого случая)
34.	К сожалению, через меня проходят, я отслеживаю статистику в которой новости, которые происходят, и те данные, которые я вижу говорят о том, что это не безопасно, есть сайт для тех, кто бегают, и они там выкладывали статистику по нападению на женщин бегуний, при каких условиях это происходит и т.д. Я быстро не могу вспомнить момента чтоб я ... Я до этого жила в другом городе. У нас был город, там был дом, он был последним, а дальше была уже какая-то лесополоса посажена, и мусорные баки были расположены так что нужно было пройти 50м к этой лесополосе, вдоль неё стояли мусорные баки, из которых он вывозился. И вот когда я выносила мусор, когда меня мама просила, то я выходила к этим мусоркам и там были эксгибиционисты, демонстрировали свои сокровища, и я понимала, что я туда не пойду. Когда я возвращалась со школы было такое что меня там встречали какие-то старшеклассники, начинали задирать, идти за мной. Было даже что плевались, поэтому у меня с детства было много инцидентов. Они были не с этим городом связаны, но бывает, что, когда обсуждаем этот женский опыт с девушками, которые выросли в Киеве, они делятся очень похожими историями и я не снизила уровень аккуратности здесь, но он у меня ещё выше, я в метро обхожу людей по большому кругу, которые кажутся мне пьяными или под воздействием каких-то веществ. У меня подружка спрашивает, «Как ты их видишь?». Я бы хотела не сканировать это пространство. Я люблю ходить со своим сыном, ему 24 года, и, знаете с белым цисгендерным мужчиной когда идешь, всё как растекается как лёд, это так прекрасно.
35.	Ну а когда вы с ним ходите, нету у вас такого сканирования

	пространства или вы всё равно смотрите?
36.	Нет, я вообще тогда расслабляюсь. Я понимаю тогда что я не представляю какого-то интереса.
37.	Я хотела узнать: как женщины понимают, что это опасно для них, и что из этого встроено в наше воспитание, а что реально может произойти?
38.	Ну смотрите, я тоже думала над этим вопросом. Что-то происходит, что ты думаешь потом что это могло быть более серьезно, мне повезло что меня не заметили или ещё что-то, а потом мы слышим истории про подружек, которым не повезло, мы же пока дорастаем до 18 лет, не знаю, может у вас более успешная молодость, я надеюсь, что вам больше повезло. У меня была подружка, которую родной папа спускал с лестницы, остановила какая-то пьяная компания, она наобещала им и вырвалась. У нас столько происходит из окружения этого насилия что ты воспринимаешь его как «Вот этот мир устроен вот так!». Я в свое время очень прозрела, читала американскую книжку одну, абсолютно не про какое-то гендерное равенство, авторка была очень феминистичная сама по себе, и был случай когда подвергся изнасилованию мужчины, молодой парень, и она говорила что мы, девочки, настолько часто слышим об этом насилии, что мы видим истории когда женщины продолжают жить дальше после этого, и парню бывает хуже пережить этот опыт, потому что у него опыта этих ролевых моделей, прости Господи, не видел. И это вызывает во мне бурю разных эмоций. Мне обидно очень сильно за нас что мы привыкаем к этому опыту, и стыдно вам признаваться, что может произойти со мной в метро это не то, что меня травмирует. Когда сам себя перестаешь уважать за то, что снижаешь планку какого-то отношения к себе возможного.
39.	Я так понимаю, что у вас достаточно большой опыт общения с женщинами на тему насилия, да?
40.	Тема насилия для меня настолько болезненная, что я всячески стараюсь её избегать. Я, конечно, провожу тренинги на тему сексуального насилия и эксплуатации для сотрудников нашей компании, но глубоко погружаться в эту тему мне слишком больно. Я считаю, что каждая из нас помогает в той сфере, в которой может. Для меня это женщины в экономике.
41.	Да, я согласна с вами. Как вы думаете, что бы можно было сделать, чтобы вы чувствовали себя безопасно?
42.	Переехать.
43.	А если остаться?
44.	Важно об этом всё время говорить и выращивать в мужчинах нулевую толерантность к насилию. И пока мы будем это считать отдельной проблемой девочек – ничего не будет. Потому что от кого мы боимся насилия? Я вот даже когда читаю шведские документы университетские, кстати, их политики по поводу насилия и дискриминации, они описывают это как насилие мужчин против

	<p>женщин. А у нас непонятно, вот вообще неизвестно, кто совершает насилие против женщин. Инопланетяне, наверное, прилетают и что-то делают, что мы себя опасно чувствуем. Я не знаю, что делать. Я себя считаю крутой в управлении проектами. Я думаю, что можно поставить цель и достигать ее, но тут я даже цель эту не могу поставить. Она для меня не достижима как путь самурая, я не представляю, как ее достичь. Я могу помогать женщинам становиться более экономически обеспеченными. Наверное, нужно чтобы женщины были там, где принимают решения, куда идут деньги. На генеральный план, чтобы распределять деньги между всеми группами населения. Я даже не знаю. Вот как можно сделать так, чтобы им было выгодно позаботиться о чьи-то правах? Сейчас город принадлежит машинам. Вот я слушала в Клубхаузе недавно дискуссию про трамваи и там один мужчина говорил, что нужно людям не говорить, что новые трамваи – это трамваи. Надо им вложить мысль, что это транспорт 2.0. И девушка, которая видимо пользуется трамваями ему ответила, что очень сложно думать, что ты не в трамвае, когда там воняет и грязно. Люди, которые принимают решения, они очень оторваны от того, по поводу чего они принимают решения.</p>
45.	<p>Да, мне кажется, что вы правы. Мне интересна городская проблематика и я читала много информации по поводу того, что города никогда не строились и не строятся женщинами и для женщин.</p>
46.	<p>Да, да, да. Я когда была на конференции про модернизм и про женщин в архитектуре, я добавила в мой тренинг тему про женщин в дизайне. Рассказываю почему города опасны, городское планирование, почему подъезды опасны, почему униформу требовать в виде каблуков и юбок тоже опасно.</p>
47.	<p>А кроме того, что вы избегаете мест, в которых опасно, вы ещё как-то ограничиваете себя?</p>
48.	<p>Да. У меня есть такие лосины с полосочкой, которые отлично подчеркивают мою шикарную накачанную задницу. Вот я их на пробежки не надеваю, только дома для домашних тренировок использую. Когда я бегала в Швеции я могла себе позволить их надеть, но тут нет.</p>
49.	<p>А в повседневной жизни?</p>
50.	<p>В повседневной жизни нет. Я могу себе позволить короткие шорты, топики сетчатые, когда мы с друзьями гуляем. На работе у меня очень официальный стиль. Хотя, когда я ездила на Восток, то я поняла, что там ещё более сдержанно женщины одеваются. Тут я могу позволить себе ходить без бра на любое мероприятие, там я стараюсь или два слоя надеть, чтобы этим даже не спровоцировать никого. Со мной ничего не случилось, но я слышала комментарии мужчин, что это вызывающе.</p>
51.	<p>Есть ещё что-то, что мы не проговорили, что кажется вам важным?</p>
52.	<p>Мы вначале говорили про подъезды, а потом как-то отошли от этой темы. В подъезде у меня такое, что я не зайду в лифт, если в лифте</p>

	стоит мужчина. Но я не пойду по лестнице, там мне тоже страшно. Даже в моём доме вечером. Я всегда прошу таксиста постоять пока я не зайду в подъезд.
53.	А вы следите, чтобы с вами никто не заходил в подъезд?
54.	Да, да, да. Если мужчина в лифте, то я делаю вид, что я что-то забыла и не еду. Нам же ещё нельзя обидеть мужчину. Я недавно читала, есть такой Александр Бурсаков, он в Израиле живет, по-русски пишет. Так вот он написал, что любое свидание с женщиной – это игра в русскую рулетку. Это именно повезло или нет. Ты не можешь на любом свидании на безопасность рассчитывать.
55.	Мне в этом плане было всегда интересно, как люди организуют свои свидания в Тиндере. Обычно, конечно, людные места выбирают, но всё равно, ты же никогда не знаешь, как пойдёт.
56.	Да, правильно. Я ходила на такие свидания. Ну ты же проводишь оценку адекватности в тексте, и при встрече. Опять же, я считаю, что у меня есть достаточные навыки, чтобы провести такую оценку, но нельзя требовать от всех девушек обладать этим навыком. У меня есть подруга, которая в Швеции на свидание пошла и отлично провела вечер и потом они пошли к нему, с ночёвкой и всё замечательно. У нас я такого себе не представляю. Мне же бы потом сказали, ну а чего ты ждала, ты же за этим и пошла.
57.	Я, кстати, хотела ещё спросить про ту ситуацию с «Убером». Вы были в полиции?
58.	Нет, я написала жалобу в «Убере». Описала ещё раз что произошло, они мне сказали, что да, такое ни с кем не должно происходить и пообещали деньги вернуть. Сказали, что если я захочу продолжить эту ситуацию, то они предоставят все имеющиеся у них данные. Я же не могу идти в полицию, когда у меня есть только моё слово.
59.	Это была единственная причина по которой вы не пошли?
60.	У нас вот, например, на работе есть внутренний документ, в котором прописано, что нужно делать, если кто-то подвергнулся сексуальному насилию. И там прописано, что нужно проговорить, что «Я понимаю, что тебе хочется снять и уничтожить эту одежду, но нужно оставить её в качестве вещественного доказательства.» Но в то же время нужно понимать, что человек может не захотеть это делать и это абсолютно нормально. Мне кажется ещё, что пойти в полицию – это сделать благо для последователей. У нас пойти в полицию с этим всем – это унижительное такое дело, его нужно делать из ресурса.

Респондентка 2.

1.	Первый вопрос, где вы бываете чаще всего? Может жили, учились, работали.
2.	В спальном районе, где я росла, на Березняках. Ещё когда в универ ездила, то это было через Вокзальную, через центр и на Соломенку.
3.	В каких общественных местах вы чувствуете себя не в безопасности?
4.	Любые скверы пространства, где нет хорошего освещения, там не безопасно. Ещё там, где тесно. Вот на Возальной, кстати говоря, много таких закоулков тесных, где всякие странные мужчины кучкуются. Там тоже не безопасно, потому что тебе кажется, что могут подойти и выбить вещи из рук. Узкие подъезды. Везде, где нужно тесненько зажиматься. Маршрутки ещё! Общественный транспорт.
5.	Как вам общественный транспорт вообще?
6.	Не очень. Я всегда стараюсь стать спиной так, чтобы сзади никого не было. Потому что ко мне так пару раз прижимались. И мне после историй про такси страшно. Я теперь всегда, когда еду в такси захожу и говорю. «Ало, мам, я выехала. Я на такой-то машине». Я, кстати, ещё слушала какой-то подкаст и там рассказывали, что у нас в культуре принято сексуализировать женское тело и использовать его изображения для продажи продуктов. Вот когда вижу такие изображения чувствую себя небезопасно. Возникает ощущение, что если к женскому телу так в обществе относятся, то значит ты не ценна что ли. Прямо вот в месте, в котором я нахожусь дискомфортно становится. Сначала эти изображения меня раздражали, а потом я поняла, что за этим чувством есть что-то ещё – чувство небезопасности.
7.	А вам стало небезопасно после всех этих случаев или так всегда было?
8.	С детства знаешь, но потом ещё и на своём опыте узнаешь и понимаешь, что как-то стрёмно. У меня был случай, когда мы с одноклассниками поехали на дачу, уже после окончания школы, выпили немножко и меня положили в отдельной комнате, я раньше ушла спать. А потом пришел один из одноклассников, лег сзади и стал в трусы лезть и пытаться снять одежду. Я в этот момент проснулась и от этого расплакалась. И отползла в другой угол кровати. Мы хорошо дружили до этого. Потом он тоже пытался со мной общаться, но я уже не хотела. Я поняла, после того случая, что близкие могут что-то с тобой сделать. Я перестала после этого доверять своим парням-друзьям.
9.	Ты начала после этого ещё меньше незнакомым мужчинам доверять?
10.	Да. Я никогда у мужчины не попрошу помощи. Я всегда женщину ищу. Я понимаю, что он, наверное, никогда не сделает что-то такое, если я

	<p>просто помощи попрошу, но я не хочу просить. Я, кстати, ещё заметила, что когда ты за границу выезжаешь, то там люди очень любят обращаться друг к другу просто так. И там ты не ожидаешь от них подвоха. А когда тут обращаются, то ты сразу думаешь: «Что ты от меня хочешь, уйди, Вася». Ты ожидаешь, что к тебе не просто так подошли. А там поспокойнее атмосфера. Там, наверное, тоже не всё так хорошо, но тут почему-то такие подводные камни.</p>
11.	<p>Теперь я попрошу вас рассказать мне про ваш опыт любого взаимодействия в публичной среде, про который вам комфортно говорить.</p>
12.	<p>У меня было несколько раз. Один раз я бегала, и мужик мастурбировал в кустах. Осенью. Я ещё думаю, ему не холодно? А ещё мы с подружкой как-то ходили бегать на Труханов, а потом пошли в кусты переодеваться, а какой-то мужик пошёл за нами, и он просто стоял в кустах и мастурбировал на нас. Я его увидела и сказала, чтобы он уходил, а он мне: «Я не могу, вы такие красивые», продолжая мастурбировать. Я тогда так ужасно себя чувствовала, как будто меня облили чем-то. Ещё была ситуация, когда я ехала в лицей с братом. Я была классе в 10м, значит он в 8м. И мужик начал ко мне прижиматься. Я в юбке была, и он прижимал что-то горячее к моей попе. Я залякля так ещё, не могла понять это правда происходит? А со мной рядом ещё брат стоит. Мы оттуда выскочили, и я чувствовала себя просто ужасно, как будто меня чем-то облили, я не смогла и себя защитить и перед братом было стыдно. В общем, это было ужасно.</p> <p>Еще...я вообще одеваюсь в очень закрытую одежду, по ряду причин. Во-первых, почему- то, когда я одеваюсь в незакрытую одежду, то было много случаев, когда мужчины на улице комментировали как я выгляжу. Типа «какая жопа, какая задница». Даже когда я просто бегаю в спортивной одежде, то это комментируют. Я стала летом носить закрытую одежду. Но как-то я на свидание надела юбку и майку. Ко мне в метро тогда несколько мужиков подходили и вот так вот пялились на меня. И ты не можешь им ничего сказать, потому что они же ничего такого не делают. Ты же не можешь им сказать «не смотрите на меня», будешь выглядеть как истеричка. Типа привлекаешь к себе внимание. Я ещё несколько раз видела, как мужики в метро к девушкам прижимались. И был случай, когда вагон был полупустой и девушка сказала такому мужчине, что пожалуйста не прижимайтесь ко мне, тут полно места, я всё вижу. И он агрессивно так отреагировал, начал кричать что она корова страшная и что она его не привлекает и таким образом пытается</p>

	внимание к себе привлечь. А она была права, я глазами видела, как он прижимался.
13.	А ты что-то сказала?
14.	Нет, а что я могла сказать, я тогда школьницей ещё была. Это то, о чем я говорила, ты боишься что-то сказать, потому что боишься агрессии. Несколько раз мужики просто дрались в метро.
15.	Было ещё что-то такое?
16.	Я помню, как бегала утром на Русановке и мужик с моста начал мне кричать «беги, беги, худей не будешь». У нас почему-то любят компостировать тебе мозги, когда ты чем-то занимаешься. Оооо, я сейчас вспомнила. Короче. У нас на Березняках достаточно безопасно на площадке спортивной. Там светло, можно даже ночью бегать. И я вот там любила раньше рано утром порастягиваться. И часто подходили мужики и начинали спрашивать «у тебя такая классная растяжка, а сюда можешь ногу закинуть?». И это страшно, потому что ты вообще не хочешь с ним в этот момент общаться, а он начинает заигрывать, а это вообще небезопасно. И это так много раз было, что я даже не могу сказать сколько. Я понимаю, почему я такая хмурая хожу. Ты постоянно ждёшь, что тебе кто-то что-то скажет. Дальше комментариев это не заходило, но..
17.	Но даже комментарии..
18.	Да, даже их хватает. О, а ещё каждый раз, когда мы с одной подружкой гуляем, то нам всегда кыс-кыс-кыс говорят.
19.	Что вы делаете, чтобы почувствовать себя безопаснее?
20.	Вообще одеваюсь закрыто, не смотрю в глаза. У меня подружка есть, она такая фигуристая, она любит ярко краситься, одеваться и ей постоянно что-то такое говорят. Они с другой подружкой как-то стояли в очереди в клуб, а клуб предполагает яркую одежду и макияж, так ей начали говорить, что она как проститутка выглядит. Вот.. я понимаю, что я много чего делаю, чтобы обезопасить себя. Это мелочи, но я не могу одеться так как я хочу, максимально как я украшаю себя это блёстки на лице. Если это безопасное пространство, то я могу шорты одеть облегающие, но на улицу я их не одену.
21.	Это ты из личного опыта?
22.	Да, я понимаю, что лучше одеться мешковато, чтобы тебя никто не трогал, никто к тебе не приставал, не говорил ничего. Это мелочь, но она влияет.
23.	Оно влияет на качество жизни.
24.	Да, конечно. Я еще заметила, что иногда одеваю много слоёв, чтобы в

	общественном месте был мешковатой, а потом в безопасном месте всё это снять.
25.	А когда ты гуляешь с парнем своим, эти ограничения действуют?
26.	Хороший вопрос. Наверное, когда я гуляю с парнем, ой, это так странно.... Да, я когда с ним иду, я одеваюсь более открыто, потому что знаю, что ко мне не будут подходить, когда я с ним. Блин, как будто я под патронажем, фуу, я не понимала этого раньше.
27.	Ещё, если подумать, то я даже в клубы надеваю закрытую одежду. А ещё...мне нравится, чтобы у меня волосы на теле были, особенно волосы в подмышках. Я поняла, что для меня это тоже защита от всех этих отвратительных мужиков, которые увидев такое скажут «ой, противная фемка, недобаба» и тд. Для меня это феминно и женственно. Это комфортно, приятно. Так вот мои волосы на ногах летом это хороший фильтр неадекватных людей. Странные мужики с загонами в головах не будут к тебе лезть.
28.	Это интересно, я раньше не ассоциировала волосы с безопасностью.
29.	И ещё я ночью не ношу наушники, чтобы слышать все звуки.
30.	Я, кстати, себя намного безопаснее в открытой одежде чувствовала себя в Германии. Мы были у наших друзей и меня подружка нарядила в клуб. И я себя так классно чувствовала. Я понимала, что я выгляжу классно, но при этом ко мне никто не будет подкатывать агрессивно. Знаете, у нас есть такие студенты в Киеве арабской внешности, которые к тебе сразу с водкой подходят. А там все смотрят на тебя, но не подходят, а даже если и знакомятся, то аккуратно это делают, а не как у нас «охотник вышел на охоту».

Респондентка 3.

1.	Перше питання. Де ви провели більшу частину свого життя? Можливо жили, працювали, проводили багато часу.
2.	Ви питаєте про район міста?
3.	Так, район міста.
4.	Я взагалі з Херсону, але ми ж Київ беремо. Якщо брати Київ тільки, то це 3 райони: це Голосіївський, причому район гуртожитків Шевченка, вулиця Ломоносова. Ну це взагалі важко назвати приватним простором, гуртожиток. Далі це трикутник Золоті-Майдан-Льва Толстого (Університет). Та Позняки, метро Позняки, я тут живу зараз.
5.	Добре, я зрозуміла. Тоді наступне питання: у яких публічних просторах ви відчуваєте себе некомфортно, не зовсім у безпеці?
6.	Ну слід сказати, що у Голосіївському районі та у районі гуртожитків я жодного разу не відчувала небезпеки. Хоча це доволі дивно. От я зараз аналізую, я приїхала туди 16-річною дівчиною. Але у мене завжди було почуття, що там зі мною нічого не станеться. Хоча ходили там страшні легенди про наркоманів, про негрів і взагалі, що все там було жахливо в 90-х. Але я цього не застала, у мій час все було порядчеч. Я відчуваюся у безпеці на Майдані Незалежності, незважаючи на все те, що там було. Там є Інститут історії, де я працюю. Я знаю завжди, куди мені можна побігти. От. На Позняках безпеки менше якось, але загалом мені окей. Я відчуваю себе в безпеці, бо я знаю, що я швидко бігаю.
7.	Так-так, це гарна навичка.
8.	Так! Якщо говорити про свій досвід, я не знаю, коли ви там спитаєте про досвід цей. Говорити чи ні? Бо в мене були 2 цілком конкретні випадки, коли мені було прямо дуже страшно і це було у дуже публічному місці. И прямо вот не знаю как я это...
9.	Якщо вам комфортно про це говорити, то було б чудово, якби ви розказали.
10.	Ні, ну так я ж для чого приймаю участь. Це сталося якраз біля університету Шевченка, у громадському транспорті. Там колись ходив 38 автобус, від Ломоносова до Червоного корпусу. І він ходив по вулиці, зараз це, здається, Антоновича. Той шматочок, де бульвари з каштанами, там, де лавочки. Там була «вечная пробка», там і зараз «вечная пробка» здається. І ось там в автобусі до мене причепився якийсь придурок. І я от чітко пам'ятаю, що я була у автобусі, навколо купа людей, ніхто не зупиняє його «приставання и поучання жизни». А вийти мені чомусь або не можеється, бо автобус тягнеться у пробці,

	або не хочеться, бо невідомо коли це все закінчиться. Я пам'ятаю яка я була щаслива, що ми нарешті приїхали. А найстрашніше було те, що того ж літа зустріла цього придурка на Контрактовій площі. Коли влітку обідала там. Там була колись Пузата Хата чи щось таке і він сидів за столиком. «И это вообще было совсем не понятно». Я мабуть так швидко у житті своєму ніколи не їла. Але зовні все так виглядає...Ну підсів хлопець до дівчини, да? В чому питання?
11.	Ну а він щось чисто вербально пропонував?
12.	Він питав мене, де я навчаюся, на яку спеціальність, чому у мене такий дешевий годинник (а він був не дешевий). При тому що він сам був такого, як зараз кажуть, «бомжеватого вида». Потім сказав, що «Давай підемо я там куплю тобі якийсь годинник кращий». Щось такого типу. Тобто це були якісь такі залицяння незрозумілі. Потім він почав щось «Что ты из себя строишь, непонятно на кого учишься!». А я сказала, що я учусь то ли на політолога, то ли на что-то такое. Самое умное, что могла придумать, чтобы он вообще отвял и не понял, о чем я говорю. Но не быстро он, конечно, отвял. Ну от таке. При тому що Контрактова – це місце, де мені було страшно, воно не належить до тих місць, де я часто буваю – дуже рідко.
13.	А після цього випадку вам стало більш дискомфорто у транспорті?
14.	Ну в транспорті, да. Особливо в автобусі. Я не те щоб уникала поїздок, але я от намагаюся виходити з автобусу, якщо там багато людей. Або якщо я бачу, що є пробка, то мені легше дійти пішки. Ну зараз зрозуміло тим більше.
15.	А у Пузатій хаті той хлопець він до вас підійшов чи ви його побачили?
16.	Так, він знову підійшов, сів за мій столик. Я щось там обідаю, швидко їм. Він почав мені щось розказувати. Я спочатку йому відповідала, потім перестала відповідати. Потім я пішла в метро, щоб він відчепився, їхати вже взагалі-то треба було. Він, здається, тільки біля метро відстав. Щось намагався за руки мене брати. Ось це відчуття небезпеки я досі пам'ятаю. Цей холод по спині хоча це літо. Хоча от формально, чого кричати. От допомогти, що можна зробити, він же фізично мені не шкодить, він просто зі мною розмовляє. Те, що мені від цього страшно, це ж не привід, да?
17.	Це той ще привід, чесно кажучи.
18.	Ну привід, да, але тоді я так ще не думала. І ось цей дисонанс між тим як мені страшно і тим як попросити про допомогу, це от мабуть най таке.

19.	А взагалі була така думка когось з перехожих попросити?
20.	Ні, не було такої думки. Була думка піти у метро, чому у метро, бо там є тоді да, міліція це була. І ще треба врахувати, що це мій перший курс, і мені 17 років і я у місті не дуже орієнтуюсь.
21.	Ну можливо він саме на ваш тоді вік зреагував, що така молода дівчина?
22.	Ну мені зараз вже складно сказати, але мабуть так, якась беззахисність, на неї зреагував.
23.	Добре. А ось відчуття безпеки довіра до міліції у вас є?
24.	Ну не особливо і я навіть не знаю, що могло б її підвищити. Коли тільки почалася реформа, то був якийсь романтичний флёр, можна було сказати, що довіра зростає. Я просто знаю, що у них є чіткі протоколи, яким вони мають слідувати і це дає надію, що вони виконають свої обов'язки. А так, ні, нема до них довіри. Якщо казати до кого з міських служб я б звернулася, то мабуть ні до кого.
25.	А загалом ви відчуваєте себе більш безпечно у тих просторах, де є люди, де багато людей?
26.	Ну залежить від того, які люди. Наприклад, у переході біля метро Майдан Незалежності, є люди, але це не ті люди, з якими взагалі поруч хочеться бути, бо це безхатки. Я добре почувуюся у публічних місцях типу розважальних центрів, магазинів, ось чогось такого. Також офіційні простори, наприклад, університет. З ним пов'язано багато приємних спогадів, там я відчуваю себе у безпеці. Не знаю як у вас, але для мене університет це місце, куди я можу прийти, у мене там є знайомі, я отримую там точно чай, безкоштовний туалет та дзеркало і я зможу там посидіти, віддихатися, подумати. Да, тобто публічний транспорт це не те місце, де я відчуваю себе безпечно, не дивлячись на те, що там є люди, кондуктор. От метро так, бо там завжди є черговий поліцейський.
27.	І там у вас ніколи не було якихось таких випадків?
28.	Ні, бо зазвичай ти в метро їдеш недовго. Ну який наприклад може бути випадок. Ну їде там хтось п'яний його там хитає. Це нещодавно до речі було. Ну ти там виходиш на наступній станції, період очікування 2 хвилини. Ти маєш змогу змінити цю обстановку і уникнути таким чином небезпеки.
29.	Ви таке робите? Виходите у таких ситуаціях?
30.	Так, іноді да. Ось нещодавно їхала з п'яними, їх так хитало, я просто вийшла і сіла у наступний поїзд.
31.	Ну да, не зрозуміло, коли їм знадобиться підтримка.

32.	Ну так, а мені не хочеться бути чиеюсь підтримкою.
33.	Так, а якщо спробувати вивести формулу небезпечного простору, то що у них буде спільного?
34.	Це буде відкритий публічний простір. Не знаю чи можна зараховувати транспорт до відкритого. Під відкритим я маю на увазі, що там великий потік людей, бо чим більша ця вибірка, тим більше вірогідність того, що попадеться такий придурок. Вірогідність у якомусь хіпстерському кафе або у магазині жіночого одягу є меншою. Хоча там свої варіанти. Тобто це відкритість публічного простору, легкодоступність та людний район, мені здається. Або навпаки якийсь сильно закинутий, як Лиса Гора на Видубичах. Там де апріорі шукають прихисток люди, які там план курять чи що. Але в тих місцях я не буваю, вони не публічні. Так, тому мабуть відкритість та великий потік людей, де є вища вірогідність щось таке зустріти.
35.	Добре, я зрозуміла. Тоді таке наступне цікаве питання. Як ви гадаєте, це відчуття обережності воно було з вами завжди чи воно з'явилося після того випадку? Чи може ви чули якісь історії і після цього воно з'явилося?
36.	Ну чесно кажучи, в мене ось це відчуття обережності на дуже низькому рівні. По природі своїй я неуважна і ще я погано бачу. Не те що я зовсім не бачу, але я фокусуюся на тому, що мені зараз потрібно. Мені мої батьки... та й я сама помічаю, що я така беззастережна і те, що зі мною нічого не сталося це велике щастя. І крім того у мене дуже високий поріг страху. Я частіше за все не боюся там, де можливо варто було б боятися.
37.	Це було більше питання про те, що, знаєте багатьом з дитинства розповідали: ти дівчинка, ти так ти не можеш чинити, так пізно ти не можеш повертатися, ось це одягати краще не треба. І потім ти вже не розумієш чи це з'явилося на власному досвіді чи це нав'язали.
38.	Ну мені такого не розповідали, що носити, коли повертатися. Під час навчання у школі для мене найважливішим було навчання, а не самоствердження, а моє самостійне життя почалося далеко від дому, де мене ніхто не контролював. Всі пригоди я знаходила у гуртожитку номер 7 і все, що потрібно було зробити – це дійти до своєї кімнати або хоча б до поверху. У гуртожитку головною небезпекою був комендант, а не однолітки.
39.	У тих місцях, де ви відчуваєтеся неспокійно, чого ви там боїтеся, що може з вами статися?
40.	Що мене можуть вдарити. Навіть не так, що мене можуть вдарити і у

	мене злетять окуляри і я стану безпомічною. Це такий найбільший страх у публічному просторі.
41.	Тільки цього?
42.	Так, болі я не боюся. Що викрадуть не боюся, бо не дуже цінний я товар. Ну і загалом мені здається, що щось погане робити треба з якоюсь метою. Навіщо?
43.	Це гарне питання.
44.	Можливо ви пам'ятаєте це страшне відео, коли на Майдані Незалежності збили жінку на пішохідному переході. І я помітила, що я там ходжу, люблю там почитати, відповісти на повідомлення, бо там рівна частина дороги. І перший час я пам'ятала про те, що там відбулося, але з часом я помітила, що вже не помічаю. Мені там зараз так само безпечно, хоча я на власні очі бачила як страшно там може бути. Це якщо казати про якусь таку невмотивовану агресію.
45.	Мабуть це захисна реакція нашого мозку. Якби ми все це пам'ятали, то вже б не змогли на вулицю виходити.
46.	Так, ми б вже з розуму зійшли.
47.	Мабуть одне з останніх питань. Повертаючись до громадського транспорту, чи користуєтесь ви таксі?
48.	Так.
49.	І як ви там себе почуваете? Це такий закритий простір, ви один на один з людиною.
50.	Не було у мене ексцесів з таксистами поки що. Я дуже вдячна службі Уклон, що вони з'явилися. З їх появою я відчуваюся безпечніше. Я знаю, що у мене є зворотній зв'язок, я можу нажалітися на водія, повідомити про нього. Мені так спокійніше. Для мене це збільшує рівень безпеки. Особливо після початку пандемії, я почала активно користуватися і мені так комфортніше, ніж користуватися громадським транспортом, особливо у районах, де нема метро.
51.	Добре, тоді останнє питання. Чи є у вас якісь ще методи, щось що ви тримаєте у голові, щоб убезпечити себе.
52.	Це мабуть прозвучить не дуже патріотично, але коли я бачу, що людина з передової, військова, особливо невисокого рангу, то для мене це джерело небезпеки, бо людина може бути з посттравматичним розладом, він головою досі на війні і у нього усі винні, особливо ти, гарна молода дівчина. Я завжди напружуюся. Якщо вони неспокійні, то я краще відійду, перейду. Особливо у транспорті, коли від них пахне алкоголем, вони у сумнівному настрої.

Респондентка 4.

1.	Первый вопрос, где вы бываете чаще всего? Может жили, учились, работали.
2.	Теремки-1, вся синяя ветка метро до Контрактной площади и КПИ.
3.	В каких общественных местах вы чувствуете себя не в безопасности?
4.	Там, где мало света та старі радянські будівлі.
5.	А что с зданиями не так?
6.	Просто такая атмосфера. И ещё только 1 точка выхода, ты знаешь, что ты там зажат. Если даже побежишь, то тебя там могут схватить. А ещё такое ощущение, что район не благополучный, если там старые дома. А значит там небезопасно. Но вот у нас на Теремках недавно поставили много фонарей. Но свет такой холодный, что он только накаляет.
7.	Как вам общественный транспорт вообще?
8.	Мне нормально в общественном транспорте, не было инцидентов. Но я всегда насторожена, истории подружек пугают. Хотя, наверное, пустые вагоны метро меня пугают. Когда там ты и кто-то ещё один. Я просто видела одно видео, где так на девушку напали, и после этого страшновато.
9.	А вам стало небезопасно после всех этих случаев или так всегда было?
10.	После рассказов других стало стрёмно. А так было нормально. Мама в детстве что-то говорила такое, про возвращаться поздно и т.д., но я её в авторитет не ставила.
11.	А ты чувствуешь себя на улице в безопасности?
12.	Раньше мне очень нравилось обращаться к незнакомым людям, говорить с ними. Но сейчас, когда я знаю сколько людей насилуют в таких ситуациях, я очень осторожна начала это делать.
13.	Ты про мужчин или про всех людей?
14.	Про мужчин.
15.	Теперь я попрошу вас рассказать мне про ваш опыт любого взаимодействия в публичной среде, про который вам комфортно говорить.
16.	Ко мне часто какие-то мужчины подходили, деньги просили. Какие-то левые мужчины подходили и спрашивали, чего я не улыбаюсь, кричали в след, что я красивая. Мастурбировали в кустах, когда я проходила мимо.
17.	А как эти случаи с мастурбацией происходили?
18.	Ну я просто шла домой, посмотрела налево, а не нужно было смотреть налево. Даже не в кустах иногда стоят, а над дорогой, даже не прячутся. Один раз сидел под деревом, так страшно было.

19.	А тебе было страшно в тот момент, потому что...?
20.	Боялась, что он на меня выпрыгнет. Ещё как-то раз мы как-то с подружками шли гуляли, разговаривали и я вытянула губы так как для поцелуя, подружкам что-то показывала. И мужик какой-то незнакомый подошел и сказал «поцелуй меня».
21.	Что вы делаете, чтобы почувствовать себя безопаснее?
22.	Вынимаю один наушник, если вечером мне навстречу идет кто-то. Смотрю всегда вокруг и, если кого-то вижу. Мне просто сложно немножко сказать, потому что до лет 18 мне мама одежду покупала, а потом я начала встречаться со своим парнем, а он мусульманской веры и там много ограничений началось и мне сложно отделить их от того, что я делаю, потому что страшно.
23.	А когда ты гуляешь с парнем своим, эти ограничения действуют?
24.	Да, я когда с парнем гуляю, то я могу что-то интересное надеть. Яркое надеваю. Я не хочу обычно что-то короткое открывающее надевать, но с ним намного ярче одеваюсь.
25.	А без парня?
26.	Я просто очень хочу что-то яркое надеть постоянно, но без него я напряжённо себя чувствую.

Респондентка 5.

1.	В каких районах города ты бываешь?
2.	Я живу в районе университета, и бываю Печерская, Университет, Контрактовая, Подол – вот это 3 моих основных места. Достаточно людные все если мы об этом. Иногда ещё на Святошино, раз в 2 недели там бываю, там родители моего мужа. На самом деле Святошино не такое уже и плохое место, там очень хорошо оборудовали бульвар Вернадского, там очень мило: положили асфальт, я там раньше бегала, но уже не бегаю.
3.	И как бы ты описала места, где тебе страшно или тревожно?
4.	Наверное, последнее время я очень часто ощущаю тревогу, когда кто-то незнакомый говорит ко мне на украинском, а я на русском разговариваю. Например, у меня была ситуация, это странно, но я зашла в фотомагазин, а там мужчина украиноязычный такой, прям бородатый, с усами, как типичный Тарас Шевченко. И я захожу, заказываю у него свою штуку, и мне как-то показалось что он ко мне очень надменно относится, потому что я говорю на русском, а он по-украински, я почувствовала себя дискриминированной ячейкой общества, мне было очень неловко, мне хотелось поскорее уйти. Такое часто бывает, но, наверное, это мои какие-то загоны, вот. Это первое. Конечно же, могу сказать, что я очень боюсь мужчин. Это странно, но я очень часто иду и думаю об этом, вот прохожу мимо каких-то это... , от женщин... не то чтобы это сексизм какой-то, ну, не знаю, наверное в этом доля сексизма есть потому что и женщина может с тобой сделать что-то не то, но обычно когда я иду в метро, например, и когда мало народу в тёмной улице, то если я вижу мужчину какого-то, то я такая сразу, «Где моё что-то там в руке?» - напрягаюсь очень сильно в общем, и такое бывает очень часто. Это не беспочвенно, есть шаурмичная на Льва Толстого, и там молодой человек постоянно орёт что-то женщинам вслед, типа «Хей!» что-то такое, он однажды тоже сказал мне что-то такое. И с тех пор я эту шаурмичную обхожу постоянно – мне страшно. Я не знаю, не хочу... Мне стыдно, потому что я получается предвзято отношусь ко многим, но уж что поделать.
5.	А чего ты обходишь?
6.	Ну не знаю, мне страшно почему-то. Мне кажется, что мне будет неловко, мне не хочется опять слушать опять что-то, что он говорит.

	Наверное, он считает это комплиментом, но мне не приятно. Сейчас подумаю.... Иногда даже разговаривая с баристой каким-то, не всегда, но я начинаю как-то суетиться... «хорошо, не переживайте ...» - как японская девочка. Вот так. Тоже чувствую неловкость какую-то, меня это часто раздражает, я часто себя заставляю смотреть в глаза специально, чтобы мне было не комфортно, но воспитывать в себе уверенность.
7.	А тут в этом кафе с баристой тебе было нормально?
8.	Ну я немного так тоже, не могу объяснить точно, но я реально какую-то такую неловкость чувствую, то есть он такой «Я сейчас приду, вернусь», а я такая: «Да-да, идите пожалуйста, я пока сделаю вид что рассматриваю десерты». Вот так.
9.	То есть, это места, в которых тебе надо с кем-то разговаривать?
10.	Да, реально. И при том, что я не очень считаю себя интровертом сильным, это за последнее время... может быть после карантина... хотя и до. Мы с мужем сидим дома, и не хочется никуда выходить, нам вроде норм вместе, и зачем общаться ещё с кем-нибудь, кроме друзей и знакомых, с которыми ты уже реально знаешь и общаешься с ними... А ещё иногда он (муж) меня напрягает, мол «может ты поговоришь с этим человеком, а не я?» Мне приходится идти, но на самом деле я тоже не хочу разговаривать, потому что я знаю, что если не пойду, то эту макаронину тоже не получу. Поэтому я такая: «хорошо, схожу!». И в общем последнее время вообще ничего не хочется, и мы с ним последнее время всегда замутили свой домобар, накупили всякого алкоголя, и сидели дома, никуда не выходили, но мы выходили погулять иногда... Но что-то с тех пор..., я ещё нашла что рисовать, и вот днями и ночами, и я много времени провожу за компьютером, и мне прям хорошо наедине, даже без мужа уже, если подумать. Иногда он уезжает куда-то с родителями к бабушки, и я думаю себе – это ужасно, что вот будь у меня собака, я жила бы себе с удовольствием одна в своей квартире в Париже, пила винишко – и всё.
11.	Как тебе кажется, какие места в городе могут быть не безопасными?
12.	Везде. На самом деле, со мной в центре ничего такого не происходило, однажды произошло конечно, но оно почему-то не сильно повлияло, с таксистом. Короче, тусила я с друзьями у которых кот, и муж не смог поехать со мной тусить. И мы там изрядно выпили, и захотели продолжения банкета. Поехали в Бочку, там ещё изрядно потусили, и потом я внезапно свалила, поняла, что пора домой. Я села в такси, Уклон вызвала, села возле Хлебного на Крещатике в такси, и в итоге

может я заснула, я помню я что-то ему сказала, я, наверное, заснула просто, я, наверное, была в тумане каком-то, я ж выпила. В общем и он... Я вижу, что мы заезжаем во двор, причем этот двор возле моего дома. Я подумала, наверное, он перепутал, бывает, что водители заезжают туда, наверное, ничего страшного не произошло. Я говорю ему «спасибо», и выхожу (у меня всегда стоит оплата картой). Он отвечает: «У вас наличные». Я начинаю искать наличные, говорю, что позвоню мужу, он вынесет наличку. Тут водила выходит, обходит вокруг (я на заднем сидении), открывает, и откровенно начинает ко мне приставать, лапать меня, побил меня, и я короче начала ржать почему-то, внезапно, я сижу такая, и думаю: я как будто в аниме, такая: вот сейчас буду ржать изрядно, у меня была какая-то странная реакция, и видимо его это как-то обескуражило, он меня побил, у меня потом синяки были. Это было год назад, как раз в феврале где-то, в 20х числах. И, по-видимому, он выкинул меня из машины и уехал. Вся история, полиция ничего не сделала, и у меня даже была адвокатша, но она в итоге начала говорить в итоге что я девочка, почему я была одна и пила. Все конечно пытались мне сказать, что, вот, сделай выводы. Единственный вывод, который я сделала, что ты, и с тех пор я начала интересоваться феминизмом и этими всеми вопросами, ну действительно как-то не справедливо. Почему меня обвиняют. Я была в пуховике, и это вообще не мешало ему растянуть его. А ещё приколом в том, что это был Уклон, и у меня было доказательство что это была оплаченная поездка, это было ночью, Влад (муж) заскринил быстро, он смог зайти с компьютера и сделать скрин, а на утро уже поездка была отменена. Понятно, что поездка была отменена, или говорили, что это не их водитель. Ладно, короче. У меня просто был ещё один случай, у меня пытались выхватить телефон, но я его отобрала. Да, это было поздно, я перепугалась, но это мой телефон, я его никому не отдам. Я иду, залипаю, это было в парке, в Ботанике, иду залипаю, как обычно пишу что-то Владу, он в этот момент дома остался, мы ещё в тот момент не были женаты. И смотрю, и тянется рука из темноты. Понятно, что он был там, но я руку запомнила, что вот такое хватать, и я такая «нет!». Он сзади, и я как начинаю пинать его, и он убежал. Я была очень напугана. Всегда могу дать отпор – либо поржать, либо дать ногой. Но потому что не было последствий страшного, меня эти случаи не так сильно... Конечно, я начала осторожно относиться, например если иду в темноте какой-то, я смотрю по сторонам, наготове держу какую-то бутылку с водой или ещё что, короче хоть чем-то, но так чтоб я после такого не ходила ночью или не ездила на такси – такого

	<p>нет. Меня больше пугают такие районы, Антонова – мы жили на Соломенском, Площадь Космонавтов. В общем, мы жили там 2 года, потом переехали сюда, в общем почему-то там такая атмосфера гнетущая, мне почему-то кажется, что там очень опасно, хотя там со мной ничего не происходило. Хороший пример моей безалаберности – как только мы переехали (это было 4 года назад, на Антонова), я бегала. Это было днём. 2 мужика пили вино, и я уже проходила просто, иду себе спокойно и выдыхаю. И они начинают говорить просто, без всяких приставаний просто что-то в духе «А ты тут живешь?». Я им отвечаю. Мало того что я ещё отхлебнула вино. Меня ничего не насторожило, но Влад сказал, что там в вине могло быть куча всего. Но сейчас я бы, наверное, не говорила с ними. Наверное, это просто опыт, или не знаю, что это. Мне стыдно и неловко. Ничего не случилось, но делать я так больше не буду. Так что я считаю, что тот район как-то более. Ну знаешь, в центре тоже куча пьяных людей, бомжей каких-то, но просто разница в том, что люди пьют «пустырник», везде бутылки валяются с жёлтым наполнением, в центре тоже такого много, но почему-то именно там я замечаю это постоянно. Только заходишь вечером, не важно в понедельник или в пятницу, сразу навстречу идёт какой-то бухой, вот так вот расшатываясь и бара рядом нету. Наверное, из-за этого, хотя опять-таки – ничего там не происходило такого.</p>
13.	<p>Может внешне дома как-то выглядят более...?</p>
14.	<p>Ну да, наверное... Особенно поэтому, если в центре, я могу хоть в 3 часа ночи побегать, типа я бегала поздно очень, мне почему-то не страшно, а там стрёмно. Ну это предвзятое отношение, по-моему, не правильно я подумала, везде опасно – поэтому лучше не бегать ночью.</p>
15.	<p>А в центре светлее или так же, как там?</p>
16.	<p>Да, мне кажется, что светлее в центре. Бегать мне обычно не страшно было. Хотя я в разное время бегала и днём, и вечером. Хотя есть такая штука, чаще всего это происходило, вот там на антонова. Ты бежишь и каждый раз тебе кто-то в след кричит «красавица куда бежишь?» или «красавица беги ко мне». Эти вещи очень раздражают. Это одна из причин, почему мне неприятно в том районе. Я вот в Париже бегала и мне было спокойно, там правда темнокожие орут. Но они только орут.</p>
17.	<p>Даже не знаю может полиция там как-то больше контролирует там? Как твоё отношение к полиции вообще после того случая с таксистом?</p>
18.	<p>Мне раньше казалось, что полиция – это единственное, что есть хорошее, всецело доверяла, мне казалось, что если что-то случится, то это первое место куда я пойду и мне там обязательно помогут. Хотя я до</p>

	этого не обращалась. Мне муж всегда говорил, что полицейские не очень, но я верила, что есть просто хорошие и плохие. Но теперь я поменяла своё мнение. К каждому слову придирались. А почему ты посмеялась? А тебе что понравилось? А зачем ты вообще рассказала, что посмеялась?
19.	Ну это такая нормальная защитная реакция.
20.	Ну да, сработало же. Я же тоже не могла там жить в этом участке. Я как не приеду туда, это на Голосеево, далеко, он мне «я на убийстве». Я уже перестала в универ ходить, езжу туда постоянно, а толку нет. И я бросила это дело. Самое интересное, что меня сначала отправили в отдел мелких краж. Там сидят девочки моего возраста, и они послушали, их глаза округлились «Так вам не сюда», прониклись моей историей, отправили дело в другой отдел. А следователь – мужчина, он такой, я ничего не хочу, мне это не интересно. Может это конечно не так важно. Но чёрт возьми!
21.	Ну тут просто есть тот нюанс, что если бы они его поймали, то возможно он бы больше себе такого не позволил.
22.	Так да, я только ради этого и пошла. Так я даже запомнила номера машины, но они сказали, что не смогли его найти, что машина вообще не его. Мне вообще долгое время казалось, что мне это всё показалось, я не была уверена, что это всё со мной правда произошло. Мы даже с подружкой ездили в тот район, пытались найти записи с камер, но большинство из них или не работают или работают в живом режиме, когда они не записывают ничего, а только показывают, что сейчас происходит. Я просто хотела для себя убедиться. По интернету ещё гуляло видео, где девушка подала заявление на одителя такси за домогательства, а потом оказалось, что она была очень пьяная и на самом деле это она к нему приставала! И я тоже начала думать, а вдруг я такое сделала и просто не осознала.
23.	И это он отбивался от тебя?
24.	Нет, ну я помню, как я лежу на боку и меня бьют в глаз.
25.	Такого не должно происходить.
26.	Да, теперь я осторожнее намного. Я недавно шла по улице вечером, снег шёл, красиво было. Я остановилась фотку сделать и рядом остановился какой-то мужчина, говорит «я тоже фотку сделаю». Потом он пошёл вместе со мной, пытался со мной заговорить, а у меня в руке бутылка с замерзшей водой была, и я была готова ее использовать.
27.	Была готова обороняться.
28.	Да, ну мужчина нормальный был, но сам факт, что раньше меня бы

	такая ситуация не испугала, а теперь я насторожилась. Так вроде бы больше ничего такого не случилось.
29.	Интересно, что ты в начале говорила, что вроде бы ничего такого особенного не было, а потом вспомнила, что и это было и это было.
30.	Да! Ну на самом деле ещё часто бывает, что свистит кто-то вслед, как будто это смешно. Ой, я знаю ещё один случай! Я как-то шла летом, не очень поздно, часов в 8 вечера, на Университете. Я была в платье в горошек таком и за мной начала ехать машина и водитель спрашивал: «Тебя подвезти?». Я ответила нет, и я особо даже не испугалась, вокруг было много людей. И был ещё один случай. На заре наших отношений с моим будущим мужем мы как-то встретились с ним и с моим другом детства. Мы с мужем поссорились, он ушел, а мы с этим другом остались. У нас вообще много воспоминаний общих, мы хорошо дружили. Я тоже пошла домой пешком, уже ночь была и мне внезапно звонит этот друг, догоняет меня. Мы пошли в магазин, купили ром. Он пил, а я делала вид, что пью, выливала на самом деле этот ром, я иногда так делала раньше. И в какой-то момент этот друг начал ко мне приставать, прям вжал меня в дерево, я от него убежала и продолжила идти домой с Нивок на Университет. Ко мне, наверное, в районе Политеха несколько раз подъезжала машина и спрашивала сколько, один даже подошёл прямо с деньгами. Потом я уже сидела на остановке возле ТЦ Украина, отдыхала, потому что ноги болят и возле меня остановилась полиция. Спросили ничего ли мне не нужно, я сказала, что всё хорошо и спросила могут ли они меня подвезти до Университета. Они сказали, что нет. Так странно. Вот такая история. Она, наверное, не лучшая, но как есть.
31.	Хорошей?
32.	Ну да, с одной стороны кто не пил в молодости, а с другой, у меня первая ассоциация – сама виновата.
33.	Дело в том, что трезвость, закрытая одежда часто вообще не помогают. И если бы ты была парнем, то вообще не было бы таких проблем.
34.	Да! Вот да это точно. Мы, кстати, в этой истории с таксистом столкнулись с адвокаткой. Она меня обвинила в том, что я ехала одна, пьяная в 4 утра на такси. Я ей рассказала, что вот мой муж тоже так иногда с друзьями сам сидит и всё хорошо, это нормально. На что она мне ответила, что это совсем другое, я же девочка. Она была одной из причин, по которой я не захотела продолжать вести это дело.
35.	У меня вот любимое место для таких историй это метро. А у тебя как?
36.	Да, у меня тоже были такие истории. Я и в платье иногда была и в

	<p>пуховике. В метро я всегда стою попой к двери, самое комфортное, чтобы сзади никто не стоял. Кстати, случай в поезде! Мы как-то ехали перед свадьбой во Львов, мы ехали в купе, я вышла, смотрю в окно. Сзади проходил мужчина и он проходил и схватил меня за грудь и потёрся. И пошёл дальше.</p>
37.	Я надеюсь, что такое с тобой больше никогда не случится.
38.	<p>Да, я тоже надеюсь. На самом деле, ещё похожая история была у мамы моего мужа. Но там вообще ужас. Её там побили сильно. Она на Святошино живет. К ней пристал какой-то мужик, настоял донести пакеты. Потом просочился с ней в подъезд, зашёл в лифт и начал приставать к ней. Что бы ты понимала в доме консьержка есть, и она типа ничего не слышала. Мама вышла на 7м этаже, на этаж ниже, чем они живут, чтобы не привести его прямо к двери своей квартиры. Он начал ее бить, говорить, что он сейчас ее и так, и эдак, что ей понравится. Она от него бежит, орёт. Её спасло то, что на улице мужчина услышал крик, зашёл в подъезд, спросил у консьержки кто тут у вас кричит. И они пошли вместе искать кто кричит. И в это же время какой-то парень-жилец на 6м этаже тоже открыл дверь, и мама к нему побежала в эту открытую дверь. А чувак этот, нападавший, испугался и сбежал. Огромные фингалы у неё были, и тоже полиция ничего не сделала. Мне вообще кажется, что люди, которые это делают они похожи, что-то одно и то же у них в голове.</p>
39.	А что он хотел от неё?
40.	Изнасиловать, как и мой.
41.	Не ограбить?
42.	Нет, нет.
43.	А в твоей ситуации с таксистом, как повёл себя Уклон?
44.	Они начали говорить, что я не садилась в машину, хотя у меня был скрин поездки и оплата пришла. Но мне уже было всё равно, я просто хотела, чтобы это закончилось. И забыть это всё.
45.	Это твоё право.

Респондентка 6.

1.	Перше питання, у яких районах ти здебільшого буваєш?
2.	Народилася у місті Суми, у 17 переїхала у Київ та жила у гуртожитку у Голосієво. Також є досвід життя на Троєщині, кілька місяців. Трошки пожила на Дорогожичах, найбільший досвід проживання це 8 років на Оболоні. І зараз я знов повернулася у Голосієво. На Оболоні у різних районах, бо Оболонь велика. А працювала я і на Борщагівці, на Либідській, у центрі у Гулівері. Ну у центрі я загалом часто буваю, на Поділ гуляю. У цілому весь Київ мабуть, але більше по синій гілці метро.
3.	Ну так, в цілому весь Київ, грубо кажучи. Добре. А які місця, можливо групи місць ти відчуваєш як небезпечні?
4.	Ну я може зайду трохи здалеку, ретроспективу таку зроблю, бо ти коли озвучила тему свого дослідження, то мені одразу згадалися випадки з дитинства, коли я відчувала себе не у безпеці у публічних просторах. Коли я у шкільні роки ходила на дискотеку, то мене батьки потім зустрічали і я відчувала трохи сором. Я така доросла, що це вони мені нав'язують. Потім я переїхала у Київ і я вже сама, коли поверталася з гостей, навіть якщо було не пізно, але у зимовий час вже темно, то я сама просила батьків мене зустріти, бо було страшно йти повз ринок, який у нас там у Сумах. По тим темним вулицям. Хоча ніяких таких випадків зі мною не траплялися, але можливо просто подорослішала, потрапила у інфополе якихось подій і зрозуміла, що мені не завадить якась допомога. Ще кілька років тому я почала носити з собою перцевий балончик. Я його ні разу не використала, але сама його наявність додає мені впевненості. Ще хочу розказати, зовсім нещодавно був випадок, я замовила таксі. У Болта є такий формат ізольованого, де є перегородочка між водієм та пасажиром, я зазвичай його замовляю, але тоді усі машини були зайняті і я викликала звичайний, бо мені достатньо терміново треба було їхати. Приїзжає водій без маски, я його прошу надягти масочку. На що він мені: «Ой, та я вже стільки людей вожу, 10 тисяч поїздок, з початку пандемії.» Ну і я думаю, все одно, я у масці. Поїхала, але потім у додатку залишила відгук, що маску водій надягнути відмовився і поставила якусь низьку оцінку. І тут мені у Вайбер приходить повідомлення з кучою матів, що «*** конченая, чтобы ты носила свой намордник пожизненно». Я це скріню та відправляю у підтримку таксі. А він далі мені пише: «ты ещё продолжаешь жаловаться, ля,ля,ля.» І знаєте у той момент я відчула це почуття страху, бо я тоді тільки зробила собі цю яскраву зачіску і він забирав мене з дому. І я розумію, що я достатньо примітна і він знає, де я живу. Мені було дуже страшно. На щастя вже

	пройшло 2 тижні, все добре, але тоді я звичайно злякалася .
5.	Ну так, це ж об'єктивно страшна ситуація.
6.	Так...Я була в шлюбі і нещодавно розлучилася і тепер я живу одна, я їзджу у таксі одна. Я не ловлю тачку на вулиці з руки, мені страшно через то, але так же не має бути. Навіть коли я користуюся якимись перевіреними додатками, то бувають ситуації, якщо я не знаю дорогу, не розумію, куди мене везуть, то я постійно перевіряю. Знову ж таки, прецедентів не було, але страх буває дуже часто.
7.	А ти продовжуєш користуватися тією службою таксі?
8.	Так, я поговорила зі службою підтримки. Знову ж таки, я розумію, що це проблема не служби таксі, а проблема водія. Вони мене запевнили, що цей водій з ними тепер не працює, але насправді усі ці водії вони працюють одночасно на купу служб і те, що я, грубо кажучи, перейду на Убер не сильно мене збереже. Єдине, що може бути, це якщо усі люди, які будуть наріватися на цього кретина, будуть на нього жалітися та його заблокують в усіх службах.
9.	А коли ти була у шлюбі, я так розумію, що ви частіше були разом і страшно було рідше, так?
10.	Ну так. Ми тоді частіше разом на таксі їздили і тоді я не переживала, бо зі мною мій мужик і він все вирішить. До речі, був кейс на карантині, це була весна чи літо. Ми тоді жили на Оболоні у старому такому домі. Була десь 4 вечора і я вирішила піти у перукарню. Відкриваю наші двері з тамбура у загальний коридор. Двері щось погано відкриваються і тут я бачу, що з того боку двері тримає якийсь дідок, якого я вперше бачу. Від нього несе алкоголем і бомжом. Він почав сувати мені якийсь килимок, якийсь дитячий самокат, казати, що він приніс мені подарунок. А у мене у цей момент почалася паніка. Я почала на нього кричати, щоб він пішов. На мій крик вибіг мій чоловік. Він теж злякався, але у нього як і у мене була така агресивна реакція, він також почав кричати, а потім взяв цього чоловіка за шкірку та випхнув просто з під'їзду. Я тоді була дуже щаслива, що Саша мій був поруч та зміг мене захистити. Об'єктивна загроза була не дуже велика. За потреби я б сама того дідка заламала, але мені було несподівано неприємно. Я не розуміла як у тій ситуації поводитися.
11.	Це теж така цікава ситуація. А після цього з'явився якийсь додатковий страх під'їзду або схожого простору?
12.	Да, да. Ще деякий час я дуже обережно заходила до під'їзду, причиняла двері, оглядалася. Але невдовзі після того, є дивлячись на те, що старий будинок, у нас встановили камери спостереження і я перед виходом

	дивилася, чи безпечно біля під'їзду. До речі, там де я зараз живу, є охорона на території, сюди можуть зайти тільки мешканці і це надає мені такої додаткової впевненості. У дворі, у під'їзді відчуваю себе дуже безпечно, бо тут дуже низька імовірність того, що хтось чужий сюди потрапить. Мені здається, що сама наявність відеоспостереження відштовхує якісь кримінальні елементи.
13.	А ти казала, що у якийсь момент ти почала носити балончик. Що тебе до цього штовхнуло?
14.	Я давно хотіла мати якийсь спосіб захисту. Колега-чоловік з роботи замовляв. Ми дружили він, його дівчина, я та ще один хлопець. І ось цей колега замовляв собі і своїй дівчині і спитав, хто ще хоче і я умовно впала їм на хвіст. Після цього я до речі замовила балончики батькам. Вони живуть у Сумах, біля центру, біля ринку, зазвичай це така заповнена вулиця, але зараз карантин. І влітку була ситуація, у робочий день, якийсь алкаш напав на жінку і вдарив її цеглою по голові. Вона вижила, але у неї тяжкі черепно-мозкові травми. А я розумію, що це за 50 метрів від дому моїх батьків. Серед білого дня. Цей випадок мене дуже налякав. Мені дуже шкода, що навіть у себе вдома не відчуваєшся безпечно.
15.	Цікаво до речі, а ти відчуваєш себе безпечніше, якщо це якесь місце, де багато людей?
16.	Залежить від того, що це за люди. На Хрещатику – так. Але ось я казала, що жила на Троєщині. Ось коли я там жила, я іду на роботу о 7й ранку і там поруч вже бухають якісь бомжі, алкаші. Я повертаюся з роботи об 11 вечора, вони ще сидять бухають. Там теж інші люди, але мені через них було проходити до свого дому дуже страшно.
17.	Я маю на увазі, чи є у тебе це відчуття, що якщо хтось підбіжить, то людина з натовпу допоможе тобі?
18.	Я дуже хочу вірити, що так. Мені іноді навіть сняться кошмари, що щось відчувається погане, а я не можу промовити слова. У мене є цей страх, що навіть якщо поруч будуть люди, то я не зможу покликати на допомогу. Інший страх – це страх байдужості. Що навіть якщо я покличу, людям буде все одно. Але мені хочеться вірити, що наші люди хороші.
19.	Якщо подумати, що спільного між усіма місцями, де ти відчуваєш себе не у безпеці.
20.	По-перше, це замкнений простір, де ти один на один з людиною і якщо брати таксі, то 90%, що це чоловік. Друге - це малолюдне місце у темну пору доби. Третій критерій це якщо просто малолюдне місце, тобто

	навіть якщо я вдень іду, то там нікого нема. Десь там за гаражами або промзона. Я рідко у таких місцях буваю, але траплялося. Ну і якщо це нормальне місце, але там зі мною щось сталося, то ще деякий час я буду там себе відчувати некомфортно. Це такі основні спільні риси.
21.	А ще якісь такі небезпечні місця є крім під'їзду?
22.	В принципі дуже переповнені місця мене теж лякають. Скажімо там метро у час пік чи якісь переходи або вокзали. З іншого боку, я дуже люблю рок-концерти і ходжу у фан-зони. Але там я відчуваю себе спокійно. Є звісно і там неадекватні люди, які штовхаються, але таке буває. Що ще? З останнього, коли були ось ці події на Банковій, я там була, то коли поліція почала «щемити», то я «упетляла» одразу.
23.	Це до речі ще одне цікаве питання. Ти відчуваєш себе безпечніше у місцях, де є поліція?
24.	Це шикарне питання. Взагалі мене виховували у традиціях того, що поліція для того, щоб нас захищати, але у той же час кому телефонувати, коли гвалтує поліція, коли вбиває поліція? Але коли я бачу людину в формі, то в мені все ще тліє ця надія, що якщо що мені допоможуть. Але 100% довіри вже звичайно немає.
25.	Я не знаю, чи були у тебе такі ситуації, але чи зверталася ти до поліції?
26.	Ну була така ситуація, коли наші сусіди зверху о 3й ночі дуже голосно слухали музику і ми викликали поліцію. Я до речі подумала, якщо б я була сама у тій ситуації. Чоловік сам не пішов до сусідів, бо хто їх знає у якому вони там стані, під якими речовинами. Ми тоді подзвонили у поліцію і проблема вирішилася. Але були і інші випадки, коли у нас під вікнами тусили якісь підлітки. Я намагалася дзвонити у поліцію, але я не додзвонилася і ніхто мені не перетелефонував. І ось це мене дуже засмутило, бо цього разу ц мене була не важка ситуація, але якби мене там вбивали?
27.	Що тобі допомагає відчувати себе безпечніше?
28.	Балончик по-перше. Але загалом мене дуже бісить цей підхід віктімблеймінгу типу «А чого вона туди пішла? А чого її згвалтували? Я себе не сильно обмежую, роблю, що хочу, але тримаю у голові, що є певні ризики. Коли я пізно повертаюся додому, я ніколи не відчуваю себе розслабленою, я очами слідкую, що там у куцах, що там за ліхтарем, як мені зробити мій маршрут по більш освітленій території. Це вже ввійшло у звичку.
29.	На жаль, це корисна звичка. А так завжди було? Ти завжди за цим слідкувала?
30.	Мене вчила мама аналізувати, чи безпечний шлях, батьки зустрічали, як

	<p>я розповідала. В принципі ми так і з подругами, коли зустрічаємося, то потім зписуємося, що ми вдома, що все нормально. Ну і у школі розповідали, що ось дівчата не одягайте короткі спідниці. Блін, а я хочу носити коротку спідницю і це не квиток, щоб мене лапати.</p> <p>До речі пам'ятаю як у час студентства, коли я навчалася у автошколі, в один момент мій інструктор... В мене був светр трохи більший виріз, але до грудей ще купа місця, але й не супер під горло. Він сидить на пасажирському сидінні і кладе мені руку на груди і щось далі продовжує розказувати. Мені було дуже страшно, але я віджартувалася. Але зараз же я б його вдарила, я б пішла розповіла і він би там більше не працював, а він досі працює. Я думала навіть зараз піти, але вже пройшло 10 років, мені вже ніхто не повірить. Це також про замкнений простір, де ти наодинці з чоловіком, який старший і у якого є певна влада. Таксист він типу за кермом, це типу викладач.</p>
31.	Як ти думаєш, чого ти тоді не пішла? Чого саме ти боялася?
32.	Бо по-перше була нормалізація. З дитинства «дєргаєт за косичку, юбку піднімаєт, значит нравишься». Це в останні роки я вже в контексти фем-оптики, але дуже важко це поки що пояснити батькам, родичам у яких є менші діти, щоб вони їм такого не насаджували. Але все ще журба у нас з цим у суспільстві.
33.	Тобто тоді ти це сприйняла як норму?
34.	Ну типу мені неприємно, але що тут такого? Давай ще так. Наша система освіти нас вчить дуже важливим, фундаментальним науковим речам, але зовсім не вчить життєвим речам. Наприклад вибудові власних кордонів. Тоді у мене цих кордонів зовсім не було. Тобто умовно якби він намагався мене поцілувати або залізти в труси, цього я б не дозволила, а це мені було неприємно, але допустимо.
35.	Я питаю, бо це така нормальна реакція залякнуту.
36.	Так, це теж. Ще ж не можна перечити старшим, бо «старший всегда прав», що неправда. Багато чого наклалося і отримали такий результат.
37.	А як ти думаєш, чому ти боїшся у публічних просторах?
38.	Ну є багато випадків з медіа, про ще велику кількість випадків ми не знаємо. І саме через це усвідомлення і відчувається напевно страх.
39.	А як ти думаєш, чого саме ти боїшся у публічних просторах?
40.	Від банального, що пограбують, що можуть зіштовхнути на колії метро. Що просто вдарять чи пирнуть ножом. Це у замкнених та переповнених місцях. У відкритих просторах, у темний час – згвалтування та сексуальне насильство.